BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS DOKTORA PROGRAMI

YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ - ÜLKE ÖRNEKLERİ

HAZIRLAYAN

NİL ÇAĞLAR BEKTAŞ

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ADALET HAZAR

ANKARA-2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 15 / 06 / 2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Nil ÇAĞLAR BEKTAŞ

Öğrencinin Numarası:21810162

Anabilim Dalı:ULUSLARARASI FİNANS VE BANKACILIK

Programı: BANKACILIK VE FİNANS DOKTORA PROGRAMI

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Adalet HAZAR
Tez Başlığı: YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ - ÜLKE ÖRNEKLERİ

Yukarıda başlığı belirtilen Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin, 16 / 03 / 2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %11.'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:……

ONAY

Tarih: 15/ 06 / 2022

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,
İmza: Prof. Dr. Adalet HAZAR
……

TEŞEKKÜR

Doktora sürecimde her zaman yanımda olduğunu hissettiğim, tez aşamasında tez konumun belirlenmesinden tamamlama sürecine kadar desteğini hiç esirgemeyen ve çalışmamın her aşamasında çok değerli bilgi ve birikimlerini benimle paylaşarak çalışmama ışık tutan, daima yol gösterici ve motive edici tavırlarıyla ilham kaynağım olan kıymetli hocam Prof. Dr. Adalet Hazar'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin en önemli kısmı olan ekonometrik analiz bölümünde değerli bilgi ve birikimini bana aktaran, getirdiği yorumlar ve yaptığı yönlendirmeler ile çalışmamın literatüre daha fazla katkıda bulunmasını sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Nihat Solakoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde değerli görüş ve önerileriyle çalışmama katkıda bulunan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şenol Babuşçu'ya şükranlarımı sunarım.

Doktora sürecim boyunca beni her zaman motive eden, yaşadığım zor süreçleri aşmamda bana yardımcı olan eşim Ferhat Bektaş'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu yola girmemde en büyük ilham kaynağım olan, çalışmam boyunca da varlığını yanımda hep hissettiğim en değerli varlığım kızım Duru Bektaş'a teşekkürlerin en büyüğünü sunarım.

ÖZET

Nil ÇAĞLAR BEKTAŞ, Yolsuzluk ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi -Ülke Örnekleri, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık ve Finans Doktora Programı, 2022

"Yolsuzluk" kavramı iktisadi büyümeyi etkileyen faktörlerden biri olarak hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Son yirmi, otuz yılda yolsuzluk birçok ülkede, özellikle ekonomi üzerinde ciddi etkilerinin olduğu gelişmekte olan ülkelerde göze çarpan bir sorun haline gelmiştir. Bu araştırmanın amacı ekonomik bireylerin yolsuzluk algılarının iktisadi büyüme ile olan ilişkilerinin analiz edilmesidir. Araştırma amaçları doğrultusunda söz konusu ilişkinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmiştir. Bu bağlamda Dünya Bankası ülke sınıflaması kapsamında gruplandırılan 25 gelişmekte olan ülke ve 23 gelişmiş ülke için 2009-2020 yılları arasında yıllık frekanstaki veriler kullanılarak panel veri analizi çerçevesinde çözümlemeler yapılmıştır. Panel veri analizi hem belirtilen dönemi hem de covid öncesi dönemi kapsayacak şekilde ayrı ayrı yapılmıştır. İktisadi büyüme için kullanılan gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni bağımlı değişken olup yolsuzluk olarak kullanılan yolsuzluk algı endeksi değişkeni ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar, enflasyon olarak alınan tüketici fiyat endeksi ve dış ticaret hacmi değişkenleri ise açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmıştır. Demokrasi endeksi ve siyasi istikrar endeksi değişkenleri ise 3 ayrı model olarak kurgulanan analizde bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk Algı Endeksi, İktisadi Büyüme, Demokrasi Endeksi, Siyasi İstikrar Endeksi, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

Nil ÇAĞLAR BEKTAŞ, Analysis of the Relationship Between Corruption and Economic Growth -Country Examples, Başkent University, Institute of Social Sciences, Ph.D. in Banking and Finance, 2022

The concept of "corruption" emerges as one of the factors affecting economic growth in both developed and developing countries. In the last two decades, corruption has become a prominent problem in many countries, especially in developing countries where it has serious effects on the economy. The aim of this research is to analyze the relationship between the corruption perceptions and economic growth. For the purposes of the research, it has been examined whether the relationship in question differs in developed and developing countries. In this context, analyzes were made within the framework of panel data analysis using annual frequency data between 2009 and 2020 for 25 developing countries and 23 developed countries grouped within the scope of the World Bank country classification. Panel data analysis was performed separately to cover both the specified period and the pre-covid period. The gross domestic product variable used for economic growth is the dependent variable, and the corruption perception index variable, which is used as corruption, is used as the independent variable. Foreign direct investments, consumer price index taken as inflation, and foreign trade volume variables were used as explanatory variables. Democracy index and political stability index variables were considered as independent variables in an analysis that was structered as 3 different models.

Keywords: Corruption Perception Index, Economic Growth, Democracy Index, Political Stability Index, Panel Data Analysis

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR I
ÖZET II
ABSTRACT III
TABLOLAR LİSTESİ VIII
GRAFİKLER LİSTESİ IX
ŞEKİLLER LİSTESİ X
KISALTMALAR XI
GİRİŞ 1
BÖLÜM 1. YOLSUZLUK KAVRAMI 3
1.1.Yolsuzluğun Özellikleri 5
1.2.Yolsuzluğun Sebepleri 5
1.2.1. Yolsuzluğun Ekonomik Sebepleri 6
1.2.2. Yolsuzluğun Sosyo-Kültürel Sebepleri 8
1.3. Yolsuzluk Türleri ve Gruplandırmas 8
1.3.1. Boyutlarına Göre Yolsuzluklar 9
1.3.2. İşleniş Biçimine Göre Yolsuzluklar 10
1.3.2.1.Yönetsel Yolsuzluklar 10
1.3.2.1.1. Maddi Çıkar Karşılığı Yapılan ve Cezai Yaptırımı olan Yolsuzluklar 10
1.3.2.1.1.1.Rüşvet 11
1.3.2.1.1.2.Zimmet 12
1.3.2.1.1.3.İrtikap 12
1.3.2.1.1.4.Rant Kollama 13
1.3.2.1.1.5.Kara Paranın Aklanması 13
1.3.2.1.2. Maddi Olmayan Çıkar Karşılığı Yapılan Yolsuzluklar 13
1.3.2.1.2.1.Lobicilik 13
1.3.2.1.2.2.Oy Ticareti 14
1.3.2.1.2.3.İltimas-Kayırmacılık 14
1.3.2.1.2.4.Patronaj 15
1.3.2.2.Siyasal Yolsuzluklar 15

1.3.3. Yolsuzluğu Yapan Kişi veya Gruplara Göre Yolsuzluğun Sınıflandırması 15

BÖLÜM 2. ENDEKS BİLGİLERİ VE YOLSUZLUĞUN ETKİLERİ 17

2.1. Yolsuzluk Algı Endeksi 17

2.2. Politik İstikrar Endeksi 25

2.3. Demokrasi Endeksi 26

2.4. Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki 27

2.4.1. Yolsuzluğun İktisadi Etkileri 27

2.4.2. Yolsuzluğun Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Toplam Yatırımlar Açısından Etkileri 28

2.5. Demokrasi İktisadi Büyüme ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki 31

2.6. Yolsuzluk ve Kamu Gelir & Giderleri Arasındaki İlişki 33

2.7. Yolsuzluk ve Enflasyon Arasındaki İlişki 34

2.8. İstihdam ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki 36

2.9. Endeks Analizleri 37

2.9.1. Gelişmekte Olan Ülkeler Endeks Analizleri 37

2.9.2. Gelişmiş Ülkeler Endeks Analizleri 49

BÖLÜM 3. YOLSUZLUK ve İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ÖLÇMEYE YÖNELİK UYGULAMA 62

3.1. Literatür 62

3.2. Araştırma Modelleri 70

3.2.1. Model 1: Değişken Düzey Değerler 71

3.2.2. Model 2: Değişken Getiri Değerler 72

3.3. Değişkenler 72

3.4. Veri Analizi 74

3.4.1. Panel Veri Analizi 74
3.4.1.1. Klasik Model 75
3.4.1.2. Sabit Etkiler 75
3.4.1.3. Rastsal Etkiler 77
3.4.1.4. Arellano – Bover / Blundell-Bond 78
3.4.2. Spesifikasyon Testleri 78
3.4.3. Temel Varsayım Sınamaları 79
BÖLÜM 4. BULGULAR 81
4.1. Değişken Betimsel İstatistikleri 81
4.1.1. Düzey Değerlere Ait Betimsel İstatistikler 81
4.1.2. Getiri Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler 82
4.2. Değişkenler Arası Korelasyon Matrisleri 82
4.2.1. Düzey Değerler Arası Korelasyon Matrisi 83
4.2.2. Getiri Değişkenleri Arası Korelasyon Matrisi 83
4.3. Model Tahmin Bulguları 84
4.3.1. Model 1 Tahmin Bulguları 84
4.3.1.1. Model 1.1 Tahmin Bulguları 85
4.3.1.2. Model 1.2 Tahmin Bulguları 88
4.3.1.3. Model 1.3 Tahmin Bulguları 92
4.3.2. Model 2 Tahmin Bulguları 96
4.3.2.1. Model 2.1 Tahmin Bulguları 97
4.3.2.2. Model 2,2 Tahmin Bulguları 102
4.3.2.3. Model 2.3 Tahmin Bulguları 107

BÖLÜM 5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 114

KAYNAKÇA 118

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1a: Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 38
Tablo 1b: Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 38
Tablo 1c: Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 39
Tablo 2a: Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 42
Tablo 2b: Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 42
Tablo 2c: Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 43
Tablo 3a: Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 46
Tablo 3b: Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 46
Tablo 3c: Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 47
Tablo 4a: Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 50
Tablo 4b: Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 50
Tablo 4c: Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri 51
Tablo 5a: Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 54
Tablo 5b: Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 54
Tablo 5c: Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri 55
Tablo 6a: Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 58
Tablo 6b: Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 58
Tablo 6c: Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri 59
Tablo 7: Değişken Tanımları 73
Tablo 8: Değişken Düzey Değerleri Betimsel İstatistikleri 81
Tablo 9: Değişken Getiri Değerleri Betimsel İstatistikleri 82
Tablo 10: Düzey Değerler Arası Korelasyon Matrisi 83
Tablo 11: Getiri Değerleri Arası Korelasyon Matrisi 84
Tablo 12: Model 1.1 Tahmin Bulguları 85
Tablo 13: Model 1.2 Tahmin Bulguları 89
Tablo 14: Model 1.3 Tahmin Bulguları 93
Tablo 15: Model 2.1 Tahmin Bulguları 98
Tablo 16: Model 2.2 Tahmin Bulguları 103
Tablo 17: Model 2.3 Tahmin Bulguları 108

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5 Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm.....40

Grafik 2. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5 Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi 41

Grafik 3. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5 Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm.....44

Grafik 4. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5 Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm.....45

Grafik 5. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5 Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm.....48

Grafik 6. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5 Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm.....49

Grafik 7. Gelişmiş Ülkeler İlk 5 Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm 52

Grafik 8. Gelişmiş Ülkeler Son 5 Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm.....53

Grafik 9. Gelişmiş Ülkeler İlk 5 Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm.....56

Grafik 10. Gelişmiş Ülkeler Son 5 Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm.....57

Grafik 11. Gelişmiş Ülkeler İlk 5 Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm 60

Grafik 12. Gelişmiş Ülkeler Son 5 Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm.....61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Ücret Düzeyi Yolsuzluk Takası 7

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BRIC	Hindistan, Çin, Brezilya, Rusya
CORR	Yolsuzluk /Yolsuzluk Algı Endeksi
CPI	Tüketici Fiyat Endeksi
DI	Demokrasi Endeksi
EIU	Ekonomist İstihbarat Birimi
FDI	Doğrudan Yabancı Yatırımlar
GDP	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IHS	Global Risk Hizmeti
IMD	Dünya Rekabet Merkezi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PSI	Siyasi İstikrar Endeksi
SGI	Sürdürülebilir Yönetim Göstergeleri
TRD	Dış Ticaret
UNICRI	Birleşmiş Milletler Bölgelerarası Suç ve Adalet Araştırmaları Enstitüsü
WJP	Dünya Adalet Projesi
VAR	Vektör Otoregresif Model

GİRİŞ

"Yolsuzluk" kavramı iktisadi büyümeyi etkileyen faktörlerden biri olarak hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Son yirmi, otuz yılda yolsuzluk birçok ülkede, özellikle ekonomi üzerinde ciddi etkilerinin olduğu gelişmekte olan ülkelerde göze çarpan bir sorun haline gelmiştir. Yolsuzluk birçok ekonomistin, politikacının, yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir.

Yolsuzluk özel kazanç veya servetin arttırılması için meşru olmayan yollara başvurmak suretiyle güç veya etki kullanarak servet oluşturmaktır. Genel olarak rüşvet, iltimas kelimeleri ile birlikte kullanılmaktadır.

Literatürde yolsuzluk ile ülkelerin ekonomik büyüme seviyesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların iki ayrı görüşü desteklediği görülmektedir. Bir grup çalışma rüşvetin bürokratik birtakım engelleri ortadan kaldırarak ilerlemeyen sistemin yürümesini sağlayan ve bu yolla ekonomide büyümeyi tetikleyen bir kavram olduğunu savunmakta olup bunu savunan grup bu etkiyi "Etkin Yağlama Hipotezi" ya da "Tekerleri Yağlama" (Grease the wheels) olarak adlandırmıştır (Meon ve Sekkat, 2005:70). Bu hipotezin aksini savunan yaklaşımda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği, buna ilave olarak gelir dağılımında eşitsizlik, yatırımların azalması, kamu alanında etkin olmayan yönetim vb. hususlara da yol açtığı belirtilmektedir.

Bilim insanları demokrasi ve yolsuzluk gibi siyasi süreçlerin ekonomik büyümeyi belirlemede önemli rol oynadığını uzun süredir kanıtlamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte araştırmalar, demokrasinin büyüme üzerinde sadece dolaylı etkileri olduğunu gösterirken, yolsuzluğun ise ekonomik performans üzerinde doğrudan ve olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ileri süren çalışmalar dikkat çekmektedir.

Ekonomik büyümenin en önemli kanallarından birisi yabancı yatırımlardır. Yolsuzluk, yabancı yatırımların ülkeye girişini engelleyen bir unsur olarak ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Tekerlekleri yağlama hipotezine karşı "tekerleklerin kuma saplanması" hipotezini savunanlar yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir (Shabbir, 2017:102). Bu bağlamda literatürde yolsuzluğun ekonomik büyüme ile olan ilişkisini doğrudan yatırımlarla bağlantı kurarak inceleyen çalışmalar da ön plana çıkmaktadır.

Bu çerçevede, yolsuzluk ve ekonomik büyüme etkileşiminin bir kurama dayalı olması bu tez çalışmasının konu tercihinde etkili olmuş olup global düzeyde her zaman gündem olan bir başlık olması itibariyle de dikkat çekici bulunmuştur. Diğer taraftan literatürde yapılan çalışmaların genel itibariyle direkt iktisadi büyüme ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemiş olmakla birlikte, bu tez kapsamında covid öncesi ve tüm dönemleri kapsayacak şekilde ayrı analiz edilmesi itibariyle çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın ilk iki bölümünde literatür, yolsuzluk kavramı ve etkileri, yolsuzluk algı endeksi ve analizde kullanılan diğer endekslere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde analiz ve metodolojiye yer verilmiştir. Panel veri analizi açıklamaları ile başlayan bölümde analizde kullanılan değişkenlere ilişkin detaylı bilgi verilmiş, analiz çerçevesinde yapılan testler ve uygulanan yöntem aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde analiz neticesinde ulaşılan bulgular paylaşılmıştır. 2 farklı dönemi 3 ayrı model kullanarak analiz eden çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin elde edilen bulgularına yer verilmiştir.

Son bölümde elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar çerçevesinde analize konu dönemler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kırılımında değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1. YOLSUZLUK KAVRAMI

Yolsuzluk M.Ö. 4. yüzyıla dayanmaktadır. Hindistan'da kamu yönetimi üzerine Kau-tiliya'nın yazmış olduğu "Arthasastra" adlı eserinde kamu görevlilerinin kendileri için para ayırıp ayırmadığının bilinemeyeceği belirtilerek herhangi bir malı zimmete geçirmenin 40 yolu sıralanmıştır (Bardhan, 1997:1320).

Yolsuzluğun en basit tanımı başlarda yolsuzluk kavramını ülkelerin politik bir problemi olarak içsel konusu gören ancak giderek artan ve olumsuz sonuçlar doğuran bir noktaya geldiği süreçte de yolsuzlukla mücadele içeren çalışmalarıyla ön plana çıkan Dünya Bankası tarafından yapılmıştır. Kısaca yolsuzluk; kamu görevinin özel kazanç için kötüye kullanılmasıdır. Dünya Bankası'nın baş hukuk müşaviri İbrahim Shihata yolsuzluğun sadece kamu sektörüyle, dolayısıyla rüşvetin ödenmesi ve alınması ile sınırlı olmadığını, herhangi bir etnik, ırksal veya dini grupla da ilişkili olmadığını, hükümetin yasama, yürütme ve yargı organlarında ayrıca her türlü özel sektör faaliyetlerinde yolsuzluğun olabileceğini, kapsamının ve etkisinin ise ülkelere göre değişebileceğinin altını çizmiştir

(http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor02.htm#note1 /Erişim Tarihi : 04.04.2021).

Literatürde yolsuzluk ile ilgili yapılan diğer bazı tanımlara aşağıda yer verilmiştir;

Yolsuzluk, kamu görevlilerinin güçlerini oyunun kurallarına aykırı şekilde kişisel kazanç sağlamak için kullanmalarıdır (Jain, 2001). Bu tanıma göre yolsuzluğun ortaya çıkması ve devam etmesi için kamu görevlisinin yetkiye sahip olması, siyasi, idari ve hukuki kurumların, ortaya rant çıkaracak veya yaratacak şekilde yetkililere takdir ve tasarruf yetkisini kullanmak yönünde teşvik eden bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Hukuki olarak yolsuzluk, bir çalışanın yasal olmayan yollarla hak etmeyerek, görevini yerine getirirken çıkarlarını gözetmesi ve yarar sağlamasıdır (Eliasberg, 195:318).

Politik açıdan yolsuzluk; politik güce sahip olan kişinin bazı grupların çıkarlarına göre davranarak maddi getiri sağlamasıdır (Warren, 2004:332).

Yolsuzluk ve rüşvet birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır (Bayley, 1966:720). Rüşvet yolsuzluğun ana araçlarından birisidir. Rüşvet genellikle özel şahıslar

tarafından merkezi veya yerel yönetimlerce sağlanan birçok şeyi satın almak üzere kullanılabilir veya yetkililer bu şeyleri sağlamak için rüşvet isteyebilir. Rüşvetle satın alınan devlet yardımları tür ve boyutuna göre değişiklik arz etmektedir. Büyük yolsuzluklar genellikler uluslararası ticari işlemlerle ilişkilendirilmekte ve genellikle bürokratların yanı sıra politikacıları da içermektedir.

Yolsuzluk bir sonuçtur; bir ülkenin yasal, ekonomik, kültürel ve politik kurumlarının bir yansımasıdır (Svensson, 2005:20).

Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından yapılan tanımlama ise Dünya Bankası tanımlamasına çok yakın olup herhangi bir görevin özel çıkarlar doğrultusunda kötüye kullanılması şeklinde yorumlanmıştır.

UNICRI (Birleşmiş Milletler Bölgelerarası Suç ve Adalet Araştırmaları Enstitüsü) yolsuzluk tanımını yetki sahibi özel ve tüzel kişilerin karar aşaması sırasında yetkilerinin bozulması şeklinde yapmıştır.

Yolsuzluk ile ilgili bir başka tanımı yetkisini monopolleşmiş şekilde elinde tutan ve üretim faktörlerinin kullanımında bu yetkiyi şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini göz ardı ederek kendi çıkarlarını ön planda tutarak kullanmaları şeklindedir (Tarhan vd, 2006).

Yolsuzluk diğer bir tanımda rüşvet, irtikap, zimmete para geçirme gibi genel ahlak kurallarına ve dürüstlük ilkesine uymayan tüm davranışları kapsayan bir kavram olarak ele alınmıştır (Çulpan, 1980:34).

Maddi olarak kazanç sağlamak veya maddi olmasa da nepotizm veya kayırmacılık ile ilintili kamu yetkisinin kanunlara aykırı şekilde kullanımını içeren tüm eylemler yolsuzluktur (Yavuzyiğit, 1996:16).

Yolsuzluk kamu kaynaklarının toplumsal fayda yerine özel amaçlar ve kişisel yararlar için kullanılmasıdır (Korkusuz, 2000:80).

1.1.Yolsuzluğun Özellikleri

Özsemerci (2003)'ye göre yolsuzluğun genel özelliklerine aşağıda değinilmiştir:

- Yolsuzluğun her türü o ülkede yaşayan vatandaşların devlete olan güvenini sarsar.
- Yolsuzluk olgusu toplumun kandırılmasını bir şekilde aldatılmasını gerektirir.
- Yolsuzluk, onu gerçekleştirenlerin kendi çıkarlarını toplum çıkarlarının önde tutması zihniyetine dayanır.
- Yolsuzluk aynı zamanda sosyolojik bir olgudur. Gizlilik esasına dayanır. Bazı toplumlarda bu kavram yolsuzluğu gerçekleştiren kişilerin toplum içindeki yerine göre gizli tutulmaya ihtiyaç duyulmasını gerektirmeyebilir.
- Yolsuzlukta genel olarak en az iki kişi rol oynar. Ancak bazı yolsuzluklar içeriğine göre tekil de gerçekleşebilir. Zimmete para geçirme buna örnek olarak gösterilebilir.
- Yolsuzluk maddi veya maddi olmayan çıkarları içerebilir.
- Yolsuzluğun tarafları olan kişiler, bu girişimlerini saklayabilmek için genel olarak yasal mazeretleri öne sürerler.

1.2.Yolsuzluğun Sebepleri

Yolsuzluğun sebepleri niteliğine göre ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bu değişikliğin sebebi ise ekonomik, sosyolojik veya antropolojik etmenlere dayanmaktadır. Genel olarak bakıldığında; kamu denetiminin sağlıklı olmaması, devlet gelirlerinin şeffaf yöneticilik anlayışı çerçevesinde paylaşılmaması, hesap verme yükümlülüğünün veya zorunluluğunun olmaması, tekel tüzel yapılar, bürokrasi seviyesinin fazla olması yolsuzluğun başlıca sebepleri arasındadır (Becker, 1995:26).

Yolsuzluk olgusu ağırlıklı olarak gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde görülen bir problemdir (Oktar, 2013:13). Bunun başlıca sebebi bu ülkelerin modernleşme olarak geride kalması, mevcut değerleri ile dışardan aldıkları değerlerin örtüşmemesidir. Ancak bu yolsuzluğun gelişmiş ülkelerde görülmediği anlamına gelmemelidir. Yolsuzluk günümüzde

her ülkede var olan bir olgudur. Yolsuzluk, salt gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin problemi değildir (Voskanyan, 2016:10).

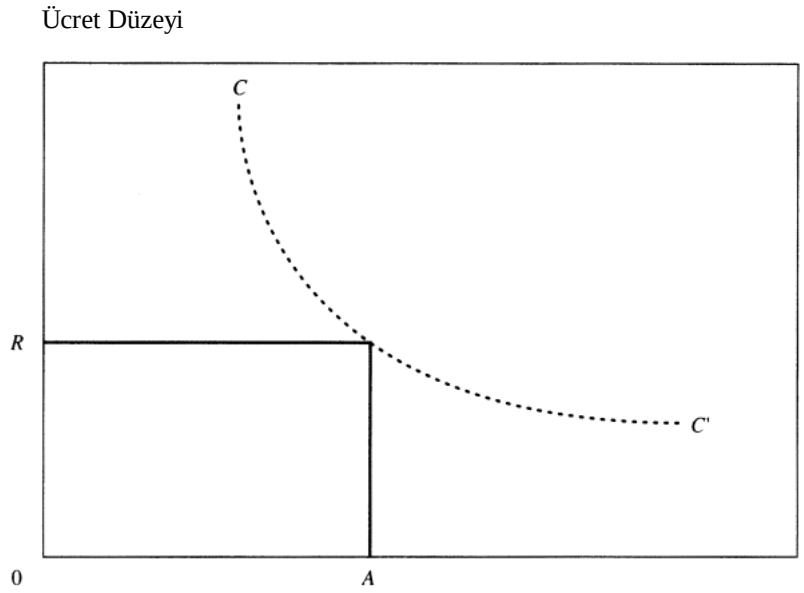
Yolsuzluğun sebepleri ekonomik ve sosyo-kültürel sebepler olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir.

1.2.1.Yolsuzluğun Ekonomik Sebepleri

Kamu kesiminde personelin atanması, terfisi, işe alımlar vb. konularda maalesef kanuna aykırı hareket edilmesi kamu çalışanları arasında güveni zedeleyen ve eşitlik ilkesine aykırı bir eylemdir. Bu şekilde oluşturulan istihdam, bilgi ve donanımı yeterli olmayan ve düşük ücretler ile çalışmaya razı olan çalışanları da beraberinde getirdiği için bürokrasinin de kalitesinin düşmesine sebebiyet vermektedir.

Literatürde bu konuda karşıt iki fikir olduğu görülmektedir. Yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde kamu kesiminde yönetici pozisyonunda çalışan kişilerin sanayi kesiminde çalışanların gelirlerinin 10 katından fazla olmasının yolsuzluğun düşük olmasının sebepleri arasında gösterilmektedir (Tanzi, 1998:b). Literatürde bu görüşü destekleyen başka çalışmalar da mevcuttur. Yoksulluk ve düşük maaş seviyeleri nedeniyle bireyleri ek gelir elde etmek arzusu yolsuzluğu tetikleyen bir unsurdur (Grayve Kaufmann, 1998:9). Gür (2014:206)'e göre de sadece kamu personel ücretleri değil emeklilik ücretlerinin de düşük seviyede olması aynı zamanda sosyal hakların ve denetimlerin yetersiz olması yolsuzluğun artmasına neden olmaktadır. Özel sektör ücretlerine göre kamu hizmetlerindeki düşük ücret ve benzer ücret mekanizmalarının potansiyel yolsuzluk kaynağı olduğu düşünülmektedir (Kraay ve Van Rijckeghem, 1995:7). Aşağıdaki şekil ücret düzeyi ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi göstermektedir;

Şekil 1: Ücret Düzeyi – Yolsuzluk Takası

Kaynak: Tanzi (1998:573)

Şekilde de görüldüğü üzere CC' eğrisi üzerinde ücret seviyesinin yüksek olduğu noktalarda yolsuzluk düzeyi düşüktür.

Yolsuzluğun ekonomik sebeplerinden biri de enflasyondur. Yüksek enflasyonun bireylerin satın alma gücünü düşürmesi onların yasal olmayan ve ahlaki kurallara aykırı yöntemlere yöneltebilmektedir (Tarhan vd., 2006:64).

Uluslararası yatırımlar yolsuzluğun ekonomik sebeplerden bir diğeridir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere yatırım yapmak isteyen çok uluslu firmalar bu yatırımlarını yapabilmek için ilgili ülkenin bürokratlarına rüşvet verme konusunda imtina etmemektedir (Oktar, 2003:21).

Yüksek vergi oranları yolsuzluğun ekonomik sebeplerinden bir diğeridir. Vergi mükellefleri daha az vergi ödemek için yolsuzluğa yönelme eğilimi içinde olabilmektedir. Özellikle vergi dairesinde çalışan yöneticilerin geniş çapta yetki sahibi olması bu durumu tetikleyen en önemli sebeplerden biridir.

1.2.2.Yolsuzluğun Sosyo-Kültürel Sebepleri

Özellikle az gelişmiş ülkelerde yaşanan kentleşmenin artması ve nüfus hareketliliğinin çok fazla olması yolsuzluk seviyesini arttıran nedenlerden biri olduğu görülmektedir. Genel olarak sosyal hareketliliğin çok fazla olması artan nüfus karşısında istihdam olanaklarının yetersiz kalması, bunlarla beraber gelen eğitim, güvenlik, sağlık vb. hizmetlerin aksaması bu ülkelerdeki toplumların ahlaki değerlere aykırı ve illegal birtakım yollara başvurması için ortam hazırlamaktadır. Yolsuzluğa sebep olan bu etmenler kıt kaynaklardan hangi vatandaşların faydalanacağı hususunda rüşvet, kayırma, iltimas gibi yolsuzlukları da beraberinde getirmektedir.

Yolsuzluğa sebep olan başlıca sosyo-kültürel sebeplere aşağıda yer verilmiştir (Taşar ve Çevik, 2017:141):

a) Siyasi görüş farklılıkları ve iktidardan memnun olunmaması,
b) Servet düşmanlığı,
c) Irkçılık,
d) Bireylerin yetiştikleri ortam,
e) İktisadi olarak geri kalmışlık,
f) Yolsuzluğun normal karşılandığı toplumların varlığı,
g) Yolsuzluğun önüne geçilmesine yönelik yasaların yetersiz kalması,
h) Eğitim seviyesinin düşük olması.

Yukarıda belirtilen yolsuzluğa sebep olan iktisadi ve sosyo-kültürel başlık altında sayılmayan ancak yolsuzluğu destekleyen başka bazı unsurlar da bulunmaktadır. Cezai yaptırımların yüksek olmaması, ağır vergi sistemi ve vergilerin yüksek olması, çalışan ve işverenler arasında yaşanan çıkar çatışmaları bu gruba örnek olarak verilebilir.

1.3.Yolsuzluk Türleri ve Gruplandırması

Literatürde yolsuzluğun sınıflandırmasına ilişkin farklı gruplamalar mevcuttur. En fazla öne çıkan Tanzi (1998:9-10) nin 7 başlıktan oluşan sınıflamasına aşağıda yer verilmiştir;

a) Rüşvet talep eden veya teklif eden kaynaklı yolsuzuklar: Bu tür yolsuzluklar daha çok kamu sektöründe görülmektedir. Kamu görevlisi olan memur görevini

yerine getirmek için rüşvet talep eder ya da işini yaptırmak isteyen vatandaş sürecin kısa sürmesini amaçlayarak rüşvet teklif etmektedir.

b) Yerel yönetimler ya da merkezi hükümet cephesinde gerçekleşen yolsuzluklar: Daha çok ihale süreçlerinde yaşanan yolsuzlukları içermektedir. Yerel yönetimde görevli olan kişi veya kişiler ya da hükümet görevlileri bireylerden veya tüzel kişilerden rüşvet talep edebilmektedir.

c) Siyasi ya da bürokratik yolsuzluklar: Bu tür yolsuzluklar ağırlıklı olarak kamu sektöründe üst düzey görevliler tarafından işlenmektedir. Taraflardan biri kamudaki bürokratik süreçleri kısa sürede halletmek istemekte diğeri ise bulunduğu görevin konumundan faydalanarak çıkar sağlamak istemektedir.

d) Çıkara dayalı ya da maliyeti düşürmeye yönelik yolsuzluklar: Bu yolsuzluklar neticesinde her iki taraf da haksız kazanç sağlamaktadır.

e) Keyfiyete dayalı yolsuzluklar: Bazı kamu kurumlarında yolsuzluk sıradan ve rutin hale gelmiştir. Bu kurumlarda görevliler zaten yapmakla olduğu yükümlü oldukları iş için rüşvet talep edebilmektedir.

f) Nakit para ödemesi söz konusu olmayan yolsuzluklar: Bu tür yolsuzluklarda o an için değil ama sonraki süreçlerde sağlanabilecek ayrıcalıklar vaat edilebilmektedir. Tayin, terfi vb.

g) Gönüllü yapılan veya zorunlu kalınarak yapılan yolsuzluklar: Bireyler işlerinin hızlı yürümesi için rüşvet vermeye kendileri gönüllü olabilmekte ya da bu sebepten dolayı rüşvet verilmeye zorunlu kılınabilmektedir.

Literatürde ön plana çıkan diğer sınıflandırmalardan bazıları da aşağıdadır:

- Boyutlarına göre yolsuzlukların sınıflandırması,
- İçeriğine göre yolsuzlukların sınıflandırması,
- Yolsuzluğu yapan kişi veya gruplara göre yolsuzluğun sınıflandırması.

1.3.1. Boyutlarına Göre Yolsuzluklar

Boyutlarına göre yolsuzluklar büyük ölçekli yolsuzluklar ve küçük ölçekli yolsuzluklar olarak sınıflandırılmaktadır. Büyük ölçekli yolsuzluklar devlet kademesinde yüksek makamlardaki görevlilerin yetki ve çevrelerini kullanarak aldıkları rüşveti ifade etmektedir. Küçük ölçekli yolsuzluk ise daha çok orta seviye veya daha alt kademedeki

görevlilerin işlerini yaparken aldıkları küçük tutarlardaki rüşvetleri ifade etmektedir. Büyük ölçekli yolsuzluklarda taraflardan birini siyasi partiler veya politikacılar oluşturmaktadır. Diğer tarafta ise bireyler olabileceği gibi aynı zamanda sivil toplum örgütleri ve ekonomik gruplar bulunmaktadır (Pederden ve Johansen, 2005:7).

1.3.2. İşleniş Biçimine Göre Yolsuzluklar

Bu başlık altında ana iki yolsuzluk türü bulunmaktadır. Bunlar "yönetsel yolsuzluklar" ve "siyasal yolsuzluklar" olup bu tür yolsuzluklar ağırlıklı olarak az gelişmiş ülkelerde görülmektedir.

Kamusal yetki yönetsel ve siyasal işlevler ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Kamuda karar alma süreçlerinde bazı çıkar gruplarının lehine olacak şekilde baskı unsuru olabilir.

1.3.2.1. Yönetsel Yolsuzluklar

En çok görülen yolsuzluk türüdür. Yetkiyi elinde bulunduran kamu görevlilerinin kanun ve politikaların uygulanması esnasında oluşmaktadır. Yönetsel yolsuzlukların bir ayağını mutlaka kamu görevlisi oluşturmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde en çok görülen yolsuzluk türüdür. Çünkü bu ülkelerde sivil toplum örgütleri otoriteyi etkileyecek kadar güçlü değildir.

Yönetsel yolsuzluklar kendi içinde maddi çıkar karşılığı yapılan cezai yaptırımı olan yolsuzluklar ve maddi olmayan çıkar karşılığı yapılan yolsuzluklar olmak üzere 2 başlık altında toplanmaktadır.

1.3.2.1.1. Maddi Çıkar Karşılığı Yapılan ve Cezai Yaptırımı Olan Yolsuzluklar

Kamuda görev yapan çalışanların kendi lehlerine maddi kazanç elde etmek üzere kanunlara aykırı hareket etmeleri suretiyle bu tür yolsuzluklar oluşur.

Maddi çıkar karşılığı yapılan ve cezai yaptırımı olan yolsuzluklar farklı şekillerde gerçekleşebilir. Aşağıda bu başlık altında oluşan yolsuzluk türlerine yer verilmiştir.

1.3.2.1.1.1. Rüşvet

Geçmişten günümüze en yaygın yolsuzluk türlerinden biridir. Rüşvet alan ve rüşvet veren olmak üzere iki taraf söz konusudur. Taraflardan biri kamu veya özel sektörde görevli yetki sahibi bir çalışandır. Tanım olarak rüşvet; kamu görevlilerinin görevlerini icra ederken yükümlülüklerinin gereklerine uygun olmayan bir işi yerine getirmesi veya getirmemesi için karşı taraf ile yapmış olduğu akde dayanarak yarar elde etmesidir (Ünlü, 2012:327).

Rüşvet tanımı Türk Ceza Kanunu'nda ise 211. Maddede düzenlenmiştir. İlgili maddede tanım şu şekilde verilmiştir;

"Ceza kanunun tatbikinde memur sayılanların, kanunen veya nizamen yapmaya veya yapmamaya mecbur oldukları şeyi yapmak veya yapmamak için aldıkları veya başkalarına aldırdıkları para, hediye ve her ne nam altında olursa olsun sağladıkları diğer menfaatler ile bu maksatla alıp sattıkları veya ihale eyledikleri taşınır ve taşınmaz malların gerçek değeri ile verilip alınan bedel arasındaki fahiş fark rüşvet sayılır. Bu kanundaki memur tanımı dışında kalsalar dahi, özel kanunlarında belirli hallerde devler memuru sayıldıkları açıklananlar ile bazı yükümlülük ve sorumlulukları bakımından devlet memurları gibi cezalandırılacakları belirtilenlerin yukarıdaki fıkrada gösterilen şekilde sağladıkları her türlü menfaat de rüşvet sayılır."

Taraflardan rüşvet alan kamu görevlisinden karşı tarafın istediği yolsuz işlem "çarpıtıcı işlem" ve "çabuklaştırıcı işlem" olmak üzere iki şekilde oluşmakta olup bunlardan çarpıtıcı işlemlerde kanunlara aykırı işlem yapılmakta, çabuklaştırıcı işlemde ise zaten kanunlara uygun olan bir işlemin hızlandırılması sağlanmaktadır (Berkman, 1983).

Taraflardan rüşvet verenin rüşvet verme eğilimi yaptığı maliyet ve fayda hesabı ile ortaya çıkmaktadır. Eğer elde edilecek yarar işlenen suç karşılığında uğrayacağı maddi veya manevi oluşacak zararın üzerinde ise rüşvet eğilimi yüksek olmaktadır.

1.3.2.1.1.2. Zimmet

Rüşvetten farklı olarak tek taraf vardır. Özel sektör veya kamu çalışanının görevi ile ilişkili olarak kendisine verilen mal veya para niteliğindeki kaynağı kanuna aykırı şekilde kullanması, sahiplenmesi, kendi hesabına ya da 3. şahıslar hesabına geçirmesidir.

Literatürde "zimmete geçirme" kamuya ait bir kaynağın ilgili çalışan tarafından yasa dışı şekilde kendi şahsi harcamaları için kullanması olarak tanımlanmaktadır.

Kanunda ise; "görevi sebebi ile zilyetliği kendisine verilmiş olan ya da koruma ve gözetimiyle sorumlu olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu personeli…" olarak açıklanmıştır.

1.3.2.1.1.3. İrtikap

İrtikap, rüşvetin özel bir şekli olarak tanımlanmaktadır. Rüşvette iki taraf söz konusu iken irtikapta tek taraf vardır. Rüşvette karşılıklı mutabakat olmakla birlikte irtikapta kamu görevlisi karşı tarafı zorlayarak maddi veya manevi fayda sağlamaya çalışarak görevini kötüye kullanmaktadır.

İrtikap, Türk Ceza Kanunu'nun 209. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır;

"Memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesine veya sair menfaatler sağlanılmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına, bir kimseyi icbar eden memura altı yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası verilmektedir. Bu fıkrada yazılı cürüm ikna suretiyle işlenirse faile dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilmektedir. Memur kanunen almaması gereken bir şeyi diğerinin hatasından yararlanarak almış bulunursa iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilmektedir."

İrtifakta konu eğer karşı tarafın yaşadığı korku nedeniyle mağduriyet oluşturuyorsa icbar şeklinde gerçekleşmiş anlamına gelmektedir. İrtikap bu şekilde icbar yoluyla gerçekleşeceği gibi ikna yoluyla veya muhatabın hatasından faydalanmak suretiyle de gerçekleşebilir.

1.3.2.1.1.4. Rant Kollama

Öncesinde oluşturulmuş olan çıkar gruplarının devlet tarafından "suni" şekilde ortaya çıkarılmış bir ekonomik değeri elde etmek üzere yapılan eylemlerin tümü rant kollama olarak tanımlanmaktadır (Aktan, 1993). Rant kollamanın aşağıda belirtildiği şekilde 6 türü bulunmaktadır;

- Tarife kollama,
- Kota kollama,
- Monopol kollama,
- Sosyal yardım kollama,
- Teşvik kollama,
- Lisans kollama.

1.3.2.1.1.5. Kara Paranın Aklanması

Kara paranın aklanması, kanun dışı yollarla elde edilmiş olan kazancın yasal yollarla elde edilmiş gibi ekonomik sistem içine dahil edilmesi ve bu kazancın yine bu faaliyetler için kullanılmasıdır (Karakaş, 2007:48).

Daha önceki süreçlerde kara paranın aklanması ekonomik bir sorunsal olarak değerlendirilmiş olup etik ve ahlaki yönü çok dikkate alınmamıştır. Ancak günümüze gelindiğinde kara para aklamanın hem hayatın hukuki yapı gibi alanlarına hem de etik/ahlak anlayışına olumsuz yönde etki yaptığı görüşü benimsenmiştir.

1.3.2.1.2. Maddi Olmayan Çıkar Karşılığı Yapılan Yolsuzluklar

Suç olarak kabul edilmeyen veya dolaylı olarak cezai yaptırıma bağlanan yolsuzluklardır. Bu kapsama giren yolsuzluk türlerine aşağıda yer verilmiştir;

1.3.2.1.2.1. Lobicilik

Menfaat gruplarının ülkedeki yasama, yürütme ve yargı organlarının karar alma süreçlerinde kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi ve etkilemesidir.

Lobicilik kamu alanında optimum karar alma süreçlerini olumsuz etkiler. Lobicilik faaliyeti farklı şekillerde tezahür edebilir. Seçim döneminde bir siyasi partiye maddi olarak yardımda bulunma, seçimlerin sonuçlanması sonrasında da yardımda bulunan kişinin parlamentoda görevli parti çalışanlarını etkileyerek kendi lehine hareket etmelerini ve karar almalarını sağlaması lobicilik faaliyetine örnek olarak verilebilir.

1.3.2.1.2.2. Oy Ticareti

Parlamentoda bulunan siyasi partilerin siyasal kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda birbirileri ile anlaşarak vermesi ve bu yönde meclise kanun tasarısı veya teklifler sunmalarıdır. Burada siyasi partilerin ortak çıkarları söz konusudur.

Oy ticareti bazı dönemlerde parlamento karar alma süreçlerini hızlandırma yönünde bir etki yaratmaktadır. Diğer taraftan bu durum siyasi yozlaşma olarak topluma geri dönmektedir.

1.3.2.1.2.3. İltimas-Kayırmacılık

Daha çok kamu sektöründe görülen bir yolsuzluk türüdür. Kamu görevlisinin görevini yerine getirirken kendi yakınlarını haksız yere ve yasa dışı şekilde koruması, kollaması, ayrıcalık tanımasını ifade etmektedir. Akraba, arkadaş, hemşehri, meslektaş, eş-dost veya din, inanış, mezhep grupları anlamında oluşan yakınlıklar kişilerin iş ve özel yaşamlarında iltimas, kayırma veya halk dilinde kullanıldığı şekliyle "torpil" yapması için ortam hazırlayan kavramlardır. Kayırmacılık farklı şekillerde oluşmaktadır. Toplumsal hayatta en çok karşılaşılan kayırmacılık türleri;

- Kronizm (eş-dost kayırma) / genellikle kamu sektöründe görülmekte olup, işe alım süreçlerinde yeterlilik ve eşitlik ilkelerinin göz ardı edilerek, eş dost ilişkinin ön plana çıkarılmasıdır.

- Nepotizm (akraba kayırmacılığı) / kronizme benzer şekilde liyakat ilkelerini göz ardı ederek kamu alanında işe alım süreçlerinde akrabalık ilişkini ön planda tutarak istihdam ortamı yaratmaktır.

- Partizanlık (siyasal kayırmacılık) / siyasi partilerin seçim dönemlerinde kendilerini destekleyen seçmenlere, iktidara geldikten sonra haksız yere çıkar sağlamalarıdır.

-Hizmet kayırmacılığı / iktidar olan partinin elinde bulundurduğu ekonomik gücü oylarını arttırmak yönünde belli bir kitleye hizmet sunma şeklinde kullanmasıdır.

1.3.2.1.2.4. Patronaj

İktidara gelen partilerin iktidara gelmeleriyle beraber bazı kamu kurum ve kuruluşlarda üst düzey bürokrat olarak görev yapan yöneticileri değiştirerek yerlerine aynı siyasi görüşe sahip yeni bürokratlar atanması "patronaj" olarak tanımlanmaktadır.

Patronaj demokratikleşmeyi engelleyen, sivil toplumun aşırı siyasallaşmasına sebep olan bir olgudur. Sivil toplum örgütlerinin gelişmesini de olumsuz yönde etkileyen patronaj, spesifik olarak siyasi sistemi aracı olarak kullanarak varlığını sürdürür ve toplumsal yapıyı norm, güven gibi kavramlar bağlamında olumsuz yönde etkilemektedir.

1.3.2.2. Siyasal Yolsuzluk

Siyasal yolsuzluklar lobicilik faaliyetleri ile oluşmaktadır (Özsemerci, 2003:14). İşçi ve işveren sendikaları, holdingler, şirketler veya meslek grupları gibi bazı çıkar ve baskı grupları kendi menfaatleri doğrultusunda iktidar partisi ile lobicilik yaparak toplum yararına kararlar alınmasının önüne geçebilmektedir. Bu doğrultuda siyasal yolsuzlukların taraflarından biri iktidarda bulunan siyasi parti üyeleri, yöneticiler, bakanlar, milletvekilleri olup bu gruplar doğrudan ve dolaylı olarak siyasal yolsuzlukların tarafı olabilmektedir.

Siyasal yolsuzluklar en çok seçim dönemlerinde görülmektedir. En fazla rastlanılan örnek ise seçim süreçlerinde aday olan siyasilerin belli çıkar gruplarınca desteklenmesi ve finanse edilmesi sonrasında seçilmesi halinde ilgili kişinin siyasi karar alma süreçlerinde kendini finanse eden ve destekleyen şirketlerin menfaatleri doğrultusunda hareket etmesidir.

Sivil toplum örgüt ve kuruluşlarının varlığı bu tür siyasal yolsuzlukların önüne geçilebilmesi için olumlu değerlendirilmektedir. Siyasal yolsuzluklar ulusal çerçevede olabileceği gibi uluslararası boyutta da ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda bazı ülkeler veya uluslararası bazı şirketler menfaat sağlamak için kendi istedikleri doğrultuda yasaların çıkmasını sağlayabilirler.

1.3.3. Yolsuzluğu Yapan Kişi veya Gruplara Göre Yolsuzluğun Sınıflandırması

Kpundeh (1998)'in sınıflamasına göre yolsuzluk sistematik yolsuzluk, sistemli yolsuzluk ve arızi yolsuzluk olarak 3 başlık altında toplanmıştır.

Sistematik yolsuzlukta taraflar politikacılar, kamu görevlileri, satıcı ve alıcı ülkelerin temsilcileri bürokratlar ve iş insanları olup büyük boyutta zimmete para geçirme, görevi kötüye kullanma, hatırı sayılır boyutta siyasi bağışlar ve rüşvetler şeklinde gerçekleşmektedir (Kpundeh, 1998:97). Sistematik yolsuzlukların en çok karşılaşılan örneği kaçakçılıktır. Kaçakçılık birçok ülkede ticaretin kaynağı haline gelmiştir. Sistematik yolsuzlukların önüne geçebilmek için köklü reformların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir (Evans, 1999:7).

Sistemli yolsuzlukta, sistematik yolsuzlukta olduğu gibi iş insanları, politikacılar, bürokratlar olmakla birlikte ilave olarak beyaz yakalılar da aktörler arasındadır. Sistemli yolsuzluklar iktidar partileri lehine kayırmacılık, hileli ihale yoluyla devlet kaynaklarını zimmete geçirme, özel kamu mallarına büyük ölçekli ödemeler vb. şeklinde gerçekleşebilmektedir (Kpundeh, 1998:97).

Arızi yolsuzluklar ise daha küçük boyutlu yolsuzlukları ifade etmektedir. Tarafları daha alt kademedeki memurlar, yetkililer ve fırsatçı bireyler olup görevi kötüye kullanma, rüşvet, kayırmacılık, küçük boyutlardaki zimmete para geçirme, ayrımcılık şeklinde gerçekleşebilmektedir (Kpundeh, 1998:97).

BÖLÜM 2. ENDEKS BİLGİLERİ ve YOLSUZLUĞUN ETKİLERİ

Çalışmada farklı modeller altında bağımsız değişken olarak kullanılan yolsuzluk algı endeksi, siyasi istikrar endeksi ve demokrasi endeksinin içeriği, nasıl hesaplandığı ve ne anlama geldiğine ilişkin bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

2.1. Yolsuzluk Algı Endeksi

Yolsuzluk algı endeksi, yolsuzlukla mücadele konusunda dünyanın önde gelen güvenilir sivil toplum kuruluşlarından olan ve 100'ün üzerinde ülkede faaliyetini sürdüren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından 1995 yılından her yıl yayınlanmakta ve çıkan sonuçlar da kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

Endeks ülkelerdeki yolsuzluğu değil, yerli ve yabancı akademisyenler, siyasi analistler, iş insanları ve risk analiz uzmanlarının çeşitli ülkelerdeki yolsuzluk olgusunu nasıl algıladıklarını ölçmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü bu endeksi yayınlamaya başladığı 1995 yılında başlangıçta 44 ülke ile başlamış olup bu sayı 2012 yılında 174'e ulaşmıştır. Günümüze gelindiğinde ise endeksin 180 ülke üzerinden hesaplandığı görülmektedir.

Endeks 1-100 skalası arasında olup ülkelerin yolsuzluk algı endeksinin 1'e yakın olması yolsuzluk algısının yüksek olduğunu, 100'e yakın olması ise yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermektedir.

Yolsuzluk Algı Endeksi hesaplanırken 13 adet veri kaynağından faydalanılmaktadır.

- Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators (Bertelsmann Stiftung Sürdürülebilir Yönetim Göstergeleri),
- Economist Intelligence Unit Country Risk Service (Ekonomist, İstihbarat Birimi Ülke Riski Servisi),
- Freedom House Nations in Transit
- African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment (Ülke Politikası ve Kurumsal Değerlendirme Afrika Kalkınma Bankası),
- Bertelsmann Stiftung Transformation Index (Bertelsmann Stiftung Dönüşüm Endeksi),
- Political and Economics Risk Consultancy Asian Intelligence (Politik ve Ekonomik Risk Danışmanlığı Asya İstihbaratı),

- Global Insight Country Risk Ratings (Küresel Ülke İç Risk Derecelendirmeleri),
- IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook Executive Opinion Survey (IMD Dünya Rekabetçilik Merkezi Dünya Rekabetçilik Yıllığı Yönetici Görüşü Anketi),
- Variaties of Democracy (Demokrasi Çeşitleri)
- The Prs Group International Country Risk Guide (Prs Grup Uluslararası Ülke Risk Rehberi),
- World Economic Forum Executive Opinion Survey (Dünya Ekonomik Forumu Yönetici Görüşü Anketi),
- World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey (Dünya Adalet Projesi Hukukun Üstünlüğü Endeksi Uzman Anketi),
- World Bank Country Policy and Instutional Assessment (Dünya Bankası Ülke Politikası ve Kurumsal Değerlendirme).

Bu kaynakların değerlendirme türleri ve hesaplamaların içerikleri aşağıda verilmiştir;

Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators

Değerlendirme türü: Nicel veriler ve nitel uzman değerlendirmelerinin kombinasyonu

Veri sağlayıcısı: Bertelsmann Vakfı

Ülke Kapsamı: 41 AB ve OECD ülkesi.

Uzmanlardan şu değerlendirmelerde bulunmaları istenir:

Yolsuzluğun önlenmesi

"Kamu görevlilerinin özel çıkarlar için görevlerini kötüye kullanmaları ne ölçüde engellenir?"

Bu soru, “devlet ve toplumun, memurların bütünlüğünü güvence altına alan mekanizmalar uygulayarak kamu görevlileri ve siyasilerin rüşvet kabul etmesini nasıl engellediğini ele almaktadır. Devlet harcamalarının denetimi, parti finansmanının düzenlenmesi; vatandaşın medya ve bilgiye erişimi; memurların hesap verebilirliği (varlık

beyanları, çıkar çatışması kuralları, davranış kuralları); şeffaf kamu ihale sistemleri; yolsuzluğun etkin bir şekilde kovuşturulması" başlıklarını içermektedir.

Her SGI (Sustainable Governance Indicators) anketi için, tek tek ülkeler iki (veya daha fazla) önde gelen uzmanlar tarafından değerlendirilmektedir. Uzmanların anket çalışmaları sekiz koordinatör tarafından desteklenmektedir. SGI Danışma Kurulu bulguları tartışmakta ve onaylamaktadır.

Nicel veriler, resmi, kamuya açık istatistiklerden (öncelikle OECD kaynaklarından) SGI proje ekibi tarafından merkezi olarak derlenmektedir. SGI'nin Uzman Ağı'nın değerlendirmeleri, bir çerçeve içinde altı aşamalı bir akran incelemesinden geçirilmektedir. Bu kapsamlı süreç, uzman değerlendirmelerinin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için tasarlanmıştır.

Economist Intelligence Unit Country Risk Service

Değerlendirme türü: Nitel ve nicel göstergelere dayalı risk değerlendirmeleri

Veri sağlayıcısı: Ekonomist İstihbarat Birimi (The Economist Intelligence Unit EIU) 1946 yılında The Economist gazetesinin araştırma organı olarak kurulmuştur.

Ülke kapsamı: 2019 yılında 131 ülke / bölge

Uygulanan soruları aşağıda verilmiştir;

- Kamu maliyesinin yönetimini denetleyen bağımsız bir organ var mı?

- Bakanları, kamu görevlilerini suistimalden yargılama yetkisine sahip bağımsız bir yargı var mı?

- Kamu kaynakları suistimal ediliyor mu?

- Kamu fonlarının tahsisi ve kullanımı ile ilgili açık prosedürler var mı, hesap verebilirlik var mı?

Freedom House Nations in Transit

Değerlendirme türü: Nitel uzman değerlendirmesi

Veri sağlayıcısı: Freedom House

Ülke kapsamı: 29 ülke/bölge

1941 yılında kurulan Freedom House özgürlüğün dünya çapında genişlemesini destekleyen bağımsız bir izleme örgütüdür. Demokratik değişimi ve insan hakları savunucularını desteklemektedir.

Geçiş ülkeleri, Orta Avrupa ve Yeni Bağımsız Devletler genelinde 29 ülke üzerinde demokratikleşme ölçülmektedir. Raporlarda demokratik ilerleme ve aksayan noktalar üzerinde durulmaktadır. Rapor içindeki gösterge sorulara aşağıda yer verilmiştir:

- Hükümet yolsuzlukla mücadele konusunda etkili girişimlerde bulundu mu?

- Ülke ekonomisi aşırı devlet müdahalesinden arınıyor mu?

- Hükümet yolsuzluk fırsatlarını artıran bürokratik düzenlemelere müdahale ediyor mu?

- Mali açıklama ve çıkar çıkar çatışmasının önüne geçilmesi yönünde yasalar mevcut mu?

- Devlet yetkilileri ve memurların yolsuzluğunu önlemek, araştırmak ve kovuşturmak için etkili bir yasama ve idari süreç uyguluyor mu?

- Yolsuzluk iddiaları medyada geniş ve kapsamlı bir şekilde yayınlanıyor mu?

- Halk resmi yolsuzluğa karşı yüksek bir hoşgörüsüzlük sergiliyor mu?

Derecelendirmeler 1'den (en düşük yolsuzluk düzeyi) 7'ye (en yüksek yolsuzluk düzeyi) kadar çalışır ve yarım puanlık, çeyrek puanlık skorlara olanak sağlamaktadır.

Ortaya çıkan puan, gösterge sorularının kapsadığı tüm alanların değerlendirilmesini içeren genelleştirilmiş bir yolsuzluk ölçüsüdür.

African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment

Değerlendirme türü: Uzman değerlendirmeleri

Veri sağlayıcısı: Afrika Kalkınma Bankası

Ülke kapsamı: 54 Afrika ülkesi

Değerlendirme ölçeği 1 (çok zayıf) ile 6 (çok güçlü) arasında değişmektedir. Aşağıda belirtilen 3 boyut ayrı ayrı derecelendirilir:

* Yöneticilerin performanslarından dolayı gözetim kurumlarına ve kamu çalışanlarına karşı sorumluluğu,

* Sivil toplumun kamusal konularla ilgili bilgilere erişimi,

* Devlet kademlerinin çıkar, menfaat ilişkileri tarafından ele geçirilmiş olması.

Bertelsmann Stiftung Transformation Index

Değerlendirme türü: Nitel uzman anketi

Veri sağlayıcısı: Berstelsmann Stiftung

Ülke Kapsamı: 137 ülke/bölge

Uzmanlardan aşağıda belirtilen değerlendirmelerde bulunmaları istenir:

- Pozisyonlarını kötüye kullanan kamu görevlileri ne dereceye kadar kovuşturulur veya cezalandırılır?

- Hükümet yolsuzluğu ne ölçüde başarı ile kontrol altına alıyor?

Puanlar 1-10 arasında bir ölçekte atanmaktadır. 10 en düşük yolsuzluk düzeyi, 1 en yüksek yolsuzluk düzeyini ifade etmektedir. Her ülke için puan yukarıda belirtilen 2 sorunun ortalamasıdır. Kural olarak değerlendirme sürecine bir yabancı ve bir yerel uzman katılmaktadır. Bu, değerlendirme boyunca hem dış hem de iç perspektiflerin dikkate alınmasını sağlamakta ve öznel etkiyi azaltmaya yardımcı olmaktadır. Ülke raporlarının üretimine dünyanın önde gelen araştırma kurumlarından toplam 248 uzman katkıda bulunmaktadır. Değerlendirmenin geçerliliğini, güvenilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini sağlamak için, her bir puan ülke uzmanları, bölgesel koordinatörler, proje ekibi vb. tarafından çok aşamalı bir gözden geçirme süreci uygulanmaktadır.

Political and Economics Risk Consultancy Asian Intelligence

Değerlendirme türü: Yönetici görüş anketi

Veri sağlayıcısı: Siyasi ve Ekonomik Risk Danışmanlığı

Ülke kapsamı: 2015 yılında 15 Asya/Pasifik ülkesi/bölgesi ile Birleşik Devletler incelenmiştir.

Ankete katılanlara yöneltilen soru: "Çalıştığınız ülkedeki yolsuzluk sorununu nasıl değerlendiriyorsunuz?"

Sorunun yanıtları 0 (sorun değil), 10 (ciddi bir sorun) şeklinde ölçeklendirilmektedir. Anket 20 yıldan uzun bir geçmişe dayanmakta ve her yıl yapılmaktadır.

Global Insight Country Risk Ratings

Değerlendirme türü: Ticari işletme uzman değerlendirmesi

Veri sağlayıcısı: IHS Global Insight Global Risk Service

Ülke kapsamı: Dünya çapında 204 ülke/bölge puanlandırılır.

1959 yılında kurulan IHS Global Insight, dünya çapında 30'dan fazla ülkede 5.100'den fazla kişiyi istihdam eden küresel bir bilgi şirketidir. Makroekonomi, ülke riski analizini de kapsayan geniş bir online hizmet yelpazesi mevcuttur.

IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook Executive Opinion Survey

Değerlendirme türü: Yönetici görüş anketi.

Veri sağlayıcısı: IMD Dünya Rekabet Merkezi

Ülke kapsamı: 2019 yılında dünya çapında 63 ülke/bölge puanlandırılmıştır.

Ankete katılanlara sorulan soru: "Rüşvet ve yolsuzluk: Var ya da Yok".

Skala 0-10 arasında düzenlenmiştir. 0 en yüksek algılanan bozulma düzeyini verirken, 10 en düşük düzeydir. 2019 yılında dünya çapında 63 ülke/bölge puanlanmıştır.

Variaties of Democracy

Değerlendirme türü: Uzman anketi

Veri sağlayıcı: İsveç'te bulunan Göteborg Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü ve ABD'deki Notre Dame Üniversitesi Kellogg Enstitüsünün ev sahipliği yaptığı, dünya çapında 3000'den fazla akademisyen arasında işbirliği yapılmıştır. Dört baş araştırmacı, sorun alanlarında özel sorumlu on beş proje yöneticisi, otuzdan fazla bölge yöneticisi, 170 ülke koordinatörü, araştırma görevlisi ve 2.500 ülke uzmanıyla V-Dem projesi, araştırmaya odaklanan en büyük sosyal bilimler veri toplama projelerinden biridir.

Ankete katılanlara yöneltilen soru: "Siyasi yozlaşma ne kadar yaygındır".

The Prs Group International Country Risk Guide

Değerlendirme türü: Risk değerlendirmesi

Veri sağlayıcısı: PRS Group

Ülke kapsamı: ICRG 140 ülke için aylık bazda derecelendirme sağlar.

New York'ta bulunan PRS Group 1979 yılında kurulmuş olup, kuruluşundan beri siyasi risk analizi yapmaktadır.

Siyasi sistem içindeki yolsuzluk değerlendirilmektedir.

Yolsuzluk puanları aylık olarak 0 (en yüksek potansiyel risk) ile 6 (en düşük potansiyel risk) arasında ölçeklendirilmektedir. Yarım puan da söz konusudur. Aylık derecelendirmeler daha sonra tek bir ülke puanı oluşturmak için basit bir ortalama hesabı yapılarak toplanmak suretiyle sonuca ulaşılmaktadır.

World Economic Forum Executive Opinion Survey

Değerlendirme türü: İşletme yöneticisi anketi

Veri sağlayıcısı: Dünya Ekonomik Forumu

İlgili forum bu anketi yıllık ve 30 yılı aşkın süredir yürütmektedir.

Ülke kapsamı: 2019 yılı anketinde 139 ülkede 12.987 işletme yöneticisinin görüşleri yer almıştır.

Ankete katılanlara sorular sorulara aşağıda yer verilmiştir:

Ülkenizde, firmaların aşağıda belirtilen konularla bağlantılı belgesiz ekstra ödemeler yapması veya rüşvet vermesi durumu ne kadar yaygındır?

- İthalat ve ihracat,
- Kamu hizmetleri,
- Yıllık vergi ödemeleri,
- Kamu sözleşme ve lisanslarının verilmesi,
- Olumlu yargı kararları almak,

Cevaplar 1 ile 7 arasında bir ölçekte değerlendirilmektedir (1 çok yaygın, 7 asla).

World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey

Değerlendirme türü: Uzman anketi

Veri sağlayıcısı: Dünya Adalet Projesi

WJP'nin çalışmaları iki tamamlayıcı önermeye dayanmaktadır: hukukun üstünlüğü fırsat ve eşitlik topluluklarının temelidir ve çok disiplinli işbirliği hukukun üstünlüğünü ilerletmenin en etkili yoludur.

WJP Hukukun Üstünlüğü Endeksi, WJP tarafından ülkelerin/bölgelerin uygulamada hukukun üstünlüğüne ne ölçüde uyduklarına dair ayrıntılı ve kapsamlı bir resim sunmak üzere tasarlanmış bir değerlendirme aracıdır. Endeks, paydaşların bir ulusun uygulamada hukukun üstünlüğüne bağlılığını değerlendirmelerine, bir ulusun benzer konuma sahip ülkelere kıyasla güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine ve zaman içinde değişimleri izlemelerine olanak tanıyan, hukukun üstünlüğünün çeşitli boyutlarına ilişkin ayrıntılı bilgi ve özgün veriler sağlamaktadır.

Endeksin sıralaması ve puanları titiz bir veri toplama işleminin sonucu oluşmaktadır. Veriler, yerel uzmanlara (sivil ve ticari hukuk, ceza hukuku, iş hukuku ve halk sağlığı) uzmanlığa sahip ülke içi uygulayıcılar ve akademisyenlere uygulanan genel kamuoyu ve ayrıntılı anketlerin küresel bir ankete dönüşmesidir.

Uzmanlara yöneltilen sorular;

Uzmanlara, hükümet yetkililerinin kamu dairesini özel kazanç için ne ölçüde kullandıkları konusunda toplam 53 soru yöneltilmektedir. Bu sorular, kamu sağlık sistemi,

düzenleyici kurumlar, polis ve mahkemeler de dahil olmak üzere hükümet içinde çeşitli sektörlere değinmektedir.

Tek tek sorular dört alt endekse ayrılır ve dört alt gösterge daha sonra tek bir puan oluşturmak için ortalama alınmak suretiyle sonuca ulaşılmaktadır.

World Bank Country Policy and Instutional Assessment

Değerlendirme türü: Uzman değerlendirmesi

Veri sağlayıcısı: Dünya Bankası

Son uygulamada 73 ülke puanlanmış olup uzmanlardan şu değerlendirmelerde bulunmaları istenmiştir: kamu sektöründe şeffaflık, hesap verebilirlik ve yolsuzluklara izin verir.

2.2. Politik İstikrar Endeksi

Siyasi/politik istikrar endeksi, hükümetin istikrarsızlaştırılacağı veya anayasaya aykırı veya siyasi güdümlü şiddet ve terörizm de dahil olmak üzere şiddet içeren yollarla devrileceği ihtimaline ilişkin algıyı ölçmektedir. Endeks, Economic Intelligence Unit, World Economic Forum ve Politik Risk Servislerinden alınan birkaç endeksin ortalamasıdır. Konu endeks birden fazla kaynaktan alınan birkaç endekse dayandığı için bileşik bir ölçüdür. Alt kırılımdaki endeksler, hükümet gücünün düzensiz bir şekilde devredilmesi, silahlı çatışma, şiddet içeren gösteriler, sosyal huzursuzluk, uluslararası gerilimler, terörün yanı sıra etnik, dini veya bölgesel çatışmaların olasılığını yansıtmaktadır.

Literatürde "zayıf hükümet yaklaşımı" olarak anılan yaklaşım, iktidarın mevcudiyetini tehlikeye sokan politik problemlerin politik istikrarsızlığa sebebiyet verdiğini savunmaktadır (Gür ve Akbulut, 2012:288).

Politik istikrar endeksinin standart bir normal dağılım gösterdiği kabul edilmekte olup politik istikrar endeks skorunun -2.5 ile +2.5 aralığında değişen bir değer almaktadır. Politik istikrar endeks değerinin +2.5 skoruna yaklaşması politik istikrarın arttığını gösterirken endeks değerinin -2.5 skoruna yaklaşması ise politik istikrarsızlığın arttığını göstermektedir.

2.3. Demokrasi Endeksi

Ülkelerin demokrasi düzeyini ölçen farklı endeksler mevcuttur. Bu endeksler için en çok ön plana çıkan demokrasi endeksi The Economist'in araştırma bölümü olan Economist Intelligence Unit (EIU) tarafından oluşturulmaktadır. Tüm endeksler içinde en fazla referans alınanı ve literatürde de en çok kullanılanı bu endekstir. Toplamda 167 ülkeden oluşan endeks bu ülkelerdeki demokrasi seviyesi ölçmekte ve beş adet kategori şeklinde sunmaktadır. Endeks değeri 0-10 aralığındadır. 10'a yakın endeks değeri ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu, 0'a yakın endeks değeri ise ülkenin demokrasi seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. EIU endeksi oluştururken demokrasiyi şekillendiren aşağıda yer alan unsurları göz önünde bulundurmaktadır;

a. Sivil özgürlükler,
b. Devlet fonksiyonları,
c. Politik kültür,
d. Politik Katılım,
e. Seçim süreci ve çoğulculuk.

EIU diğer taraftan ilgili endeksi oluştururken ülkeleri "Kusurlu Demokrasiler", "Karma Rejimler", "Otoriter Rejimler" ve "Tam Demokrasiler" olmak üzere 4 ana başlık altında irdelemektedir. Kusurlu Demokrasiler grubunda yer alan ülkelerde temel hak ve özgürlükler yasal çerçeve dahilinde garanti altında olsa dahi bazı zamanlarda ihlal edilen basın özgürlüğü konusu dikkat çekicidir. Bu ülkelerde seçimler özgür ve adil tezahür etmektedir. Bu bağlamda iktidar partisi karşısında bulunan muhalefet partisinin de seçimlerle iktidara gelme şansı vardır. Karma Rejimler grubunda bulunan ülkelerde seçimler karma demokrasilerde olduğu gibi her zaman adil ve özgür değildir. Seçimlerin özgür ve adil olmasının önüne geçen bazı aksaklıklar olabilmektedir. Bu ülkelerin olduğu grupta sivil toplum zayıftır, basın ve yargı her zaman bağımsız değildir, zaman zaman baskı ve bilinçli yönlendirmelere maruz kalır. Aynı şekilde muhalefet partileri de hükümet tarafından baskı altında bırakılabilmektedir. Halkın ve muhalefetin siyasal katılımı engellenebilmektedir. Otoriter Rejimlerin olduğu gruptaki ülkelerde seçimlerin adil ve özgür olduğunu söylemek mümkün değildir. Siyasal kültür olmamakla birlikte muhalefet de yoktur ya da yok denecek kadar kısıtlı düzeydedir. Yargı bağımsızlığı yoktur. Basın özgürlüğü diye bir kavram yoktur. Basın devleti yöneten iktidar gruplarının elinde ya da devlet tekelindedir. Otoriter rejimler demokrasiyi destekleyen her türlü olgudan uzaktır. Tam Demokrasilerde ise temel hak ve

özgürlükler yasal çerçevede garanti altına alınmış durumdadır. Siyasal kültür mevcuttur. Yargı ve basın bağımsızdır. Yasama, yürütme ve yargı birbirinden ayrıdır. Demokrasinin gelişmesi için gereken her türlü olgu üst seviyede desteklenmektedir.

2.4. Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Yolsuzluğun iktisadi gelişmeye olan etkisi birbirinden farklı kanallar üzerinden gerçekleşmektedir. Bunlardan biri yatırımlardır. Yolsuzluğun fazla olması yatırımların verimliliğini ve karlılığını olumsuz yönde etkilemektedir (Bardhan, 1997:1328). Yolsuzluk daha çok kamu yatırımlarında karşımıza çıkmakta olup verimliliği düşük kamu yatırımlarını artırmakta dolaylı olarak da özel yatırımların daha az olmasına yol açmaktadır. Carjaval'a göre (1999) yolsuzluğun ekonomik gelişmeyi etkileyen yatırım dışında 3 ayrı kanalı daha mevcuttur. Bunlardan biri beşeri sermaye diğerleri ise suç ve siyasi istikrarsızlık kavramlarıdır.

2.4.1. Yolsuzluğun İktisadi Etkileri

Yolsuzluk 1990 yılı ve sonrasında ağırlıklı olarak dünya genelinde birçok ülkede yaşanmaya başlanmıştır. Spesifik olarak bu tarihlere konu olmasının sebebi ise "Doğu Bloku" olarak adlandırılan ülkelerin kendi içlerinde bağımsızlıklarını ilan etmesi ve bu süreç sonrasında da bu kapsam dahilinde olan ülkelerde tüm uygulamaların şeffaflık, hesap verebilirlik ve saydamlık çerçevesinde tekrar dizayn edilmesi olarak açıklanabilir. Bu kapsamda dünya üzerinde yolsuzluk endekslerinin seyrine bakıldığında özellikle piyasa ekonomisine yeni geçmiş veya geçmekte olan, gelişmekte olan ülkelerde yoğunlukla yaşandığı söylenebilir.

Gelişmekte olan ülkeler için yolsuzluklar üzerinde etkili olan iktisadi faktörler Altunç ve Yıldırım (2017) tarafından aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır:

- Regülasyonlar ve devlet monopolleri,
- Vergilendirme ve vergi mevzuatı,
- Kayıt dışı ekonomi ve kara borsa,
- Gelir dağılımı ve kişi başına düşen milli gelir,
- Kamu sektöründeki ücret seviyesi,

- Devletin ekonomide oynadığı rol,
- Bazı mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarının altında arz edilmesi,
- Bürokrasinin kalitesi.

Ekonomik büyümeyi etkileyen birçok faktör mevcuttur. Bu faktörlerin çoğu yolsuzlukla da ilişkili olup başlıca 2 olgu aşağıda aşağıda sunulmuştur.

Demokrasi Düzeyi: Demokrasi düzeyi çalışmada demokrasi endeksi üzerinden ekonometrik analize dahil edilmiş olup literatürde demokrasi düzeyinin yüksek olmasının iktisadi gelişmeyi artırdığı, Dünya Şeffaflık Örgütü'nün yayınladığı demokrasi endeksine göre endeks değeri yüksek olan toplumların yolsuzluk seviyesinin de düşük olduğu ve ekonomik büyümeyi yüksek demokrasi düzeyinin artırdığı görülmektedir. Ekonomik gelişme için demokrasinin öncelikli şart olduğunu söyleyen Lispet (1959) demokrasinin olabilmesi için ekonomik gelişmişliğin tamamlanmış olması gerektiğini düşünmektedir. Literatürde bu görüşü desteklemeyen karşıt görüşler de bulunmakta olup bununla birlikte bu iki kavram arasında herhangi bir ilişki olmadığını savunan bir görüş daha mevcuttur.

Eğitim Düzeyi: Eğitim ve yolsuzluk arasında negatif bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan ülkelerde yolsuzluk olaylarının düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir.

2.4.2. Yolsuzluğun Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Toplam Yatırımlar Açısından Etkileri

Yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkilediği en önemli kanallardan birisi doğrudan yabancı yatırımlardır. Doğrudan yabancı yatırımlar toplam yatırımları etkilemek suretiyle ekonomik büyümeye etki yaratmaktadır. Ülkede yolsuzluk oranının artması o ülkeye yatırım yapacak olan yatırımcıların kararını erteleme veya o ülke yerine başka ülkeye yönlendirme eğilimine itmektedir (Erkal vd., 2014:146).

Yabancı yatırımlar ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştıran ilk akademisyenler 1992 senesinde Wheeler ve Moody olmuşlardır. Literatürde bu tür yabancı yatırım kararlarının yolsuzluk kavramından bağımsız olduğu görüşü olmakla beraber birebir ilintili olduğuna işaret eden çalışmalar da vardır. Wheeler ve Moody'nin 1992 yılında yapmış olduğu çalışmalarında inceledikleri 42 ülke özelinde yabancı yatırımların o ülkenin yolsuzluk veya vergi gibi nitelikleri ile ilişkili olmadığı sonucuna varmışlardır. İlerleyen süreçte başka

ülkeler özelinde yapılan çalışmaların büyük bir kısmı bu sonucun tam karşıtı olan yolsuzlukların yabancı yatırımları etkilediği yönündedir.

Doğrudan yabancı yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye açığının kapatılmasında önemli rol oynamaktadır. Genel olarak doğrudan yabancı yatırımlar hem az gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için sermaye açığının kapatılması yanında daha düşük üretim maliyetleri, işsizlik sorununun azaltılması, yeni teknolojilerin ülkeye girişi, döviz rezervlerini artırması gibi konulara olan etkileri itibariyle önemlidir.

Yabancı yatırımcılar yatırım yapacakları ülkelerde bir takım bürokrasi ile karşılıyor ve bu bürokrasiyi aşmak için ülke sisteminde geçerli olan rüşvet vb. yolları kullanmak zorunda kalıyorsa ilgili durum yatırım maliyetlerini artırma yönünde etki yarattığı için bu yatırımı yapmaktan vazgeçme noktasına gelebilir (Collier, 2002:4).

Wei (1997) yaptığı çalışmasında yolsuzluk seviyesi düşük olan bir ülkede yapılan bir yatırımın, yolsuzluk seviyesi yüksek olan bir ülkede yapılan bir yatırıma göre oluşacak maliyetlerin %20 daha az olduğuna işaret etmiştir. Bu doğrultuda yolsuzluklardan dolayı yabancı yatırımların düşmesinin ülkenin iktisadi gelişimini olumsuz etkilediğini vurgulamıştır.

Yolsuzluk seviyesinin yüksek olması yapılan yatırımların maliyetlerinin yükselmesine dolayısıyla kaynakların da israfına yol açan bir etkendir. Chetwynd vd. (2013:15) yolsuzluğun genel olarak etkilerini şu şekilde açıklamışlardır:

a- Yolsuzluk kamu alt yapısında kaliteyi düşürmektedir.

b- Yolsuzluk sosyal alanda harcamaların düşmesine sebep olmaktadır.

c- Ülkenin eğitim ve sağlık alanında başarılı olması yolsuzluğu azaltan önemli unsurlardır.

d- Yolsuzluk kamu harcamalarını artırarak verimliliği düşürür

e- Yolsuzluk düşük iktisadi büyüme ile korelasyon içindedir.

f- Yolsuzluk kamu harcamalarını artırır ve toplumun gelir düzeyi düşük olan profiline hizmet etmez aynı zamanda gelir dağılımında eşitsizliği de tetiklemektedir. Bu durum büyümeyi de olumsuz etkilemektedir.

g- Yolsuzluk kamusal gelirleri azaltmaktadır.

h- Yolsuzluk doğrudan yabancı yatırımları ve ülkedeki toplam yatırımları azaltan bir etkiye sahiptir.

i- Kamusal alanda yaşanan yolsuzluklar devletin karar alma mekanizmasındaki görevlerini yerine getirmesine mani olmaktadır.

j- Yolsuzluk toplumun devlete olan hem güveni hem de sosyal sermayeyi azaltan bir unsurdur.

k- Yolsuzluk devletin vergi sistemine zarar vermektedir.

l- Yolsuzluk sosyal sektör harcamalarını azaltmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımlar ülkelerin zayıf olan sermaye açığının giderilmesi hususunda önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda gelişmekte olan ve az gelişmiş olan ülkeler için doğrudan yabancı yatırımlar ekonomik gelişmenin olmazsa olmazı denilebilir. Doğrudan yabancı yatırımlar gittikleri ülkede istihdam, bilgi birikimi, yeni insan kaynakları stratejileri, kaliteli rekabet, yeni teknolojilerin transferi gibi konularda destek vermektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar gideceği ülkenin siyasi ve idari yapısının stabil olup olmamasından etkilenmektedir. Bununla bağlantılı olarak da yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde kurallar ve yasalar uygulamada sağlıksız olduğu için bu durum yatırımcıların ülkeye girmesini engelleyebilmektedir. Yatırımcılar, yatırım yapılacak ülkede yolsuzluk çok ise faaliyetlerine göre ilerleyecekleri yolda ödemeye maruz kalacakları rüşvet gibi ilave maliyetlere katlanacak olmaları itibariyle yatırım kararlarını tekrar gözden geçirme ve sonunda da yapmama kararı alabilirler.

Bardhan'a (1977) göre yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımları aşağıda sıralandığı şekilde etkilemektedir:

*Kamu görevlilerinin, karar verici pozisyonlarından kaynaklı gücü ellerinde bulundurmalarına bağlı oluşan ranta bağlı olarak,

*Projelerin karlılığını etkileyerek,

*Yolsuzluklar sebebiyle oluşan ilave harcamalardan dolayı maliyetlerin artarak kamu hizmetlerinin daha pahalı olmasına yol açarak,

*Kamuda alınacak kararlara yolsuzlukların yön vermesi ve bundan kaynaklı oluşacak belirsizlikleri artırarak,

*Maliyetleri artırıp, yatırım yapılması için oluşması gereken güvenli ortamın oluşmasını engelleyerek,

*Doğrudan olmasa da fiyatların yükselmesine sebebiyet vererek,

*Kapalı bir ekonomide üretim ve dağıtım kanallarında söz sahibi olacak kişileri belirleyerek.

2.5. Demokrasi, İktisadi Büyüme ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki

Demokrasi ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki literatürde 3 temel yaklaşım altında irdelenmiştir. Şüpheci yaklaşım, çatışma yaklaşımı ve bağdaşma yaklaşımı olmak üzere 3 teori ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

***Şüpheci Yaklaşım*:** Demokrasinin veya siyasi rejimin iktisadi gelişme üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı veya belli sınırlar çerçevesinde etki ettiği düşüncesini savunan yaklaşımdır (Gerring vd. 2005:324). Bu yaklaşımı destekleyen Adejumobi (2000)'e göre ülkelerin iktisadi gelişmişlik seviyesinin o ülkelerin siyasi rejimi ile ilintili olmadığı otoriter rejim ile yönetilen bazı ülkelerde ekonomik gelişmenin dramatik şekilde dikkat çektiğini ileri sürmüştür. Doğu Asya ve Latin Amerika ülkelerini içeren çalışmasında ilgili ülkelerin yüksek seviyelerde iktisadi büyüme sergilediği dönemlerde otoriter rejimin çok büyük etkisi olduğunu gözlemlemiştir.

Çatışma Yaklaşımı: Bu yaklaşımı savunanlar iktisadi gelişme ile demokrasi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Spesifik olarak "otoriter rejim"lerin özellikle sivil özgürlüklerin önüne geçmek suretiyle iktisadi gelişim projelerinin hayata geçmesini engellemektedir (Sirowy ve Inkeles, 1990:129). Bu yaklaşımın temelinde yatan 3 farklı olgu bulunmaktadır;

Birinci olgu gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde demokrasinin işlevsel olmadığı fikridir. Genel olarak demokratikleşmenin sanayileşme, eğitim ve kentleşmeyi içeren geniş kapsamlı modernizasyon süreci olduğu ve bu sebeple de ülkelerin belirtilen başlıklarda belli bir seviyede olması gereği savunulur. Bu dayanak aslında demokratik gelişmenin, iktisadi gelişme sonrasında gerçekleştiği temelini içermektedir. İktisadi gelişimin demokrasiden olumlu yönde etkilenebilmesi için ülkeler belirli bir refah seviyesine ulaşmış olmalıdır.

İkinci olgu; demokrisinin üst seviyede devlet müdahalesine sebep olacağı fikridir (Cohen, 1985). Devletin maximum seviyede müdahaleci yaklaşımı kaynak dağılımını negatif yönlü etkilemektedir. Bu durum piyasanın etkin çalışmamasına, rüşvet ve yolsuzluk hareketlerinin daha fazla olmasına yol açmaktadır (Yay, 2002:8). Rüşvet ve yolsuzlukların

çok olduğu ortamlarda yatırımcılar da kaynaklarını ve zamanlarını çıkarlarını gözetecek rüşvet faaliyetleri için kaynakları ve zamanlarını daha çok ayırmaktadır (Yay, 2008:8); .

Üçüncü olgu; demokrasinin iktisadi gelişmeyi olumsuz yönde etkilediği fikrini desteklemektedir. Bu olgu demokratik kurumların iktisadi gelişme için gerekli olan politikaların etkinliğini azalttığı yönünde görüşü desteklemektedir. Bu bağlamda diktatör rejimler ve otoriter rejimler politika belirlemek konusundaki tekel denilebilecek güçleri ile ekonomiyi daha iyi yönetebilecek kabiliyettedir (Doğan, 2005:6).

Bağdaşma Yaklaşımı: Bu yaklaşım kendi içinde zıtlık barındıran iki yaklaşımı içermektedir. Bir yandan otoriteye karşı çıkmakta bir yandan da otoriteyi desteklemektedir. Otoritenin düzen ve kanun için gerekli olduğu kanaati olup, diğer taraftan da vatandaşların hak ve özgürlüklerini kısıtladığı için karşı çıkılmaktadır (Sirowy ve Inkeles, 1990:132). Bu yaklaşım demokrasiyi kaynakların verimli kullanımı için bir araç olarak görmektedir (Baum ve Lake, 2003:334).

Açıklanan yaklaşımlar çerçevesinde yolsuzluk ve demokrasi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Akçay (2000) yaptığı çalışmasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden seçtiği 78 adet ülkeyi kullanarak bu ülkelerdeki yolsuzluk ile demokrasi ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yolsuzluk algı endeksinin kullanıldığı çalışmanın neticesinde demokrasi ve ekonomik özgürlüklerin azaldığı ortamda yolsuzluğun arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Campbell ve Saha (2013), panel veri analizi metodu ile yolsuzluk ve demokrasi ilişkisini araştırmıştır. Asya-Pasifik ülkeleri üzerinde yapılan bu çalışmada ülkelerin demokrasi ortamına geçtiği başlangıç seviyelerinde yolsuzluğun azaldığına ilerleyen süreçte yolsuzluk seviyesinin arttığına ve artık tam demokrasi aşamasında ise yolsuzluğun tekrar azaldığına işaret etmiştir.

Rock (2007), panel veri analizi ile 104 ülke üzerinde demokrasi ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Analizi sonucunda iki kavram arasında "ters U" şeklinde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun anlamı demokrasiye geçilen ilk yıllarda yolsuzluk seviyesi yükselirken daha sonra aşağı yönlü bir hareket sergilediğidir.

Yardımcıoğlu (2013), Türki Cumhuriyetinden 6 ülke üzerinde yaptığı panel veri analizinde demokrasi ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi eş bütünleşme testi aracılığı ile incelemiş ve çalışmasının sonucunda da yolsuzluk ve demokrasi arasında eş bütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Analiz sonuçlarına göre demokrasiden yolsuzluğa doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Yolsuzluk ve demokrasi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara genel olarak bakıldığında demokrasi kavramının yolsuzluk üzerinde hatırı sayılır düzeyde etkisi mevcuttur. Genel olarak demokrasi seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluk seviyesinin düşük olduğu dikkat çekmektedir.

2.6. Yolsuzluk ve Kamu Gelir & Giderleri Arasındaki İlişki

Kamu harcamaları, kamusal ihtiyaçlara yönelik devletin yapmış olduğu harcamaları içermektedir. Bu harcamalar; eğitim, ulaşım, sağlık, adalet, altyapı gibi alanlarda yapılan harcamalardır. Köprüler, havalimanları, okullar, hastaneler, yollar vb. için yapılan harcamalar da bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Genel hatlarıyla kamu harcamaları 3 başlık altında incelenebilir (Yılmaz ve Kaya, 2005:260);

- Cari Harcamalar:

Kamu tüketimi ile ilintili olarak yapılan harcamalardır. Bu harcamaların bazıları ekonomik büyümeyi de beraberinde getirmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanlarda yapılan harcamalar bu gruba örnek olarak verilebilir.

- Transfer Harcamaları:

Bu gruba giren kamusal harcamalar devletin yaptığı iç ve dış faiz ödemelerini, kamu iktisadi teşekküllerine yapılan ödemeleri, sosyal güvenlik harcamalarını, vergi iadelerini vb. içermektedir.

- Yatırım Harcamaları:

Toplumsal fayda sağlayacak üretim istihdam ve sermaye birikimine yönelik harcamaların tamamını kapsamaktadır.

Yukarıda belirtilen harcama türlerinden yatırım harcamaları ile yolsuzluk arasında bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Yolsuzluk kamusal yatırım harcamalarını olumsuz

yönde etkilemektedir. Yolsuzluk seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde yatırım harcamaları iki yönlü etkilenmektedir. Bunlardan birincisi kamu kaynaklarının doğru kullanılmaması ve israfına yol açmasıdır. Yolsuzluğun varlığı kamu kaynaklarının ihtiyaç olmayan yatırımların daha fazla finanse edilmesinde kullanılmasına, kamu kaynaklarının doğru yatırımlara aktarılmamasına ve kalitesi düşük altyapı hizmetlerine yönelmesine sebep olmaktadır (Gedikli, 2011:179).

Kamu gelirleri tarafında devletin aldığı vergiler gelirler içinde önemli yer tutmaktadır. Vergi sistemleri içinde yaşanan bazı aksaklıklar yolsuzluk sebebi olabilmektedir. Vergi yükünün çok fazla olduğu ülkelerde bazı vergi mükellefleri bu vergi yükünü azaltmaya yönelik yolsuzluğa başvurmaktadır. Bunun sonucu olarak oluşan vergi açığı bir şekilde diğer vergi mükelleflerinin üzerine yüklenmektedir. Bu bağlamda yolsuzluk bu şekliyle yaşanan ülkeler için vergide adaletsizliğe sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan devlet yolsuzluk nedeniyle oluşan vergi açığını her ne kadar diğer vergi mükelleflerinden karşılıyor olsa da bu kayıp aynı ölçüde diğer vergi mükelleflerinden alınamamaktadır. Yolsuzluk sebebiyle aynı ölçüde telafi edilemeyen vergi gelirleri devletin vergi gelirlerinin de azalmasına neden olmaktadır (Benk ve Karakurt, 2010:139).

Devletin gelirlerini oluşturan vergilerin yolsuzluklar sebebiyle azalmasına neden olan bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir (Asher, 2001:7):

- Vergi mükellefi kayıtlarının vergi dairesinden silinmesi veya çıkarılması,
- Vergi mükellefi olan tüzel kişiye gizli vergi beyannamesi bilgilerinin sağlanması,
- Vergi dolandırıcılığını kolaylaştırmak için birden fazla sahte vergi mükellefi kimliğinin oluşturulması,
- Vergi borcunun vergi memurları tarafından gerekçesiz bir şekilde silinmesi,
- Vergi denetimi devam ederken herhangi bir düzeltme yapılmadan ya da herhangi bir ceza kesintisi vb. olmadan denetim işlemlerinin sonuçlandırılması.

2.7. Yolsuzluk ve Enflasyon Arasındaki İlişki

Yolsuzluk, çok eski çağlardan beri hemen hemen tüm toplumlarda görülen bir olgu olmasına rağmen, yolsuzluğun ekonomik nedenleri ve sonuçları ampirik olarak araştırılamamıştır. İlerleyen süreçlerde veriye ulaşmanın daha kolay olduğu dönemlerde konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı da artmıştır.

Yolsuzluk ve enflasyon arasında karşılıklı bir ilişki mevcuttur. Yolsuzluk enflasyonun, enflasyon da yolsuzluğun sebebi olabilmektedir. Yolsuzluk sebebiyle

enflasyon olurken, enflasyona sebep olan iktisadi sebeplerin içinde enflasyonun olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında enflasyon bireylerin alım gücünü düşürmesi sebebiyle yolsuzluk eğilimini de artırmaktadır. Enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluğun da yüksek olduğu görülmektedir. Bu iki kavram arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Enflasyon aynı zamanda fiyatlar konusunda da belirsizliği beraberinde getirdiği için bu durum büyümeyi ve yatırım kararlarını da olumsuz yönde etkileyerek yolsuzluğun bu açıdan da artmasına vesile olmaktadır.

Enflasyon oranının yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluk seviyesinin de yüksek olduğu görülmektedir. Yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ilişkiyi irdeleyen çalışmalara bakıldığında bir kısmı yolsuzluğun enflasyonun sebebi olduğunu bir kısmı ise enflasyonun yolsuzluğa sebep olduğunu ileri sürmektedir (Akça vd, 2012, 283).

Yolsuzluk ve yolsuzluğa neden olan ekonomik sebepler ile ilgili literatürde çokça çalışma olmasına karşın enflasyon ve yolsuzluk arasındaki ilişki inceleyen çalışmalar istenilen düzeye ulaşmamıştır (Piplika, 2011:471).

Bu doğrultuda literatürde yer alan öncül çalışmalara aşağıda değinilmiştir:

Yolsuzluklar ülkeye sermaye girişlerini de olumsuz yönde etkilediği için bu anlamda oluşan kayıplar aynı zamanda ülkenin vergi gelirlerini de azaltmakta ve kamu harcamalarını artırmaktadır. Bu sebeple oluşan mali açıklar enflasyonu tetikleyen önemli kriterdir. Belirtilen döngüyü esas alan Marhubi (2000), yolsuzluk seviyesi yükseldikçe enflasyonun da artacağını ifade etmiştir.

Braun ve Di Tella (2000), panel veri analizi yaptıkları çalışmalarında 75 ülkenin 1982-1994 yılları arasındaki enflasyon ve yolsuzluk verilerini kullanmışlar ve enflasyonun yolsuzluğa neden olup olmadığını irdelemişlerdir. Analiz neticesinde bu iki kavram arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Enflasyon artıkça yolsuzluk seviyesi de artmaktadır.

Al-Marhubi (2000), 41 ülkenin verilerini kullanarak enflasyon ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi analiz etmiş ve analiz neticesinde de enflasyon ve yolsuzluk arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, enflasyonun artmasının yolsuzluğun da artmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Marhubi çalışması sonunda politika önerisinde bulunarak yolsuzluğu azaltmak için politika reformuna gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Akça vd. (2012), yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmalarında gelişmiş ve gelişmekte olan 97 ülkenin 2002-2010 verilerini kullanarak ilerlemişler ve bu ülkeleri gelir seviyelerine göre 3 gruba ayırarak analiz etmişlerdir. Çalışmanın neticesinde enflasyon ve yolsuzluk arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ata ve Arvas (2011) 25 Avrupa ülkesinin 2004-2007 yılları arasını kapsayan verileriyle yolsuzluk, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi analiz etmişler ve enflasyon ile yolsuzluk arasında anlamlı bir ilişki olduğunu enflasyonun yüksek olduğu ve çarpık gelir dağılımının gözlendiği dönemlerde yolsuzluğun da arttığını söylemişlerdir.

Literatürde yer alan bazı çalışmalar ise enflasyon ve yolsuzluk arasında bir ilişki olmadığını ileri sürmektedir. Bu çalışmalardan birisi Tosun (2003)'e aittir. İlgili çalışmada 44 ülkeye ait 1982-1995 yıllarına ait veriler kullanılarak yapılan analizde yolsuzluk seviyesini belirleyen faktörler analiz edilmiştir. Bu faktörlerden birinin de enflasyon olduğu düşünüldüğü için analize bu faktör de gösterge olarak alınmış olup çalışmanın neticesinde yolsuzluk ile enflasyon arasında bir ilişki olmadığı, enflasyonun yolsuzluk düzeyini belirleyen bir gösterge olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tosun, 2003:137).

2.8. İstihdam ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki

Literatürdeki çalışmalar genel olarak işgücü katılım oranı ve istihdamın nüfus içindeki payı ile yolsuzluk arasında negatif ilişki olduğuna işaret etmektedir. Konu ile ilgili bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Cooray ve Dzhumashev (2018) işgücü ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında yolsuzluğun istihdamın toplam nüfus içindeki payını olumsuz yönde etkilediğini yolsuzluğun fazla olduğu ülkelerde toplam nüfus içindeki istihdam seviyesinin düştüğünü ifade etmişlerdir.

Bouzid (2016), genç işsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemiş, özellikle kamuda, işe alım konusunda yetkili olan mercilerin yolsuz işlemler ile eğitimsiz bireyleri istihdam etmesi neticesinde eğitimli genç işsiz sayısının da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan işe alım noktasında gücü elinde bulunduran kişilerin bu eğilimlerinin eğitimli işçi ve gençleri de iş bulma arzusu ile rüşvete yöneltmeleri sebebiyle yolsuzluğun arttığını ileri sürmüşlerdir.

Schneider (2015) çalışmasında yolsuzluğun işsizliği ne şekilde etkilediğini araştırmıştır. Yolsuzluğun iyi eğitimli genç nüfusun ülkeden ayrılma eğilimini artırdığı, beyin göçüne sebep olduğu bu durumun da beşeri sermayeyi azaltarak işsizlik seviyesini artırdığını ve dolayısıyla da iktisadi büyümeyi yavaşlatacağını ileri sürmüştür.

2.9. Endeks Analizleri

Bu bölümde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin 2009-2020 yılları arasını kapsayan "yolsuzluk algı endeksi", "demokrasi endeksi" ve "siyasi istikrar endeksi" verileri üzerine karılaştırmalı analize yer verilmiştir.

2.9.1. Gelişmekte Olan Ülkeler Endeks Analizleri

Tablo 1a, Tablo 1b ve Tablo 1c'de gelişmekte olan ülkelerin 2009-2020 yılları arasını kapsayan yolsuzluk algı endeks verileri paylaşılmıştır. Tablolar aynı zamanda ülke bazında ortalamaları ve standart sapmaları da göstermektedir.

Tablo 1a.
Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri

YIL	Arjantin	Azerbaycan	Bahreyn	Brezilya	Bulgaristan	Hırvatistan	Kıbrıs	Estonya	Yunanistan
2009	29	23	51	37	38	41	66	66	38
2010	29	24	49	37	36	41	63	65	35
2011	30	24	51	38	33	40	63	64	34
2012	35	27	51	43	41	46	66	64	36
2013	34	28	48	42	41	48	63	68	40
2014	34	29	49	43	43	48	63	69	43
2015	32	29	51	38	41	51	61	70	46
2016	36	30	43	40	41	49	55	70	44
2017	39	31	36	37	43	49	57	71	48
2018	40	25	36	35	42	48	59	73	45
2019	45	30	42	35	43	47	58	74	48
2020	42	30	42	38	44	47	57	75	50
Ort.	**35,42**	**27,50**	**45,75**	**38,58**	**40,50**	**46,25**	**60,92**	**69,08**	**42,25**
Std.Spm	5,20	2,81	5,74	2,81	3,26	3,60	3,65	3,80	5,51
SS/O	0,15	0,10	0,13	0,07	0,08	0,08	0,06	0,06	0,13

Kaynak: https://www.seffaflik.org/cpi

Tablo 1b.
Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri

YIL	Macaristan	Hindistan	Endonezya	Litvanya	Malezya	Malta	Meksika	Panama
2009	51	34	28	49	45	52	33	34
2010	47	33	28	50	44	56	31	36
2011	46	31	30	48	43	56	30	33
2012	55	36	32	54	49	57	34	38
2013	54	36	32	57	50	56	34	35
2014	54	38	34	58	52	55	35	37
2015	51	38	36	59	50	60	31	39
2016	48	40	37	59	49	55	30	38
2017	45	40	37	59	47	56	29	37
2018	46	41	38	59	47	54	28	37
2019	44	41	40	60	53	54	29	36
2020	44	40	37	60	51	53	31	35
Ort.	**48,75**	**37,33**	**34,08**	**56,00**	**48,33**	**55,33**	**31,25**	**36,25**
Std.Spm	4,07	3,34	4,03	4,53	3,17	2,06	2,26	1,76
SS/O	0,08	0,09	0,12	0,08	0,07	0,04	0,07	0,05

Kaynak:https://www.seffaflik.org/cpi

Tablo 1c.
Gelişmekte Olan Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Ver.

YIL	Paraguay	Peru	Filipinler	Romanya	Slovenya	Tayland	Türkiye	Uruguay
2009	21	37	24	38	66	34	44	67
2010	22	35	24	37	64	35	44	69
2011	22	34	26	36	59	34	42	70
2012	25	38	34	44	61	37	49	72
2013	24	38	36	43	57	35	50	73
2014	24	38	38	43	58	38	45	73
2015	27	36	35	46	60	38	42	74
2016	30	35	35	48	61	35	41	71
2017	29	37	34	48	61	37	40	70
2018	29	35	36	47	60	36	41	70
2019	28	36	34	44	60	36	39	71
2020	28	38	34	44	60	36	40	71
Ort.	**25,75**	**36,42**	**32,50**	**43,17**	**60,58**	**35,92**	**43,08**	**70,92**
Std.Spm.	3,14	1,44	4,89	4,13	2,43	1,38	3,50	1,93
SS/O	0,12	0,04	0,15	0,10	0,04	0,04	0,08	0,03

Kaynak: https://www.seffaflik.org/cpi

1-100 aralığında çıkan endeksin yüksek olması ilgili ülkede yolsuzluk algısının düşük olduğunu, endeksin düşük olması da yolsuzluk algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda analize konu ülkelerden gelişmekte olan ülkelerin yolsuzluk algı endekslerinin gelişmiş ülkelere göre daha düşük olduğu gözlenmektedir.

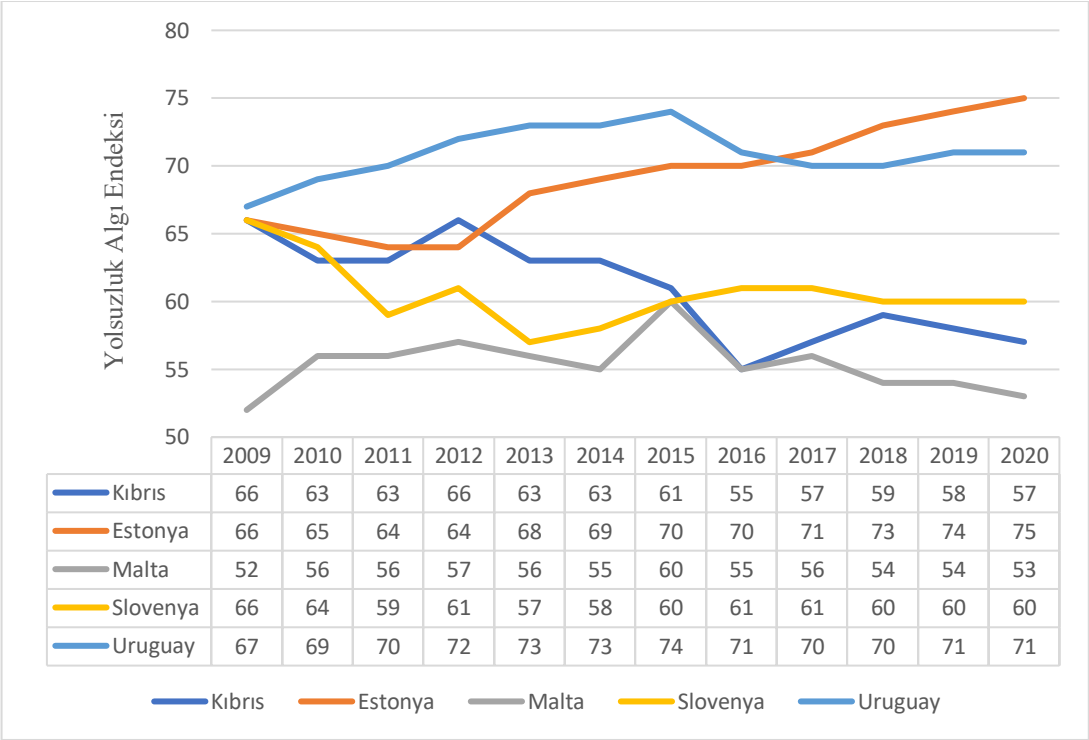
Gelişmekte olan ülkeler kapsamında incelenen 25 ülkeye ait yıllar itibariyle yolsuzluk algı endeksi verileri yukarıda 3 ayrı tablo halinde paylaşılmıştır.

Gelişmekte olan tüm ülkelerin 2009-2020 yıllarını kapsayan yolsuzluk algı endeksi ortalamaları incelendiğinde Paraguay 25.75, Azerbaycan 27.50, Meksika 31.25, Filipinler 32.50 ve Endonezya 34.08 ile yolsuzluk algısının en yüksek olduğu 5 ülkedir.

Gelişmekte olan tüm ülkelerin yolsuzluk algı endeksleri genel olarak düşük yani yolsuzluk algısı yüksek olmakla birlikte bu grup içinde Kıbrıs 60.92, Estonya 69.08, Malta 55.33, Slovenya 60.58 ve Uruguay 70,92 ile bu grup içinde yolsuzluk algısı görece daha düşük olan ülkelerdir.

Analize konu gelişmekte olan ülkeler içinde yolsuzluk algı endeksine göre yolsuzluk algısı düşük olan ilk 5 ülkenin 2009-2020 yılları yolsuzluk algı endeks verilerini içeren grafik aşağıda paylaşılmıştır.

Grafik 1. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5* Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm

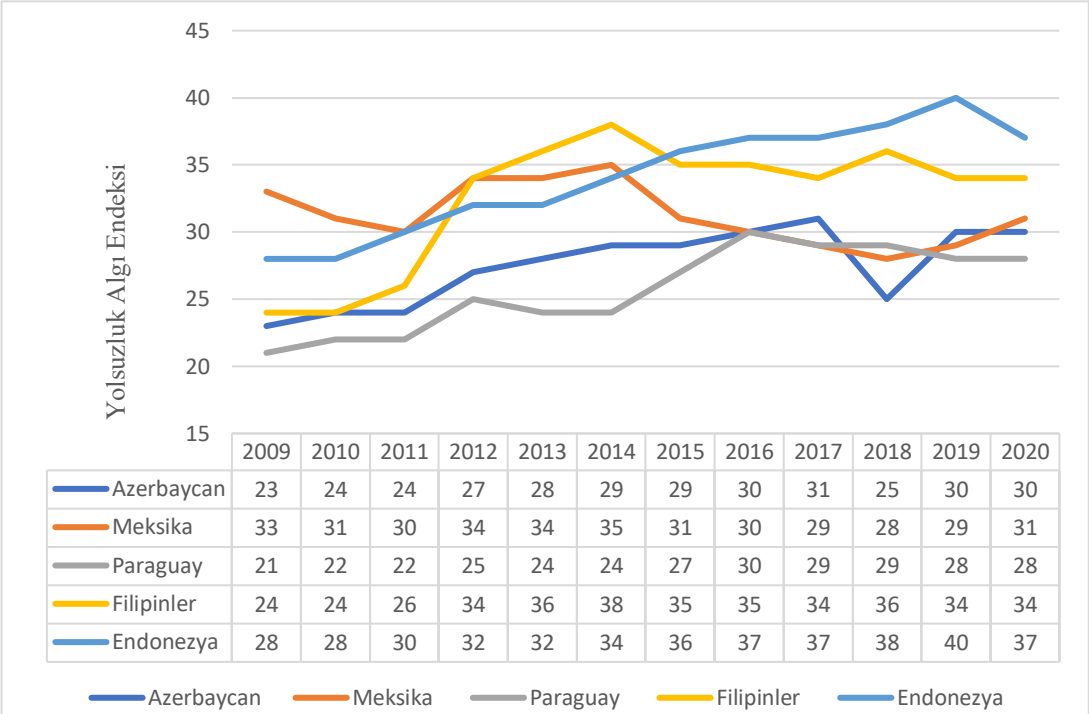
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kıbrıs	66	63	63	66	63	63	61	55	57	59	58	57
Estonya	66	65	64	64	68	69	70	70	71	73	74	75
Malta	52	56	56	57	56	55	60	55	56	54	54	53
Slovenya	66	64	59	61	57	58	60	61	61	60	60	60
Uruguay	67	69	70	72	73	73	74	71	70	70	71	71

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde yolsuzluk algısı en düşük olan 5 ülkenin endeks skorları ilgili grup içinde yüksek olmakla birlikte gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında düşük olduğu söylenebilir. İlgili grupta en düşük yolsuzluk algısına sahip ülke Estonya olup yıllar itibariyle de en fazla yükseliş sergileyen ülke de Estonya olmuştur. En iyi olan 5'li grupta Malta yolsuzluk algısının en yüksek olduğu ülke olup 2009 ve 2020 yılları arasında da gelişme kaydetmeyip yatay bir seyir sergilemiştir.

Grafik 2'de gelişmekte olan ülkeler içinde yolsuzluk algısı en yüksek olan 5 ülke paylaşılmıştır.

Grafik 2. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5* Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Azerbaycan	23	24	24	27	28	29	29	30	31	25	30	30
Meksika	33	31	30	34	34	35	31	30	29	28	29	31
Paraguay	21	22	22	25	24	24	27	30	29	29	28	28
Filipinler	24	24	26	34	36	38	35	35	34	36	34	34
Endonezya	28	28	30	32	32	34	36	37	37	38	40	37

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde yolsuzluk algısı en yüksek olan 5 ülkenin olduğu bu grupta en düşük endeks skoru Paraguay'a ait olup yıllar itibariyle görece gelişim kaydetmiş olmakla birlikte tüm gelişmekte olan ülkelerin son sırasındaki yerini değiştirememiştir.

Tablo 2a, Tablo 2b ve Tablo 2c'de gelişmekte olan ülkelerin 2009-2020 yıllarını kapsayan siyasi istikrar endeksi verileri paylaşılmıştır.

Tablo 2a.
Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri

YIL	Arjantin	Azerbaycan	Bahreyn	Brezilya	Bulgaristan	Hırvatistan	Kıbrıs	Estonya	Yunanistan
2009	-0,23	-0,28	-0,14	0,17	0,35	0,61	0,39	0,57	-0,21
2010	-0,08	-0,24	-0,49	0,01	0,36	0,61	0,45	0,66	-0,13
2011	0,16	-0,53	-0,95	-0,13	0,30	0,62	0,61	0,61	-0,10
2012	0,10	-0,72	-1,13	0,05	0,38	0,61	0,64	0,64	-0,22
2013	0,07	-0,41	-1,34	-0,26	0,17	0,64	0,56	0,75	-0,17
2014	-0,01	-0,56	-0,91	-0,07	0,08	0,62	0,55	0,78	-0,14
2015	0,01	-0,73	-1,07	-0,33	0,02	0,59	0,55	0,62	-0,23
2016	0,20	-0,80	-0,79	-0,38	0,08	0,66	0,60	0,67	-0,12
2017	0,17	-0,75	-0,96	-0,42	0,33	0,69	0,54	0,65	-0,07
2018	0,02	-0,70	-0,84	-0,39	0,46	0,81	0,50	0,59	0,17
2019	-0,12	-0,68	-0,66	-0,55	0,54	0,76	0,52	0,64	0,29
2020	0,04	-0,73	-0,59	-0,42	0,47	0,61	0,29	0,71	0,13
Ort.	**0,03**	**-0,59**	**-0,82**	**-0,23**	**0,30**	**0,65**	**0,52**	**0,66**	**-0,07**
Std.Spm.	0,13	0,19	0,32	0,23	0,17	0,07	0,10	0,06	0,17
SS/O	4,60	-0,32	-0,39	-1,00	0,58	0,10	0,19	0,10	-2,55

Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Tablo 2b.
Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeks Verileri

YIL	Macaristan	Hindistan	Endonezya	Litvanya	Malezya	Malta	Meksika	Panama
2009	0,54	-1,35	-0,75	0,63	-0,04	1,25	-0,69	0,06
2010	0,69	-1,28	-0,85	0,72	0,14	1,25	-0,73	-0,12
2011	0,74	-1,33	-0,77	0,67	0,08	1,06	-0,67	-0,03
2012	0,68	-1,29	-0,59	0,79	-0,01	1,07	-0,66	-0,18
2013	0,80	-1,23	-0,52	0,96	0,05	1,04	-0,71	-0,14
2014	0,67	-1,00	-0,42	0,74	0,27	1,13	-0,85	0,21
2015	0,75	-0,95	-0,62	0,76	0,26	1,06	-0,80	0,39
2016	0,65	-0,95	-0,37	0,83	0,14	1,08	-0,63	0,41
2017	0,81	-0,76	-0,5	0,78	0,12	1,25	-0,72	0,39
2018	0,75	-0,98	-0,54	0,75	0,26	1,29	-0,57	0,27
2019	0,73	-0,70	-0,48	0,84	0,11	1,09	-0,71	0,31
2020	0,86	-0,86	-0,50	0,87	0,12	0,95	-0,85	0,23
Ort.	**0,72**	**-1,06**	**-0,58**	**0,78**	**0,13**	**1,13**	**-0,72**	**0,15**
Std.Spm.	0,08	0,23	0,15	0,09	0,10	0,11	0,08	0,22
SS/O	0,12	-0,22	-0,25	0,11	0,80	0,10	-0,12	1,48

Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Tablo 2c.
Gelişmekte Olan Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri

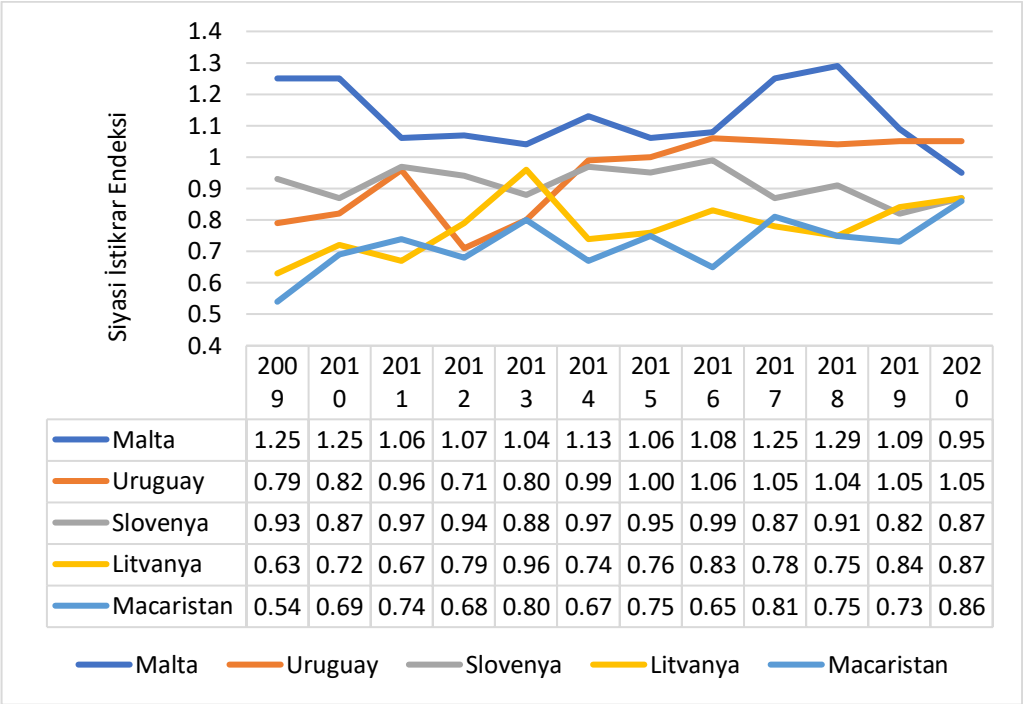
YIL	Paraguay	Peru	Filipinler	Romanya	Slovenya	Tayland	Türkiye	Uruguay
2009	-0,88	-1,18	-1,73	0,36	0,93	-1,42	-1,03	0,79
2010	-0,83	-1,00	-1,65	0,27	0,87	-1,44	-0,92	0,82
2011	-0,69	-0,76	-1,39	0,19	0,97	-1,13	-0,96	0,96
2012	-0,87	-0,91	-1,19	0,08	0,94	-1,22	-1,22	0,71
2013	-0,74	-0,81	-1,08	0,18	0,88	-1,31	-1,25	0,80
2014	-0,09	-0,55	-0,71	0,05	0,97	-0,91	-1,09	0,99
2015	0,04	-0,4	-0,86	0,19	0,95	-0,99	-1,49	1,00
2016	0,14	-0,2	-1,38	0,28	0,99	-0,99	-2,01	1,06
2017	0,00	-0,26	-1,18	0,06	0,87	-0,75	-1,79	1,05
2018	-0,07	-0,26	-1,08	0,06	0,91	-0,79	-1,31	1,04
2019	-0,01	-0,14	-0,88	0,53	0,82	-0,54	-1,34	1,05
2020	0,02	-0,26	-1,19	0,06	0,87	-0,75	-1,79	1,05
Ortalama	**-0,33**	**-0,56**	**-1,19**	**0,19**	**0,91**	**-1,02**	**-1,35**	**0,94**
Std.Spm	0,42	0,36	0,31	0,15	0,05	0,29	0,35	0,13
SS/O	-1,27	-0,64	-0,26	0,77	0,06	-0,28	-0,26	0,13

Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Skoru -2.5 ile +2.5 arasında olan siyasi/politik istikrar endeksinin -2,5'ya yakın çıkması ilgili ülkenin politik açıdan daha fazla istikrarsız olduğunu gösterirken, +2.5'a yakın çıkması ise politik istikrarın yüksek olduğunu göstermektedir.

Tüm gelişmekte olan ülkeler kapsamında 2009-2020 yılları arasındaki siyasi istikrar endeksi ortalamaları incelendiğinde gelişmekte olan ülkelerin genel olarak gelişmiş ülkelere göre daha düşük endeks skorlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu grup içerisinde Malta 1.13, Uruguay 0.94, Slovenya 0.91, Litvanya 0.78 ve Macaristan 0.72 endeks skoru ile gelişmekte olan ülkeler içinde politik istikrarı diğerlerine göre daha iyi olan ülkelerdir. Diğer taraftan Türkiye -1.35, Filipinler -1.19, Hindistan -1.06, Bahreyn -0.82 ve Meksika -0.72 ile bu grup içinde politik istikrar endeksi en düşük olan 5 ülkedir. Bu doğrultuda siyasi istikrar endeksi en düşük ve en yüksek olan 5'li ülke gruplarının grafik görünümlerine Grafik 3 ve Grafik 4'te yer verilmiştir:

Grafik 3. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5* Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm

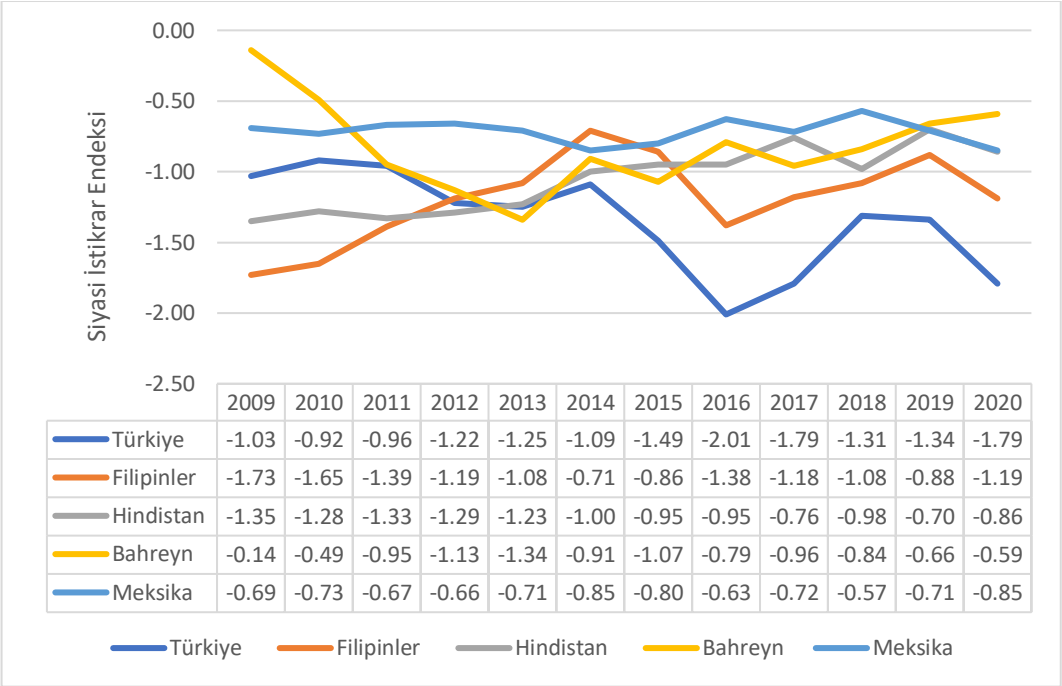

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Malta	1.25	1.25	1.06	1.07	1.04	1.13	1.06	1.08	1.25	1.29	1.09	0.95
Uruguay	0.79	0.82	0.96	0.71	0.80	0.99	1.00	1.06	1.05	1.04	1.05	1.05
Slovenya	0.93	0.87	0.97	0.94	0.88	0.97	0.95	0.99	0.87	0.91	0.82	0.87
Litvanya	0.63	0.72	0.67	0.79	0.96	0.74	0.76	0.83	0.78	0.75	0.84	0.87
Macaristan	0.54	0.69	0.74	0.68	0.80	0.67	0.75	0.65	0.81	0.75	0.73	0.86

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde siyasi istikrarı en çok sağlayan ilk 5 ülkenin skorları gelişmekte olan ülkeler içinde iyi seviyede görünmekle birlikte ilgili skorların tüm ülkeler genelinde irdelendiğinde düşük kaldığı görülmektedir. İlgili grupta inceleme döneminde 2020 yılına kadar skoru 1'in üzerinde olan tek ülke Malta'dır. Diğer ülkelerin skorları yıllar itibariyle stabil bir görünüm sergilemekle birlikte 0-1 aralığında gerçekleşmiştir.

Grafik 4. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5* Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	-1.03	-0.92	-0.96	-1.22	-1.25	-1.09	-1.49	-2.01	-1.79	-1.31	-1.34	-1.79
Filipinler	-1.73	-1.65	-1.39	-1.19	-1.08	-0.71	-0.86	-1.38	-1.18	-1.08	-0.88	-1.19
Hindistan	-1.35	-1.28	-1.33	-1.29	-1.23	-1.00	-0.95	-0.95	-0.76	-0.98	-0.70	-0.86
Bahreyn	-0.14	-0.49	-0.95	-1.13	-1.34	-0.91	-1.07	-0.79	-0.96	-0.84	-0.66	-0.59
Meksika	-0.69	-0.73	-0.67	-0.66	-0.71	-0.85	-0.80	-0.63	-0.72	-0.57	-0.71	-0.85

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde siyasi istikrar endeksi verisi en düşük olan yani siyasi stabilite anlamında istikrarsız olan 5 ülke içinde Türkiye 2020 yılı itibariyle -1,79 ile açık ara grubun en alt sırasında yer almaktadır. Bu grupta Filipinler yıllar itibariyle hep 1'in üzerinde aldığı skor ile 2. sıradadır. Diğer ülkeler de -0,50 ile -0,90 aralığında seyretmektedir.

Tablo 3a, Tablo 3b ve Tablo 3c'de gelişmekte olan ülkelerin 2009-2020 yılları arasındaki Demokrasi Endeksi verilerine yer verilmiştir.

Tablo 3a.

Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Arjantin	Azerbaycan	Bahreyn	Brezilya	Bulgaristan	Hırvatistan	Kıbrıs	Estonya	Yunanistan
2009	6,13	2,22	2,94	5,88	6,32	6,33	7,29	7,28	7,82
2010	6,84	3,15	3,49	7,12	6,84	6,81	7,29	7,68	7,92
2011	6,84	3,15	2,92	7,12	6,78	6,73	7,29	7,61	7,65
2012	6,84	3,15	2,53	7,12	6,72	6,93	7,29	7,61	7,65
2013	6,84	3,06	2,87	7,12	6,83	6,93	7,29	7,61	7,65
2014	6,84	2,83	2,87	7,38	6,73	6,93	7,40	7,74	7,45
2015	7,02	2,71	2,79	6,96	7,14	6,93	7,53	7,85	7,45
2016	6,96	2,65	2,79	6,9	7,01	6,75	7,65	7,85	7,23
2017	6,96	2,65	2,71	6,86	7,03	6,63	7,59	7,79	7,29
2018	7,02	2,65	2,71	6,97	7,03	6,57	7,59	7,97	7,29
2019	7,02	2,75	2,55	6,86	7,03	6,57	7,59	7,90	7,43
2020	6,95	2,68	2,49	6,92	6,71	6,50	7,56	7,84	7,39
Ort.	6,86	2,80	2,81	6,93	6,85	6,72	7,45	7,73	7,52
Std.Spm.	**0,24**	**0,28**	**0,26**	**0,36**	**0,22**	**0,20**	**0,15**	**0,19**	**0,22**
SS/O	0,04	0,10	0,09	0,05	0,03	0,03	0,02	0,02	0,03

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

Tablo 3b.

Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Macaristan	Hindistan	Endonezya	Litvanya	Malezya	Malta	Meksika	Panama
2009	7,78	6,40	5,05	7,12	5,37	7,95	5,58	6,49
2010	7,21	7,28	6,53	7,24	6,19	8,28	6,93	7,15
2011	7,04	7,30	6,53	7,24	6,19	8,28	6,93	7,08
2012	6,96	7,52	6,76	7,24	6,41	8,28	6,90	7,08
2013	6,96	7,69	6,82	7,54	6,49	8,28	6,91	7,08
2014	6,90	7,92	6,95	7,54	6,49	8,39	6,68	7,08
2015	6,84	7,74	7,03	7,54	6,43	8,39	6,55	7,19
2016	6,72	7,81	6,97	7,47	6,54	8,39	6,47	7,13
2017	6,64	7,23	6,39	7,41	6,54	8,15	6,41	7,08
2018	6,63	7,23	6,39	7,50	6,88	8,21	6,19	7,05
2019	6,63	6,90	6,48	7,50	7,16	7,95	6,09	7,05
2020	6,56	6,61	6,30	7,13	7,19	7,68	6,07	7,18
Ort.	**6,91**	**7,30**	**6,52**	**7,37**	**6,49**	**8,19**	**6,48**	**7,05**
Std.Spm.	0,34	0,48	0,53	0,17	0,48	0,22	0,43	0,18
SS/O	0,05	0,07	0,08	0,02	0,07	0,03	0,07	0,03

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

Tablo 3c:
Gelişmekte Olan Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Paraguay	Peru	Filipinler	Romanya	Slovenya	Tayland	Türkiye	Uruguay
2009	5,39	5,03	5,25	6,03	7,42	5,28	4,72	7,48
2010	6,40	6,40	6,12	6,60	7,69	6,55	5,73	8,10
2011	6,40	6,59	6,12	6,54	7,76	6,55	5,73	8,17
2012	6,26	6,47	6,30	6,54	7,88	6,55	5,76	8,17
2013	6,26	6,54	6,41	6,54	7,88	6,25	5,63	8,17
2014	6,26	6,54	6,77	6,68	7,57	5,39	5,12	8,17
2015	6,33	6,58	6,84	6,68	7,57	5,09	5,12	8,17
2016	6,27	6,65	6,94	6,62	7,51	4,92	5,04	8,17
2017	6,31	6,49	6,71	6,44	7,50	4,63	4,88	8,12
2018	6,24	6,60	6,71	6,38	7,50	4,63	4,37	8,38
2019	6,24	6,60	6,64	6,49	7,50	6,32	4,09	8,38
2020	6,18	6,53	6,56	6,40	7,54	6,04	4,48	8,61
Ort.	**6,21**	**6,42**	**6,45**	**6,50**	**7,61**	**5,68**	**5,06**	**8,17**
Std.Spm.	0,27	0,44	0,46	0,18	0,16	0,77	0,57	0,26
SS/O	0,04	0,07	0,07	0,03	0,02	0,14	0,11	0,03

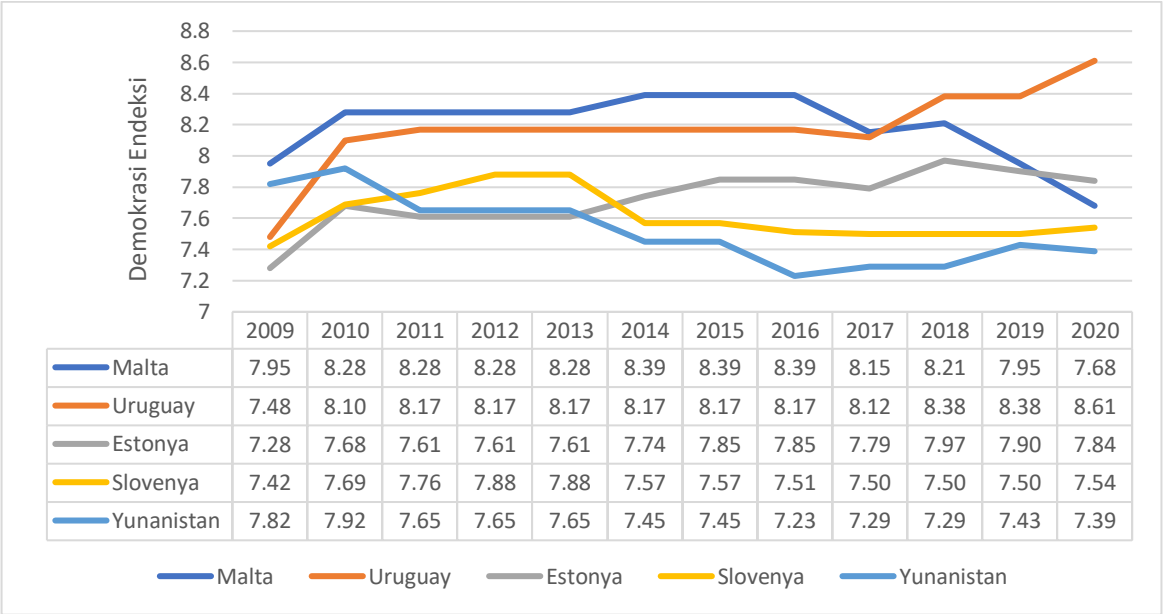
Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

0-10 aralığında skora sahip olan demokrasi endeksi eğer 0'a yakın ise o ülkede demokrasi seviyesi düşük anlamına gelmektedir. Skorun 10'a yaklaşması ilgili ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin 2009-2020 yılları arasına ait demokrasi endeksi ortalama verileri incelendiğinde Malta 8.19, Uruguay 8.17, Estonya 7.73, Slovenya 7.63 ve Yunanistan 7.52 ile ilgili grupta demokrasi seviyesi en yüksek 5 ülkedir. Diğer taraftan Azerbaycan 2.80, Bahreyn 2.81, Türkiye 5.06, Tayland 5.68 ve Paraguay 6.21 ile bu gruptaki en düşük demokrasi endeksi skoruna sahip 5 ülkedir.

Analize konu gelişmekte olan ülkeler içinde demokrasi endeksi yüksek olan yani demokrasi seviyesi yüksek olan ilk 5 ülkenin 2009-2020 yılları demokrasi endeksi verilerini içeren grafik aşağıda paylaşılmıştır.

Grafik 5. Gelişmekte Olan Ülkeler İlk 5* Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm

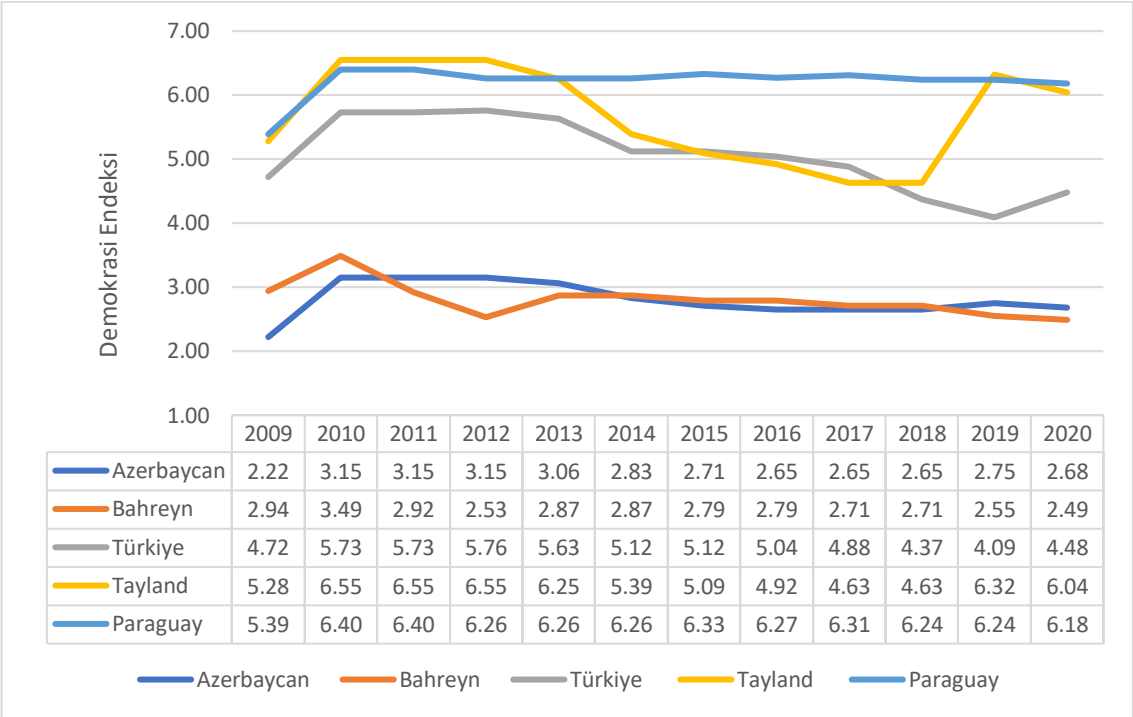
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Malta	7.95	8.28	8.28	8.28	8.28	8.39	8.39	8.39	8.15	8.21	7.95	7.68
Uruguay	7.48	8.10	8.17	8.17	8.17	8.17	8.17	8.17	8.12	8.38	8.38	8.61
Estonya	7.28	7.68	7.61	7.61	7.61	7.74	7.85	7.85	7.79	7.97	7.90	7.84
Slovenya	7.42	7.69	7.76	7.88	7.88	7.57	7.57	7.51	7.50	7.50	7.50	7.54
Yunanistan	7.82	7.92	7.65	7.65	7.65	7.45	7.45	7.23	7.29	7.29	7.43	7.39

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde demokrasi seviyesi en yüksek olan Uruguay olup yıllar itibariyle de skorunu artan şekilde geliştirdiği gözlenmektedir. Demokrasi seviyesi en iyi olan bu grup içindeki diğer ülkelerin endeks verileri 7,30 ile 7,70 aralığında olup özellikle Estonya, Slovenya ve Yunanistan'ın verilerinin stabil olduğu görülmektedir.

Grafik 6'da gelişmekte olan ülkeler için 2009-2020 yılları arasında demokrasi endeksi ortalamalarına göre en düşük olan yani demokrasi seviyesi düşük olan 5 ülkenin verileri ve görünümü paylaşılmıştır.

Grafik 6. Gelişmekte Olan Ülkeler Son 5* Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Azerbaycan	2.22	3.15	3.15	3.15	3.06	2.83	2.71	2.65	2.65	2.65	2.75	2.68
Bahreyn	2.94	3.49	2.92	2.53	2.87	2.87	2.79	2.79	2.71	2.71	2.55	2.49
Türkiye	4.72	5.73	5.73	5.76	5.63	5.12	5.12	5.04	4.88	4.37	4.09	4.48
Tayland	5.28	6.55	6.55	6.55	6.25	5.39	5.09	4.92	4.63	4.63	6.32	6.04
Paraguay	5.39	6.40	6.40	6.26	6.26	6.26	6.33	6.27	6.31	6.24	6.24	6.18

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Gelişmekte olan ülkeler içinde demokrasi seviyesi en düşük olan 5'li grupta endeks skoru 2,20 ile 6,55 aralığında seyretmiştir. Grup içinde Paraguay 2010 yılından itibaren sürekli 6'nın üzerinde skor almıştır. Bahreyn ve Azerbaycan ise skorları açık ara geride kalan iki ülkedir.

Yolsuzluk Algı Endeksi, Siyasi İstikrar Endeksi ve Demokrasi Endeksi birlikte incelendiğinde bu üç endeksin en az ikisinde en düşük 5 ülke grubuna giren ülkelerin Azerbaycan, Bahreyn, Türkiye, Paraguay Filipinler ve Meksika olduğu görülmektedir. Aynı bakış açısıyla her üç endekste en az ikisinde skorları iyi olan en yüksek 5 ülke grubuna ise Estonya, Malta, Uruguay ve Slovenya'nın girdiği görülmektedir.

2.9.2. Gelişmiş Ülkeler Endeks Analizleri

Tablo 4a, Tablo 4b ve Tablo 4c gelişmiş ülkelerin 2009-2020 yılları arasını kapsayan yolsuzluk algı endeksi verilerinin ortalamalarını göstermektedir.

Tablo 4a.
Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri

YIL	Avustralya	Avusturya	Belçika	Kanada	Çin	Danimarka	Finlandiya
2009	87	79	71	87	36	93	89
2010	87	79	71	89	35	93	92
2011	88	78	75	87	36	94	94
2012	85	69	75	84	39	90	90
2013	81	69	75	81	40	91	89
2014	80	72	76	81	36	92	89
2015	79	76	77	83	37	91	90
2016	79	75	77	82	40	90	89
2017	77	75	75	82	41	88	85
2018	77	76	75	81	39	88	85
2019	77	77	75	77	41	87	86
2020	77	76	76	77	42	88	85
Ort.	**81,17**	**75,08**	**74,83**	**82,58**	**38,50**	**90,42**	**88,58**
Std.Spm.	4,37	3,42	1,95	3,73	2,39	2,31	2,87
SS/O	0,05	0,05	0,03	0,05	0,06	0,03	0,03

Kaynak: https://www.seffaflik.org/cpi

Tablo 4b.
Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri

YIL	Fransa	Almanya	İrlanda	İtalya	Japonya	Kore	Lüksemburg	Hollanda
2009	69	80	80	43	77	55	82	89
2010	68	79	80	39	78	54	85	88
2011	70	80	75	39	80	54	85	89
2012	71	79	69	42	74	56	80	84
2013	71	78	72	43	74	55	80	83
2014	69	79	74	43	76	55	82	83
2015	70	81	75	44	75	54	85	84
2016	69	81	73	47	72	53	81	83
2017	70	81	74	50	73	54	82	82
2018	72	80	73	52	73	57	81	82
2019	69	80	74	53	73	59	80	82
2020	69	80	72	53	74	61	80	82
Ort.	**69,75**	**79,83**	**74,25**	**45,67**	**74,92**	**55,58**	**81,92**	**84,25**
Std.Spm.	1,14	0,94	3,14	5,18	2,39	2,35	2,02	2,77
SS/O	0,02	0,01	0,04	0,11	0,03	0,04	0,02	0,03

Kaynak: https://www.seffaflik.org/cpi

Tablo 4c.
Gelişmiş Ülkeler Yolsuzluk Algı Endeksi Verileri

YIL	Y.Zelanda	Norveç	Portekiz	İspanya	İsveç	İsviçre	İngiltere	ABD
2009	94	86	58	61	92	95	77	75
2010	93	86	60	61	92	87	76	71
2011	95	90	61	62	93	88	78	71
2012	90	85	63	65	88	86	74	73
2013	91	86	62	59	89	85	76	73
2014	91	86	63	60	87	86	78	74
2015	91	88	64	58	89	86	81	76
2016	90	85	62	58	88	86	81	74
2017	89	85	63	57	84	85	82	75
2018	87	84	64	58	85	85	80	71
2019	87	84	62	62	85	85	77	69
2020	88	84	61	62	85	85	77	67
Ort.	**90,50**	**85,75**	**61,92**	**60,25**	**88,08**	**86,58**	**78,08**	**72,42**
Std.Spm	2,58	1,76	1,73	2,34	3,06	2,81	2,43	2,68
SS/O	0,03	0,02	0,03	0,04	0,03	0,03	0,03	0,04

Kaynak: https://www.seffaflik.org/cpi

1-100 aralığında çıkan endeksin yüksek olması ilgili ülkede yolsuzluk algısının düşük olduğunu, endeksin düşük olması da yolsuzluk algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda analize konu ülkelerden gelişmekte olan ülkelerin yolsuzluk algı endekslerinin gelişmiş ülkelere göre daha düşük olduğu gözlenmektedir.

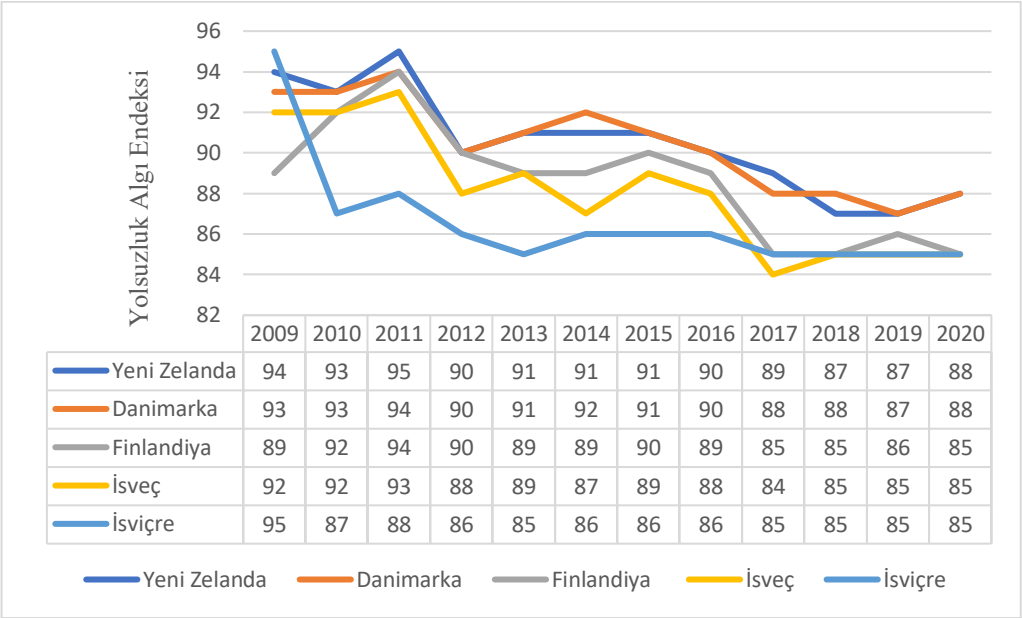
Gelişmiş ülkeler kapsamında incelenen 23 ülkeye ait yıllar itibariyle yolsuzluk algı endeksi verileri yukarıda 3 ayrı tablo halinde paylaşılmıştır.

Gelişmiş ülkelerin 2009-2020 yıllarını kapsayan yolsuzluk algı endeksi ortalamaları incelendiğinde Çin 38.50, İtalya 45.67, Kore 55.58, İspanya 60.25 ve Portekiz 61.92 skorlar ile yolsuzluk algısının en yüksek olduğu 5 ülkedir.

Yolsuzluk Algı Endeksi skorları açısından gelişmiş ülkeler içinde Yeni Zelanda 90.50, Danimarka 90.42, Finlandiya 88.58, İsveç 88.08 ve İsviçre 86.58 ile yolsuzluk algısı en düşük olan 5 ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yolsuzluk algı endeksi gelişmiş ülkeler için en yüksek olan yani yolsuzluk algısı düşük olan ilk 5 ülke verilerine ve görünümüne Grafik 7'de yer verilmiştir.

Grafik 7. Gelişmiş Ülkeler İlk 5* Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm

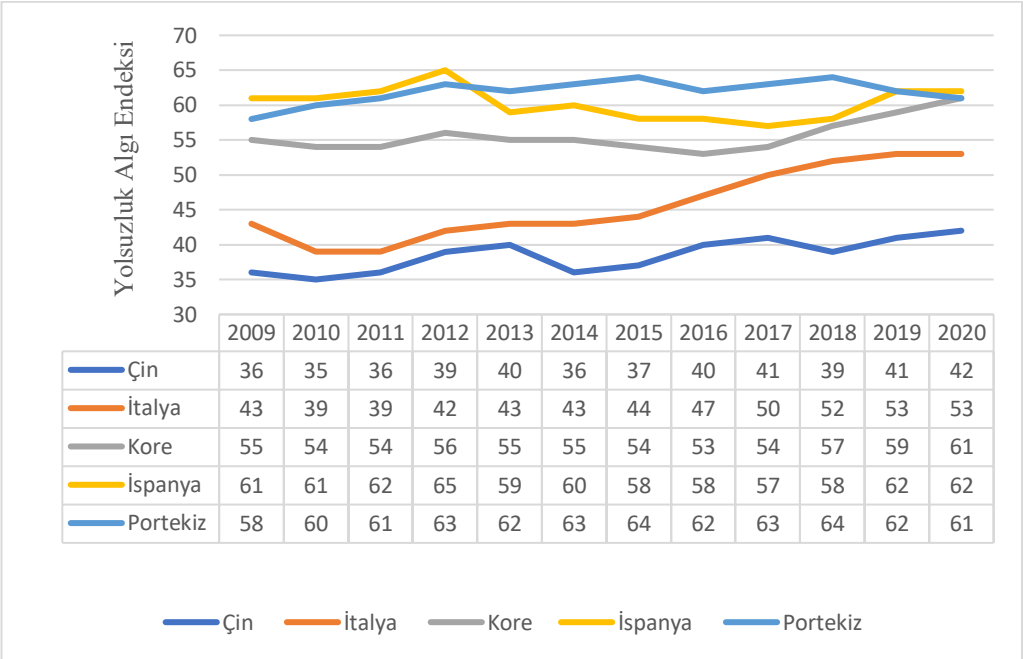
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Yeni Zelanda	94	93	95	90	91	91	91	90	89	87	87	88
Danimarka	93	93	94	90	91	92	91	90	88	88	87	88
Finlandiya	89	92	94	90	89	89	90	89	85	85	86	85
İsveç	92	92	93	88	89	87	89	88	84	85	85	85
İsviçre	95	87	88	86	85	86	86	86	85	85	85	85

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

İlk 5 ülke grubunda yer alan ülkelerin skorları birbirine çok yakın olup yolsuzluk algı endeksi skorları tüm ülkeler 2009'dan 2020'ye kadar olan dönem içinde kademeli olarak düşmüştür.

Grafik 8'de gelişmiş ülkeler grubu içinde yolsuzluk algı endeksi en düşük olan yani yolsuzluk algısı en yüksek olan son 5 ülkenin görünümüne ve verilerine yer verilmiştir.

Grafik 8. Gelişmiş Ülkeler Son 5* Ülke Yolsuzluk Algı Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Çin	36	35	36	39	40	36	37	40	41	39	41	42
İtalya	43	39	39	42	43	43	44	47	50	52	53	53
Kore	55	54	54	56	55	55	54	53	54	57	59	61
İspanya	61	61	62	65	59	60	58	58	57	58	62	62
Portekiz	58	60	61	63	62	63	64	62	63	64	62	61

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Yolsuzluk algısı yüksek olan 5 ülkeden Çin'in endeks değeri 2009 yılından itibaren 2020 yılına kadar yıllar itibariyle artmış olmasına rağmen açık ara farkla son sıradadır. Gruptaki yolsuzluk algısı görece en iyi olan ülke İspanya olup 2020 yılı skoru 62'dir. Kore ve Portekiz 2020 yılını aynı seviyede kapatmıştır.

Tablo 5a, Tablo 5b ve Tablo 5c'de gelişmiş ülkelerin 2009-2020 yıllarını kapsayan siyasi istikrar endeksi verileri paylaşılmıştır.

Tablo 5a.
Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri

YIL	Avustralya	Avusturya	Belçika	Kanada	Çin	Danimarka	Finlandiya
2009	0,86	1,19	0,82	1,13	-0,45	1,00	1,46
2010	0,89	1,15	0,81	0,94	-0,66	1,04	1,42
2011	0,94	1,19	0,95	1,08	-0,60	1,10	1,39
2012	1,00	1,34	0,92	1,11	-0,54	0,91	1,40
2013	1,03	1,36	0,94	1,06	-0,54	0,96	1,39
2014	1,03	1,27	0,70	1,18	-0,52	0,95	1,28
2015	0,88	1,14	0,59	1,27	-0,55	0,90	1,04
2016	1,05	0,91	0,44	1,26	-0,5	0,87	1,00
2017	0,89	1,05	0,43	1,10	-0,23	0,87	1,08
2018	1,00	0,91	0,41	0,99	-0,29	0,95	0,92
2019	1,09	0,98	0,48	1,03	-0,24	1,01	0,91
2020	0,85	0,85	0,59	1,11	-0,29	0,94	0,94
Ort.	**0,96**	**1,11**	**0,67**	**1,11**	**-0,45**	**0,96**	**1,19**
Std.Spm.	0,08	0,17	0,21	0,10	0,15	0,07	0,22
SS/O	0,09	0,15	0,31	0,09	-0,33	0,07	0,19

Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Tablo 5b. Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri

YIL	Fransa	Almanya	İrlanda	İtalya	Japonya	Kore	Lüksemburg	Hollanda
2009	0,51	0,86	1,06	0,35	0,98	0,41	1,45	0,94
2010	0,68	0,80	1,02	0,47	0,88	0,33	1,46	0,94
2011	0,60	0,84	0,95	0,50	1,00	0,41	1,32	1,11
2012	0,55	0,78	0,94	0,51	0,95	0,27	1,33	1,19
2013	0,45	0,93	0,90	0,50	1,02	0,28	1,34	1,14
2014	0,30	0,93	1,05	0,46	0,97	0,11	1,38	1,05
2015	0,11	0,70	0,91	0,38	1,07	0,16	1,44	0,93
2016	-0,10	0,68	0,85	0,37	0,98	0,16	1,42	0,91
2017	0,28	0,59	1,00	0,31	1,11	0,32	1,33	0,92
2018	0,04	0,60	1,03	0,35	1,06	0,60	1,37	0,86
2019	0,31	0,58	0,97	0,46	1,04	0,48	1,36	0,86
2020	0,31	0,67	0,98	0,44	1,04	0,56	1,23	0,85
Ort.	**0,34**	**0,75**	**0,97**	**0,43**	**1,01**	**0,34**	**1,37**	**0,98**
Std.Spm.	0,24	0,13	0,06	0,07	0,06	0,16	0,07	0,12
SS/O	0,70	0,17	0,07	0,16	0,06	0,46	0,05	0,12

Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Tablo 5c.
Gelişmiş Ülkeler Siyasi İstikrar Endeksi Verileri

YIL	Yeni Zelanda	Norveç	Portekiz	İspanya	İsveç	İsviçre	İngiltere	ABD
2009	1,07	1,28	0,79	-0,47	1,09	1,31	0,12	0,45
2010	1,24	1,33	0,72	-0,32	1,09	1,26	0,41	0,44
2011	1,38	1,34	0,74	0,02	1,23	1,30	0,35	0,59
2012	1,36	1,33	0,78	-0,03	1,17	1,42	0,40	0,63
2013	1,45	1,35	0,75	0,01	1,13	1,40	0,49	0,64
2014	1,47	1,12	0,81	0,24	1,07	1,40	0,42	0,58
2015	1,53	1,16	0,92	0,25	0,95	1,34	0,52	0,68
2016	1,52	1,20	0,97	0,41	1,02	1,31	0,36	0,40
2017	1,59	1,17	1,12	0,28	0,98	1,26	0,33	0,29
2018	1,54	1,15	1,14	0,3	0,95	1,34	0,04	0,42
2019	1,51	1,19	1,13	0,32	1,05	1,34	0,52	0,13
2020	1,49	1,25	1,03	0,4	1,02	1,19	0,47	-0,02
Ort.	**1,43**	**1,24**	**0,91**	**0,12**	**1,06**	**1,32**	**0,37**	**0,44**
Std.Spm.	0,15	0,08	0,16	0,28	0,09	0,07	0,15	0,21
SS/O	0,10	0,07	0,18	2,40	0,08	0,05	0,41	0,49

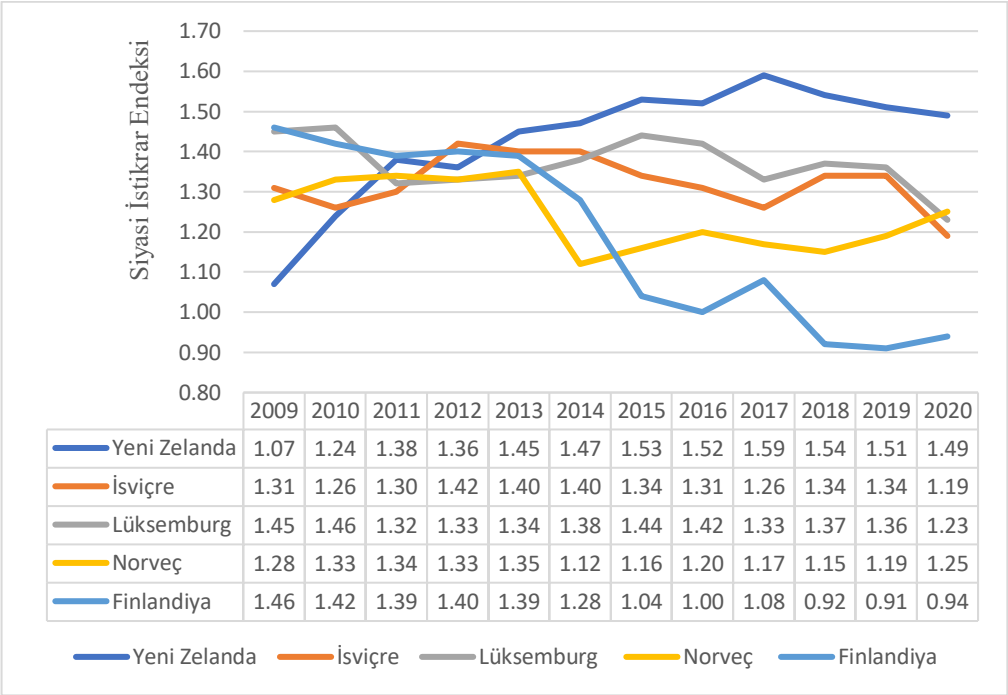
Kaynak: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/

Siyasi İstikrar Endeksi verileri -2.5 ile +2.5 arasında verilmektedir. Endeksin -2,5'ya yakın çıkması ilgili ülkenin politik açıdan daha fazla istikrarsız olduğunu gösterirken, +2.5'a yakın çıkması ise politik istikrarın yüksek olduğunu göstermektedir.

Tüm gelişmiş ülkeler kapsamında 2009-2020 yılları arasındaki siyasi istikrar endeksi ortalamaları incelendiğinde gelişmiş ülkelerin skorlarının gelişmekte olan ülkelere göre görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkeler içinde Yeni Zelanda 1.43, Lüksemburg 1.37, İsviçre 1.32, Norveç 1.24 ve Finlandiya 1.19 endeks skoru ile politik istikrarı en yüksek 5 ülkedir. Diğer taraftan Çin -0.45, İspanya 0.12, Kore 0.34, Fransa 0.34 ve İngiltere 0.37 ile bu grup içinde politik istikrar endeksi en düşük olan yani politik istikrarsızlığı en yüksek olan 5 ülke olduğu görülmektedir.

Grafik 9 ve Grafik 10'da gelişmiş ülkeler içinde siyasi istikrar endeksi en düşük olan ve en yüksek olan 5'li ülke gruplarının görünümü ve 2009-2020 yılları arasındaki verilerine yer verilmiştir.

Grafik 9. Gelişmiş Ülkeler İlk 5* Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm

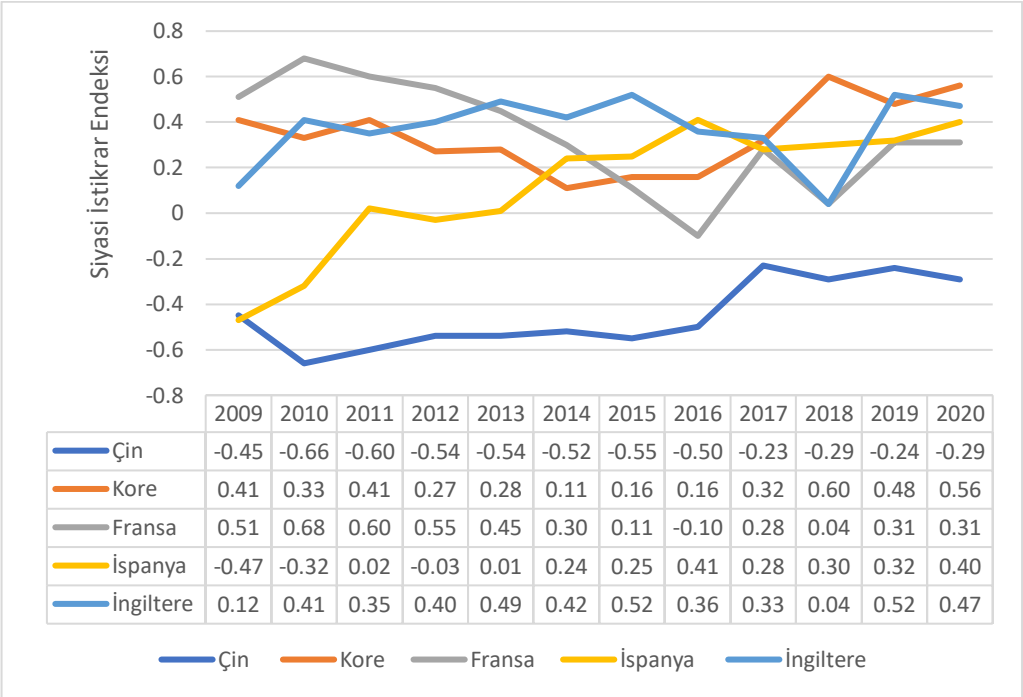

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Yeni Zelanda	1.07	1.24	1.38	1.36	1.45	1.47	1.53	1.52	1.59	1.54	1.51	1.49
İsviçre	1.31	1.26	1.30	1.42	1.40	1.40	1.34	1.31	1.26	1.34	1.34	1.19
Lüksemburg	1.45	1.46	1.32	1.33	1.34	1.38	1.44	1.42	1.33	1.37	1.36	1.23
Norveç	1.28	1.33	1.34	1.33	1.35	1.12	1.16	1.20	1.17	1.15	1.19	1.25
Finlandiya	1.46	1.42	1.39	1.40	1.39	1.28	1.04	1.00	1.08	0.92	0.91	0.94

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

-2,5 ile +2,5 aralığında gelen siyasi istikrar endeksi skorları inceleme döneminde gelişmekte olan ülkelere kıyasla hem en düşük 5'li hem en yüksek 5'li ülke grubunda daha iyidir. 2009 yılında bu grup içinde en düşük skorla başlayan Yeni Zelanda 2020 yılına gelindiğinde bu ülke grubunda en yukarı çıkmıştır.

Grafik 10. Gelişmiş Ülkeler Son 5* Ülke Siyasi İstikrar Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Çin	-0.45	-0.66	-0.60	-0.54	-0.54	-0.52	-0.55	-0.50	-0.23	-0.29	-0.24	-0.29
Kore	0.41	0.33	0.41	0.27	0.28	0.11	0.16	0.16	0.32	0.60	0.48	0.56
Fransa	0.51	0.68	0.60	0.55	0.45	0.30	0.11	-0.10	0.28	0.04	0.31	0.31
İspanya	-0.47	-0.32	0.02	-0.03	0.01	0.24	0.25	0.41	0.28	0.30	0.32	0.40
İngiltere	0.12	0.41	0.35	0.40	0.49	0.42	0.52	0.36	0.33	0.04	0.52	0.47

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Siyasi istikrar seviyesi en düşük olan bu ülke grubunda Skoru (-) olan sadece 1 ülke mevcuttur (Çin). Diğer ülkelerin de yıllar itibariyle stabil ilerlediği ve 2020 yılına gelindiğinde 0,40 ile 0,56 aralığında skorlar alındığı görülmektedir. Grup içinde İspanya 2009-2010 yıllarında (-) skorla başlamış olup 2013 yılında +'ya geçmiş ve 2020 yılına kadar da + skorla ile gelmiştir.

Tablo 6a Tablo 6b ve Tablo 6c'de gelişmiş olan ülkelerin 2009-2020 yılları arasındaki Demokrasi Endeksi verilerine yer verilmiştir.

Tablo 6a.
Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Avustralya	Avusturya	Belçika	Kanada	Çin	Danimarka	Finlandiya
2009	8,61	8,93	8,46	8,60	1,83	9,45	9,00
2010	9,22	8,49	8,05	9,08	3,14	9,52	9,19
2011	9,22	8,49	8,05	9,08	3,14	9,52	9,06
2012	9,22	8,62	8,05	9,08	3,00	9,52	9,06
2013	9,13	8,48	8,05	9,08	3,00	9,38	9,03
2014	9,01	8,54	7,93	9,08	3,00	9,11	9,03
2015	9,01	8,54	7,93	9,08	3,14	9,11	9,03
2016	9,01	8,41	7,77	9,15	3,18	9,20	9,03
2017	9,09	8,42	7,78	9,15	3,10	9,22	9,03
2018	9,09	8,29	7,78	9,15	3,32	9,22	9,14
2019	9,09	8,29	7,64	9,22	2,26	9,22	9,25
2020	8,96	8,16	7,51	9,24	2,27	9,15	9,20
Ort.	**9,06**	**8,47**	**7,92**	**9,08**	**2,87**	**9,30**	**9,09**
Std.Spm.	0,17	0,19	0,25	0,16	0,47	0,16	0,08
SS/O	0,02	0,02	0,03	0,02	0,16	0,02	0,01

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

Tablo 6b.
Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Fransa	Almanya	İrlanda	İtalya	Japonya	Kore	Lüksemburg	Hollanda
2009	8,10	8,79	8,26	8,37	7,56	6,82	9,24	9,45
2010	7,77	8,38	8,79	7,83	8,08	8,11	8,88	8,99
2011	7,77	8,34	8,56	7,74	8,08	8,06	8,88	8,99
2012	7,88	8,34	8,56	7,74	8,08	8,13	8,88	8,99
2013	7,92	8,31	8,68	7,85	8,08	8,06	8,88	8,84
2014	8,04	8,64	8,72	7,85	8,08	8,06	8,88	8,92
2015	7,92	8,64	8,85	7,98	7,96	7,97	8,88	8,92
2016	7,92	8,63	9,15	7,98	7,99	7,92	8,81	8,80
2017	7,80	8,61	9,15	7,98	7,88	8,00	8,81	8,89
2018	7,80	8,68	9,15	7,71	7,99	8,00	8,81	8,89
2019	8,12	8,68	9,24	7,52	7,99	8,00	8,81	9,01
2020	7,99	8,67	9,05	7,74	8,13	8,01	8,68	8,96
Ort.	**7,92**	**8,56**	**8,85**	**7,86**	**7,99**	**7,93**	**8,87**	**8,97**
Std.Spm.	0,12	0,17	0,31	0,21	0,15	0,35	0,13	0,16
SS/O	0,02	0,02	0,03	0,03	0,02	0,04	0,01	0,02

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

Tablo 6c.
Gelişmiş Ülkeler Demokrasi Endeksi Verileri

YIL	Yeni Zelanda	Norveç	Portekiz	İspanya	İsveç	İsviçre	İngiltere	ABD
2009	8,97	9,53	7,46	7,66	9,32	9,58	7,83	7,55
2010	9,26	9,80	8,02	8,16	9,50	9,09	8,16	8,18
2011	9,26	9,80	7,81	8,02	9,50	9,09	8,16	8,11
2012	9,26	9,93	7,92	8,02	9,73	9,09	8,21	8,11
2013	9,26	9,93	7,65	8,02	9,73	9,09	8,31	8,11
2014	9,26	9,93	7,79	8,05	9,73	9,09	8,31	8,11
2015	9,26	9,93	7,79	8,30	9,45	9,09	8,31	8,05
2016	9,26	9,93	7,86	8,30	9,39	9,09	8,36	7,98
2017	9,26	9,87	7,84	8,08	9,39	9,03	8,53	7,98
2018	9,26	9,87	7,84	8,08	9,39	9,03	8,53	7,96
2019	9,26	9,87	8,03	8,29	9,39	9,03	8,52	7,96
2020	9,25	9,81	7,9	8,12	9,26	8,83	8,54	7,92
Ort.	**9,24**	**9,85**	**7,83**	**8,09**	**9,48**	**9,09**	**8,31**	**8,00**
Std.Spm.	0,08	0,11	0,15	0,17	0,16	0,17	0,21	0,16
SS/O	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,02

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU)

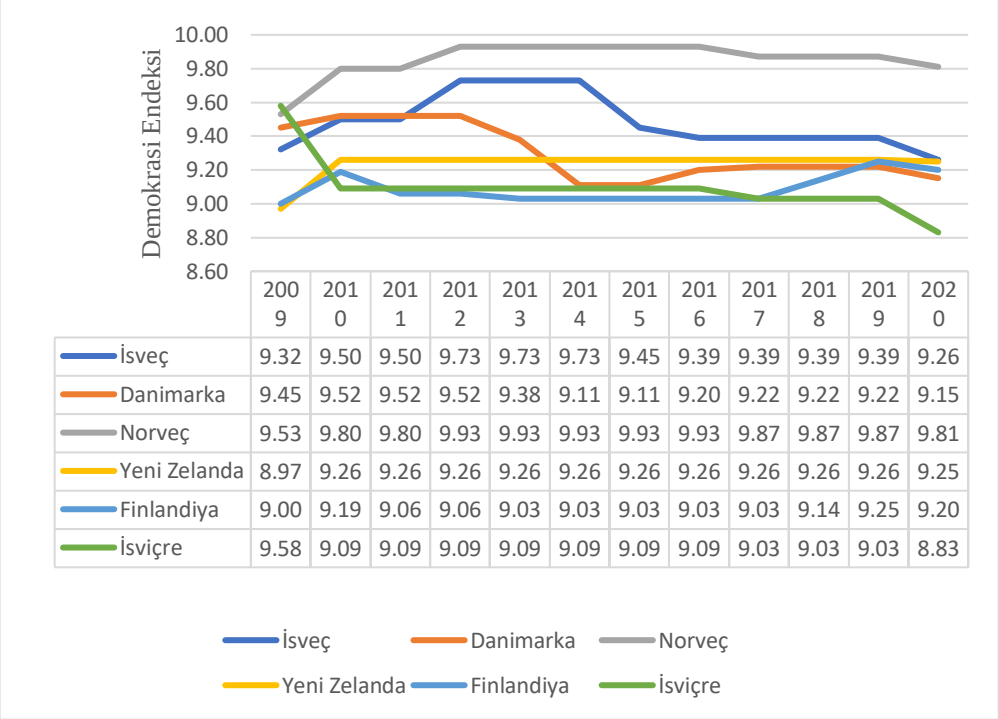
Demokrasi Endeksi skoru 0-10 aralığında verilmektedir. Endeksin 0'a yakın olması o ülkenin demokrasi seviyesinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Endeksin 10'a yaklaşması ilgili ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerin 2009-2020 yılları arasına ait demokrasi endeksi ortalama verileri incelendiğinde genel olarak ülkelerin endeks değerinin yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bununla birlikte demokrasi seviyesi en yüksek olan ilk 5 ülke Norveç (9.85), İsveç (9.48), Danimarka (9.30), Yeni Zelanda (9.24) ve Finlandiya & İsviçre (9.09)'dir. Gelişmiş ülkeler içinde sadece Çin 2.87 endeks skoru ile bu gruptaki en düşük endekse sahip ülke olarak dikkati çekmektedir. Çin dışındaki diğer ülkelerin endekslerinin yüksek seyrettiği görülmektedir.

Yolsuzluk Algı Endeksi, Siyasi İstikrar Endeksi ve Demokrasi Endeksi birlikte incelendiğinde bu üç endeksin en az ikisinde en iyi 5 ülke grubuna giren ülkeler Yeni Zelanda, Danimarka, Finlandiya, İsveç, İsviçre ve Norveç'tir. Diğer taraftan Çin, İtalya, Kore ve İspanya'nın ise her üç endeks içinde en az ikisinde en düşük endekse sahip 5 ülke içindeki grupta yer aldığı görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerin 2009-2020 yılları arasını kapsayan ortalama demokrasi endeksi verilerine göre oluşturulan 5'li en iyi ve son 5'li ülke gruplarının görünümü verilerine Grafik 11 ve Grafik 12'de verilmiştir.

Grafik 11. Gelişmiş Ülkeler İlk 5* Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm

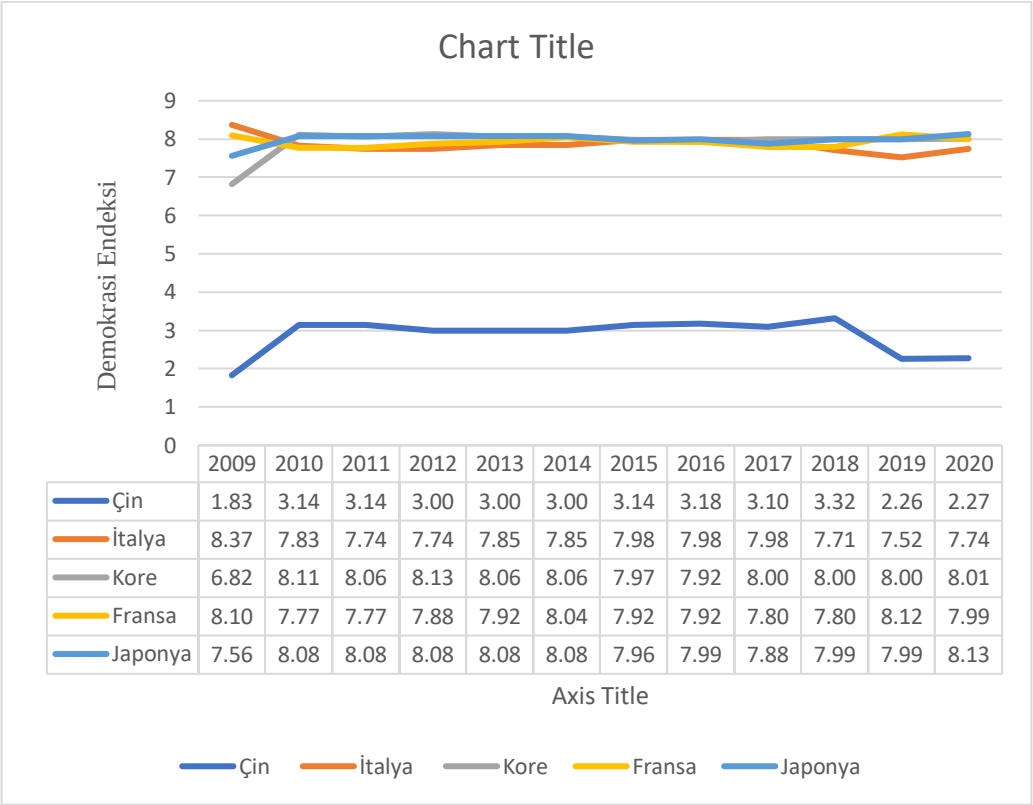
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İsveç	9.32	9.50	9.50	9.73	9.73	9.73	9.45	9.39	9.39	9.39	9.39	9.26
Danimarka	9.45	9.52	9.52	9.52	9.38	9.11	9.11	9.20	9.22	9.22	9.22	9.15
Norveç	9.53	9.80	9.80	9.93	9.93	9.93	9.93	9.93	9.87	9.87	9.87	9.81
Yeni Zelanda	8.97	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.26	9.25
Finlandiya	9.00	9.19	9.06	9.06	9.03	9.03	9.03	9.03	9.03	9.14	9.25	9.20
İsviçre	9.58	9.09	9.09	9.09	9.09	9.09	9.09	9.09	9.03	9.03	9.03	8.83

* Grup içinde endeks değeri en yüksek olan ilk 5 ülke.

Gelişmiş ülke grubunda 0-10 aralığında ölçülen endeks değerleri gelişmiş ülke gruplarında oldukça yüksek çıkmıştır. Demokrasi seviyesinin yüksek olduğu ilk grupta ortalama skor değerleri aynı olduğu için Finlandiya ve İsviçre birlikte alınmıştır. Görüleceği üzere gelişmiş ülkelerin genelinde demokrasi seviyesi çok yüksektir.

Grafik 12'de gelişmiş ülkeler içinde demokrasi seviyesi görece daha düşük olan en altta kalan 5 ülke görünümü ve verileri paylaşılmıştır.

Grafik 12. Gelişmiş Ülkeler Son 5* Ülke Demokrasi Endeksi Görünüm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Çin	1.83	3.14	3.14	3.00	3.00	3.00	3.14	3.18	3.10	3.32	2.26	2.27
İtalya	8.37	7.83	7.74	7.74	7.85	7.85	7.98	7.98	7.98	7.71	7.52	7.74
Kore	6.82	8.11	8.06	8.13	8.06	8.06	7.97	7.92	8.00	8.00	8.00	8.01
Fransa	8.10	7.77	7.77	7.88	7.92	8.04	7.92	7.92	7.80	7.80	8.12	7.99
Japonya	7.56	8.08	8.08	8.08	8.08	8.08	7.96	7.99	7.88	7.99	7.99	8.13

* Grup içinde endeks değeri en düşük olan ilk 5 ülke.

Demokrasi seviyesi gelişmiş ülkeler grubu içinde en düşük kalan Çin diğer ülkelerden dramatik bir şekilde ayrışmıştır. Çin dışındaki İtalya, Kore, Fransa ve Japonya her ne kadar en altta kalan grup içinde yer alsa da skorları yıllar itibariyle genel olarak yüksek seyretmiştir. Bu 4 ülkenin demokrasi endesks skorları 2020 yılı itibariyle 7.74 ile 8.13 arasında gerçekleşirken aynı dönemde Çin 2.27 skor almıştır.

BÖLÜM 3.YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİYİ ÖLÇMEYE YÖNELİK UYGULAMA

Araştırmanın bu kısmında literatür, araştırma modelleri, araştırma modellerinde yer alan değişkenler ve veri analizi sırasında faydalanılan ekonometrik tahmin yöntemlerine yer verilmiştir.

3.1. Literatür

Ekonomik büyümenin en önemli kanallarından birisi yabancı yatırımlardır. Yolsuzluk, yabancı yatırımların ülkeye girişini engelleyen bir unsur olarak ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Tekerlekleri yağlama hipotezine karşı "tekerleklerin kuma saplanması" hipotezini savunanlar yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda literatürde yolsuzluğun ekonomik büyüme ile olan ilişkisini doğrudan yatırımlarla bağlantı kurarak inceleyen çalışmalar da önemli seviyededir. Bu çerçevede literatürde konu ile ilgili yapılan çalışmalardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Ho ve Huang (2011) 1995-2009 dönemi için dört BRIC ülkesinden (Hindistan, Çin, Brezilya, Rusya) oluşan bir örneklem üzerinde panel veri analizi yaparak eşbütünleşme tekniği ile yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçlar kısa vadede yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında önemli bir pozitif ilişki olduğunu gösterirken uzun vadede yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkileyen en önemli faktör olmadığını göstermiştir. Bunun yerine doğrudan yabancı yatırımların ve ekonomik açıklık derecesinin bir ülkenin ekonomik büyümesini etkileyen temel faktörler olduğu belirtilmiştir.

Bounoua ve Matallah (2014) 1995-2011 döneminde Cezayir'de yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığını araştırmak için Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, çeşitli zaman serileri arasındaki uzun vadeli ve kısa vadeli dinamik ilişkileri analiz etmek için vektör hata düzeltme modeli kullanılmıştır. Sonuçlar Cezayir'de yolsuzluğun kontrolünün ekonomik büyümeyi teşvik ettiği yönünde olup bu etkinin önemsiz ve kısa vadeli etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ali, Grant ve Dominic (2010), 1986-1996 yılları arasını kapsayan verileri kullanarak Asya ülkelerinde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Çalışma neticesinde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Powell vd (2010) farklı coğrafi bölgelerde bulunan, herhangi bir ülke grubu içinde bulunmayan 78 farklı ülke üzerine yapmış oldukları çalışmada ekonomik sistem içindeki bürokrasinin gecikmelere sebep olduğu ve yolsuzluğun bu gecikmelerin önüne geçerek sistemi hızlandırmak suretiyle ekonomik büyümeyi artırabildiğini belirtmişlerdir.

Swaleheen ve Stansel (2007) 60 ülkeden oluşan örneklem üzerinden yaptıkları çalışmada ekonomik özgürlük, yolsuzluk ve büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Elde edilen sonuçların "yolsuzluğun büyüme oranını düşürdüğü" genel kabul gören görüşle çeliştiği gözlenmiştir. Ekonomik özgürlük seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluğun büyümeyi arttırdığı, ekonomik özgürlük seviyesi düşük olan ülkelerde ise yolsuzlukların büyümeyi düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Kim ve Gilim 2015 yılında yapmış oldukları çalışmada Güney Afrika örneği üzerinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki konusunu işlemiştir. Yaptıkları çalışmada Güney Kore'nin 1970-2011 yılları arasındaki verileri kullanarak Vektör Otoregresif Model (VAR) aracılığı ile yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada yolsuzluk değişkeni olarak Güney Kore Yüksek Savcılık Bürosu'nun her yıl resmi olarak yayınladığı "Analitik Suç Raporu"ndan elde ettikleri 1970-2011 yılları arasını kapsayan hükümet görevlilerinin suç, suistimal ve rüşvet cezai eylemleri kullanılmıştır. Aynı zamanda Güney Kore'nin belirtilen 42 yılı içeren büyüme verilerinin kullanıldığı çalışmada yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki negatif korelasyonu destekleyen herhangi bir güçlü kanıta rastlanmamıştır.

Gründler ve Potrafke, 2019 yılında 175 ülkeye ait 2012-2018 verilerini kullanarak yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada yolsuzluk değişkeni için "Yolsuzluk Algılama Endeksi" kullanılmıştır. 2012 yılını başlangıç alma sebebi CPI ile ilgili uluslararası şeffaflık anlayışı çerçevesinde karşılaştırılabilir metodolojiye geçilmiş olmasıdır. Çalışmada dinamik panel veri modeli kullanılmıştır. Çalışma neticesinde yolsuzluğun ekonomik büyüme ile ters yönlü ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mo'nun 2001 yılında yolsuzluğun ekonomik büyümedeki rolünü inceleyen çalışmasında, olağan en küçük kareler tahmini ile yolsuzluk düzeyindeki %1 oranındaki bir artışın büyüme oranını yaklaşık %0,72 oranında azalttığını ileri sürmüştür. Yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkilediği en önemli kanalın toplam etkinin yaklaşık %53'ünü oluşturan siyasi istikrarsızlık olduğunun altını çizmiştir. İlave olarak yolsuzluğun özel yatırımları da azalttığını söylemiştir. Mo (2001) bu sonuçlara 45 ülkenin 1970-1985 yıllarını kapsayan verilerini kullanarak ulaşmıştır.

Huang'ın 2012 yılında 10 Asya ülkesi (Çin, Endonezya, Güney Kore, Japonya Filipinler, Malezya, Singapur, Tayvan, Tayland, Vietnam) üzerinde 1995-2010 yılları arasını kapsayan verileri kullanarak yapmış olduğu analiz yolsuzluğun ekonomik büyümeyi arttırdığı yönünde görüşü desteklemektedir. Huang bu çalışmasında yolsuzluk, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel vektör hata düzeltme modeli kullanarak incelemiştir.

Gyimah-Brempong 2002 yılında yapmış olduğu çalışmada Afrika ülkelerinde yolsuzluğun ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Panel veri ve dinamik bir panel tahmincisi kullanılan çalışmanın neticesinde yolsuzluğun bir birim artması, gayrisafi yurtiçi hasıla ve kişi başına düşen gelirin büyüme oranlarını sırasıyla 0,75-0,9 puan ve 0,39-0,41 puan arasında düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar aynı zamanda artan yolsuzluğun gelir eşitsizliği ile pozitif şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Shabbir (2017) çalışmasında yolsuzluğun bürokrasinin çarklarını yağlaması veya zımparalaması konusunda birbiriyle zıt iki hipotezde demokrasinin rolünü irdelemektedir. Gelişmekte olan 8 ülkenin verilerinin kullanıldığı çalışmada ampirik sonuçlar yolsuzluk ve demokrasi arasındaki etkileşim katsayısının negatif ve anlamlı olması nedeniyle demokrasinin yolsuzluk-büyüme ilişkisinin belirlenmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar yolsuzluğun yönetimin çarklarını yağlandırdığı ve dolayısıyla zayıf demokratik normlara sahip ülkelerde büyümeyi teşvik ettiği hipotezini desteklemektedir. Panel veri setinin kullanıldığı bu çalışmada sabit efekt modeli ve rassal effekt modeli kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır.

Drury, Krieckhaus ve Lusztig (2006) demokrasinin dolaylı faydalarından birinin, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki zararlı etkisini azaltma yeteneği olduğunu

savunan çalışmalarında demokrasilerde yolsuzluk kesinlikle meydana gelse de, seçim mekanizmasının politikacıların genel ekonomik performansa zarar veren ve dolayısıyla siyasi hayatta kalmalarını tehlikeye atan yozlaşmış eylemlerde bulunmalarını engellediğini ileri sürmektedir. 1982-1997 yılları arasında 100'den fazla ülke için zaman serisi kesit verilerini kullanarak yapılan çalışmada yolsuzluğun demokrasilerde ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olmadığı, demokratik rejimle yönetilmeyen ülkelerde ise yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmad, Ullah ve Arfeen (2011) gelişmiş ve gelişmekte olan bir grup ülke için uluslararası yolsuzluk endeksinden panel verilerini, kurumsal kalite ve siyasi istikrar endekslerini kullanarak yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. İki veri seti üzerinden çalışılmıştır. Birincisi politik verileri sınırlı olan 60 adet gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi kapsarken 2. veri seti 71 ülkeyi içermektedir. Çalışma, yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında doğrusal bir ilişkiyi göstermekle birlikte, büyümeyi artıran ve büyümeyi azaltan yolsuzluk seviyeleri arasında ayrım yapmadığını ileri sürerek genelleştirilmiş moment tahmini yöntemini kullanarak yolsuzluğun azalmasının ekonomik büyüme oranını ters U şeklinde yükselttiği sonucuna ulaşmıştır.

Aidt 2009 yılında 85 ülkeden oluşan bir örneklem üzerinden yapmış olduğu çalışmada, "tekerlekleri yağlama hipotezini" destekleyen kanıtların çok zayıf olduğu sonucuna varmış yolsuzlukla GSYİH büyümesi arasında hiçbir korelasyon olmadığına işaret etmiştir. Bunun yerine, makale, kişi başına gerçek servetteki büyüme, sürdürülebilir kalkınmanın doğrudan ölçüsü ve yolsuzluk arasında güçlü bir negatif korelasyonu ortaya çıkarmıştır. Yolsuzluğun kişi başına GSYİH büyüme oranı üzerinde çok az ortalama etkisi olsa da, bunun sürdürülebilir bir gelişim kaynağı olmadığı vurgulanmıştır.

Abed ve Davoodi 2000 yılında geçiş ülkeleri üzerine yapmış olduğu çalışmada 25 adet geçiş ülkesini incelemiş, yolsuzluğun ekonomik performans üzerindeki olumsuz etkisini gösteren çeşitli çalışmalara atıfta bulunarak, geçiş ekonomilerinde yolsuzluğa neden olan temel koşulları belirleyerek konuyu farklı bir açıdan değerlendirmişlerdir. Çalışmada, yolsuzluğun tamamen olmasa da çoğunlukla temelde yatan politika çarpıklıklarının ve zayıf ekonomik kurumların bir belirtisi olduğunun ve dolayısıyla yolsuzlukla mücadele stratejilerinin yapısal ve kurumsal reformlar ile sağlam bir zemine oturabileceğinin altını çizmiştir. Analize göre yapısal reformlardaki ilerlemenin hem istatistiksel olarak hem de daha önemlisi ekonomik olarak ekonomik performanstaki farklılıkları büyüme, enflasyon,

mali denge ve doğrudan yabancı yatırıma yansıyan şekilde açıklamada yolsuzluktan daha önemlidir. Regresyon ve ayrıştırma analizlerine dayanan çalışma, yolsuzluğu etkileyen diğer faktörler göz önüne alındığında, yapısal reformun yolsuzluk seviyelerini düşürmede önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapısal reformların yolsuzluğu azaltarak, ekonomik büyümeyi ve doğrudan yabancı yatırımı önemli ölçüde artırdığını belirtmektedir.

Guillaume Meon ve Sekkat (2005) çalışmasında, 1970 ile 1998 yılları arasında 63-71 ülkeden oluşan bir örneklemde yolsuzluğun büyüme ve yatırım üzerindeki etkisi ile yönetişim kalitesi arasındaki ilişkiyi değerlendirmektedir. Yolsuzluğun hem büyüme hem de yatırım üzerinde olumsuz bir etkisi olduğuna dair sonuca ulaşılmıştır. Ekonometrik model ile ilerlenen çalışmada makroekonomik veriler, yolsuzluk endeksleri ve yönetişim göstergeleri kullanılmıştır. Zayıf bir hukukun üstünlüğünden ve etkisiz bir hükümetten muzdarip ülkelerde, yatırım kontrolünde bile olsa, yolsuzluğun büyümeyi daha da yavaşlattığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, yolsuzluğun yalnızca sermaye birikiminin azalması yoluyla değil, aynı zamanda henüz belirlenmemiş diğer kanallar yoluyla da büyümeyi etkilediği sonucuna varılmıştır.

Reiter ve Steensma 2010 yılında 49 gelişmekte olan ülkenin 1980-2005 yılları arasındaki verilerini kullanarak yapmış oldukları panel veri analizi neticesinde yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımları ve insani gelişmişliği olumsuz yönde etkilediği ve incelemeye konu olan ülkelerde yolsuzluk düzeyi arttıkça refah düzeyinin azaldığı ifade edilmiştir.

Karagöz ve Karagöz (2010) Türkiye örneğini inceledikleri çalışmada yolsuzluk, ekonomik büyüme ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi eşbütünleşme ve granger nedensellik analizi yaparak irdelemişlerdir. Çalışma neticesinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında nedensellik kurulmuş, yolsuzluk ve kamu harcamaları arasında ise nedensellik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Monte ve Papagni (2001) İtalya'nın 20 bölgesini analiz ettikleri çalışmada panel veri yöntemi ile konu bölgelerin 1963-1991 yılları arasını kapsayan verilerini kullanarak yolsuzluk, büyüme ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya konu olan bölgelerin bir kısmı yolsuzluğun yüksek seyrettiği bölgeler olup bu bölgelerde kamu yatırım harcamalarının düştüğünün ve yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğinin altı çizilmiştir.

Akçay (2002) çalışmasında yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 54 ülke verileri üzerinden yapılan çalışmada 1960-1995 yılları arası baz alınmıştır. Bazı yıllara ait verilerin olmaması sebebiyle kesit analiz yapılan çalışmanın sonucunda yolsuzluk ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Arslan ve Sağlam (2011) çalışmalarında Türkiye'deki yolsuzluk ve kamu yatırımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1975-2007 arası dönem için Johansen&Johansen'i kullanarak eş bütünleşme analizi uygulamışlar ve yolsuzluk ve kamu yatırımları arasında uzun vadeli bir ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir. Türkiye'de yolsuzluğun kamu yatırımlarını olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Gerni vd ((2012) çalışmalarında 23 geçiş ülkesi için yolsuzluğun sebepleri ve yolsuzluk ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan nedensellik analizi ve korelasyon testleri sonucunda yolsuzluk algılama endeksi ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Nedensellik ilişkisinin yolsuzluk algılama endeksinden ekonomik büyümeye doğru daha güçlü olduğunun altı çizilmiştir.

Oni ve Awe (2012), yapmış oldukları çalışmada seçilmiş olan 178 ülkenin 2010 yılına ait verileri ile yatay kesit analizi yapmışlar ve yolsuzluğun büyümeyi negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Analize konu 178 ülke için yolsuzluk endeksinin düşük olduğu ve yüksek olduğu ülkeler için yapılan değerlendirmede; endeksin düşük olduğu yani yolsuzluğun daha yüksek olduğu ülkelerde ekonomik büyümenin negatif yönde etkilendiği, tam tersi endeksin yüksek olduğu yani yolsuzluğun daha düşük olduğu ülkelerde ise ekonomik büyümenin pozitif yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Mauro (1995), yolsuzluğun ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediğini göstermek üzere 70 ülkenin 1980-1983 yılları arasını kapsayan verilerini ve sıradan en küçük kareler yöntemini kullanarak yaptığı analizde bürokrasinin fazla olduğu ülkelerde dahi yolsuzluğun özel yatırımları azaltma yönünde etkileyerek ekonomik büyümeyi düşürdüğünü ileri sürmüştür.

Egger ve Winner (2005), toplamda 73 adet gelişmiş ve az gelişmiş ülke için 1995-1999 verilerini, panel veri analizi ile inceleyerek yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımları teşvik ettiği ve aralarında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Castro ve Nunes (2013) 73 ülkenin 1998-2008 yılları arasındaki verilerini panel veri analizi yöntemi ile irdelemiş bu ülkelerdeki yolsuzluk ve doğrudan yabancı yatırımları arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Doğrudan yabancı yatırımların girişini arttırmak için yolsuzluk kontrolünün önemli bir strateji olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yolsuzluğun küçük olmasının, doğrudan yabancı yatırımların daha büyük olmasını sağladığının altı çizilmiştir.

Ghalwash (2014) Mısır üzerine 1990-2012 yılları arası için yapmış olduğu zaman serisi analizinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında doğrudan ve dolaylı olarak olumsuz bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Temel olarak yolsuzluğun devlet harcamalarındaki verimsizlikleri arttırdığını, yatırım ve beşeri sermayeyi azaltarak çıktı üzerinde olumsuz bir etkiye yol açtığı belirtilmiştir.

Erkal vd (2014) OECD ve AB ülkelerinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme ilişkisini 1995-2012 verileri ile Panel Sınır Testi Analizi yaparak incelemiştir. Çalışma neticesinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında uzun ve kısa dönem ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ülkelerin iktisadi büyüme anlamında hızlı yol alabilmesi için yolsuzluk ile mücadele edilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır.

Beşel ve Savaşan (2014) Türkiye için 1985-2012 dönemi için aylık verileri kullanarak Gregory-Hansen eşbütünleşme testi ve Toda-Yamamato nedensellik testleri uygulamak suretiyle yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında eşbütünleşme ilişkisi olmamakla beraber iktisadi büyümeden yolsuzluğa doğru ve tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir. Bu çalışmada yolsuzluk değişkeni olarak yolsuzluk endeksi, iktisadi büyüme değişkeni olarak da Türkiye'nin aylık sanayi üretim endeksi verileri kullanılmıştır.

Ondo (2017), Orta Afrika ülkeleri üzerinde yaptığı panel veri analizinde 2005-2015 yıllarına ait verilerini kullanarak panel veri analizi yapmış ve yolsuzluğun ekonomik büyümeyi desteklediği sonucuna ulaşmış, özel işletme zihniyetinin geliştirilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Shalabi (2019) Güney Kore ve Almanya temelinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiş olduğu yüksek lisans tezinde yolsuzluk faaliyetinin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğu, ekonomik büyümeyi arttırmak için yolsuzluk kontrolünün arttırılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Dong ve Torgler (2013), Çin'deki yolsuzluk ve ekonomik kalkınma arasında, esas olarak piyasa ekonomisine geçişten kaynaklanan pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Yine Çin'de Cole ve ark. (2009), daha fazla yolsuzlukla mücadele çabası gösteren bölgelerin aynı zamanda daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekebileceğini bulmuştur.

Yabancı literatürü kronolojik olarak özetlemek gerekirse;

"Gres" argümanı, Leff (1964), Huntington (1968), Myrdal (1968) ve Leys (1970) gibi, ancak birkaç bilim insanı tarafından teorik veya nitel araştırmaların kullanıldığı çalışmalarda onaylanmıştır. Yolsuzluk uygulamalarının tekerleklerde gres gibi çalışarak sürtünmeyi azalttığı, bürokrasinin ise iktisadi büyümeyi engellediği savunulmuştur. Literatürde konu ile ilgili katkı sağlayan öncü çalışmaların başında Leff (1964)'in çalışması gelmektedir.

Rose-Ackerman (1978) ve Lui (1985), yolsuzluğa ilişkin uygulamaların zamana daha fazla değer verenlerin bekleme maliyetlerini en aza indirdiğini ileri sürmüşlerdir.

Benzer şekilde, Beck ve Maher (1986) ve Lien (1986), en verimli firmaların en büyük rüşveti karşılayabileceğini ve böylelikle bürokrasi maliyetlerini en aza indirdiğini göstermişlerdir. Avrupa ve ABD tarihinde, Bardhan (1997) yolsuzluğun kalkınmaya yardımcı olduğunu belirtmiştir. Daha yakın tarihte ise Dreher ve Gassebner (2013), yolsuzluk uygulamalarının firmaların ekonomik sistem içine girişini kolaylaştırdığını ifade etmiş ve yatırımlara engel teşkil eden verimsiz bürokrasi karşısında en iyi ikinci çözüm olarak ifade edilmiş, Ondo (2017) ise çalışmasında yolsuzluğun ekonomik gelişmeyi tetiklediği sonucuna ulaşmıştır.

"Kum" argümanı daha sağlam ampirik kanıtlarla destekleniyor görünmektedir. Bu görüşe göre yolsuzluk bir belirsizlik ve maliyeti artıran bir faktör olarak hareket etmektedir. Bu argümanın öncülüğünü, ülke analizi ile yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini değerlendiren ve önemli bir olumsuz nedensel ilişki bulan Mauro (1995) yürütmüştür. Bulguları Mo (2001) ve Pellegrini ve Gerlagh (2004) tarafından da onaylanmıştır. Ancak, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu kanalları anlamak önem arz etmektedir. Özel yatırım kanalı, en çok araştırılan kanallardan biridir çünkü kamu görevlileri, kamu hizmetlerinin genellikle ihtiyari olarak tedarik edilmesinde rant arama faaliyetlerine odaklanırlar, bu da sonunda finansal ve beşeri sermayede kaynakların yanlış tahsis edilmesine neden olmaktadır. Daha spesifik olarak, yolsuzluk

yatırımları baltalar Mauro (1995), Mo (2001) Baumol (1990), Murphy ve diğerleri (1991), Lui (1996) Lambsdorff (1998). Buna ilave olarak Murphy ve diğerleri (1993), yolsuzluğun yeniliğe yapılan yatırımları caydırdığını, bunun sebebinin yönetici oligarşilerin rüşvet karşılığında yerleşik firmaları desteklediğini ve potansiyel yenilikler için giriş engellerini arttırdığını savunmuşlardır.

Wei (2000), Habib ve Zurawicki (2002), Lambsdorff (2003) ve Egger ve Winner (2005) ise doğrudan yabancı yatırımlara odaklanmış ve yolsuzluğun bir vergi kalemi gibi ülkenin çekiciliğini azalttığını tespit etmişlerdir.

Kamu yatırımları, yolsuzluğun işlediği ve ekonomik büyümeyi etkilediği önemli bir diğer kanaldır. Tanzi ve Davoodi (1997) ve Mauro (1997, 1998) politikacıların kamu kaynaklarını faaliyetlere yönlendirme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yolsuzluğun temel nedeni bürokrasidir. Yolsuzluk, karar vericileri düzenleyici uygulamaları genişletmeye ve hükümet müşterilerini rüşvet ödemeye ikna etmek için bürokratik süreçleri yavaşlatmaya teşvik eder (Myrdal 1968; Rose-Ackerman 1978).

"Kum" argümanını destekleyen çeşitli çalışmaların aksine, Assiotis (2012), ülkeye özgü sabit etkiler dikkate alındıktan sonra, yolsuzluk ve gelir arasında önemli bir nedensel ilişki olmadığını ileri sürmüştür.

Literatürde bazı çalışmalar ile gres ve kum argümanlarının mutlaka birbiriyle çelişmeyebileceğini göstermiştir. Méndez ve Sepulveda (2006), bu doğrusal olmayan argüman yalnızca demokratik ülkeler için geçerli olmasına rağmen, düşük düzeydeki yolsuzlukların ekonomik büyümeyi olumlu etkilediğini, yüksek düzeylerin ise zararlı olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, Aidt ve diğerleri (2008), yüksek kaliteli ülkelerde kurumlar, yolsuzluğun büyüme üzerinde önemli ölçüde olumsuz bir etkisi olduğunu, ancak, düşük kaliteli kurumlara sahip ülkelerde yolsuzluğun büyüme üzerinde hiçbir etkisi olmadığını ileri sürmüşlerdir.

3.2. Araştırma Modelleri

Araştırma kapsamında çözümlenmek istenen araştırma modelleri ilk aşamada değişkenlerin düzey değerleri, ikinci aşamada ise aynı değişkenler için hesaplanan getiri

serileri üzerinden tahmin edilmek istenmektedir.[1] Bu bağlamda çözümlenmesi istenen araştırma modelleri denklem 1-6'da yer alan denklem seti ile ifade edilmiştir. [2]

Analizde kullanılan araştırma modeli Barro'nun (1989) ekonomik büyüme üzerine yapmış olduğu çalışmasında kullandığı büyüme modelidir. Temel model "$lny = \alpha + \beta_k lnz + \mu$" şeklindedir. Literatürde bu büyüme modelinin birçok çalışmada kullanılmış olduğu görülmekte olup bu çalışmaların bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

Ho ve Huang'ın (2011) Bric ülkeleri üzerine yaptığı yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma, Huang'ın (2012) yolsuzluk, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği üzerine Asya ülkelerini incelediği çalışma, Lim ve Kim'in (2015) Güney Kore'de yolsuzluk ve ekonomik büyümeyi konu ettikleri çalışma, Muratoğlu'nun (2011) Türkiye örneğinde büyüme ve istihdam arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmaları, Bozoklu ve Yılancı'nın (2013) finansal gelişme ve iktisadi büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini incelediği çalışmaları, Erkan ve arkadaşlarının (2014) OECD ve AB ülkeleri özelinde analiz ettikleri yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmaları.

3.2.1. Model 1: Değişken Düzey Değerler

Değişkenlerin düzey değerleri ile tahmin edilmek istenen araştırma modelleri 1-3 numaralı denklem seti ile ifade edilmiştir.

Model 1.1

$$\mathrm{LNGDP_{i,t}} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \mathrm{LNCORR_{i,t}} + \beta_2 \mathrm{LNFD\dot{I}_{i,t}} + \beta_3 \mathrm{LNCP\dot{I}_{i,t}} + \beta_4 \mathrm{LNTRD_{i,t}} + \varepsilon_{i,t} \qquad (1)$$

Model 1.2

$$\mathrm{LNGDP_{i,t}} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \mathrm{LNFD\dot{I}_{i,t}} + \beta_2 \mathrm{LNCP\dot{I}_{i,t}} + \beta_3 \mathrm{LNPS\dot{I}_{i,t}} + \beta_4 \mathrm{LNTRD_{i,t}} + \varepsilon_{i,t} \qquad (2)$$

Model 1.3

$$\mathrm{LNGDP_{i,t}} = \alpha_{it} + \beta_1 \mathrm{LNFD\dot{I}_{i,t}} + \beta_2 \mathrm{LNCP\dot{I}_{i,t}} + \beta_3 \mathrm{LND\dot{I}_{i,t}} + \beta_4 \mathrm{LNTRD_{i,t}} + \varepsilon_{i,t} \qquad (3)$$

[1] Yapılan ön analizlerde CORR, PSI ve DI değişkenlerinin orta şiddetin üzerinde korelasyona sahip oldukları görüldüklerinden tama yakın çoklu doğrusal bağıntı kuşkusunu ortadan kaldırmak üzere söz konusu değişkenlerin ayrı modellerde tahmin edilmesine karar verilmiştir.

[2] Araştırma modellerinde tüm parametreler için birim ve zaman etkilerinin gösterilmesi tercih edilmiştir. Söz konusu etkiler ilgili testler ile sınanarak model bulgulara göre şekillendirilecektir.

Denklemlerde yer alan i alt imleri panel verinin birim (ülke), t alt imi ise zaman (yıl) boyutlarını ifade etmektedir. α denklem sabit terimlerini gösterirken, ε denklem hata terimlerini göstermektedir. LN ön ekleri tüm değişkenlerin doğal logaritmaları ile ele alındığını göstermektedir. β_i (i=1, 2, 3, 4) bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki tahmin edilen etkisini gösteren katsayılardır.

3.2.2. Model 2: Değişken Getiri Değerleri

Değişkenlerin birinci devresel farklarından elde edilen ve aynı zamanda yüzde büyümeye eşit olan değişken getiri serileri üzerinden tahmin edilmek istenen modeller ise denklem 4-6 arasındaki denklemler ile ifade edilebilir.

Model 2.1

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNCORR_{i,t} + \beta_2 \Delta LNFDI_{i,t} + \beta_3 \Delta LNCPI_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (4)$$

Model 2.2

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNFDI_{i,t} + \beta_2 \Delta LNCPI_{i,t} + \beta_3 \Delta LNPSI_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

Model 2.3

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNFDI_{i,t} + \beta_2 \Delta LNCPI_{i,t} + \beta_3 \Delta LNDI_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (6)$$

Denklemlerde yer alan Δ simgesi birinci fark operatörü olup, değişkenlerin dönemsel farkları ile ele alındığını göstermektedir. Diğer simgeler denklem 1-3 için açıklandığı gibidir.

3.3. Değişkenler

Araştırma modelinde yer alan iktisadi değişkenlere ait tanımlamalar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 7. Değişken Tanımları

Değişken	Simge
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	GDP
Yolsuzluk Algısı Endeksi	CORR
Doğrudan Yabancı Yatırımlar	FDI
Tüketici Fiyat Endeksi	CPI
Dış Ticaret	TRD
Demokrasi Endeksi	Dİ
Siyasi İstikrar Endeksi	PSI

Modelde kullanılan GDP (gayri safi yurt içi hasıla/Usd olarak alınmıştır), verileri Dünya Bankası World Development Indicator veri tabanından, TRD (dış ticaret) verileri Dünya Bankası National Account Data ve OECD Account Data veri tabanından, FDI (doğrudan yabancı yatırımlar) verileri IMF Datamapper veri tabanından, CPI (tüketici fiyat endeksi) verileri Economic Research Fred Economic Data veri tabanından, CORR (yolsuzluk algı endeksi) Trancparency International (Uluslararası Şeffaflık Örgütü) verilerinden temin edilmiştir. Demokrasi endeksi ve siyasi istikrar endeksi verileri "Business and Economic Data" platformundan temin edilmiştir.

Yolsuzluk algı endeksi, yolsuzlukla mücadele konusunda dünyanın önde gelen güvenilir sivil toplum kuruluşlarından olan ve 100'ün üzerinde ülkede faaliyetini sürdüren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından 1995 yılından bu yana her yıl yayınlanmakta ve çıkan sonuçlar da kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Endeks ülkelerdeki yolsuzluğu değil, yerli ve yabancı akademisyenler, siyasi analistler, iş insanları ve risk analiz uzmanlarının çeşitli ülkelerdeki yolsuzluk olgusunu nasıl algıladıklarını ölçmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü bu endeksi yayınlamaya başladığı 1995 yılında başlangıçta 44 ülke ile başlamış olup bu sayı 2012 yılında 174'e ulaşmıştır. Günümüze gelindiğinde ise endeksin 180 ülke üzerinden hesaplandığı görülmektedir. Endeks 1-100 skalası arasında olup ülkelerin yolsuzluk algı endeksinin 1'e yakın olması yolsuzluk algısının yüksek olduğunu, 100'e yakın olması ise yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermektedir.

Siyasi/politik istikrar endeksi, hükümetin istikrarsızlaştırılacağı veya anayasaya aykırı veya siyasi güdümlü şiddet ve terörizm de dahil olmak üzere şiddet içeren yollarla devrileceği ihtimaline ilişkin algıyı ölçmektedir. Endeks, Economic Intelligence Unit, World

Economic Forum ve Politik Risk Servislerinden alınan birkaç endeksin ortalamasıdır. Konu endeks birden fazla kaynaktan alınan birkaç endekse dayandığı için bileşik bir ölçüdür. Alt kırılımdaki endeksler, hükümet gücünün düzensiz bir şekilde devredilmesi, silahlı çatışma, şiddet içeren gösteriler, sosyal huzursuzluk, uluslararası gerilimler, terörün yanı sıra etnik, dini veya bölgesel çatışmaların olasılığını yansıtmaktadır. Siyasi istikrar endeksi skoru -2.5 ile +2.5 aralığında değişen bir değer almaktadır. Siyasi istikrar endeks değerinin +2.5 skoruna yaklaşması politik istikrarın arttığını gösterirken endeks değerinin -2.5 skoruna yaklaşması ise politik istikrarsızlığın arttığını göstermektedir.

Demokrasi endeksi ülkelerin demokrasi seviyesini ölçmekte olup The Economist'in araştırma bölümü olan Economist Intelligence Unit (EIU) tarafından oluşturulmaktadır. Toplamda 167 ülkeden oluşan endeks bu ülkelerdeki demokrasi seviyesi ölçmekte ve beş adet kategori şeklinde sunmaktadır. Endeks değeri 0-10 aralığındadır. 10'a yakın endeks değeri ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu, 0'a yakın endeks değeri ise ülkenin demokrasi seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 1'de yer alan tüm değişkenlere ait gözlemler 25 gelişmekte olan ülke ve 23 gelişmiş ülke için 2009 ile 2020 yılları arasında yıllık frekansta toplanarak dengeli bir panel veri seti oluşturulmuştur.

3.4 Veri Analizi

Araştırma modelinde yer alan değişkenlere ait gözlemler 2009 ile 2020 yılları arasında eksiksiz olarak toplanmış ve dengeli panel veri setleri oluşturulmuştur. Araştırmanın kapsadığı zaman boyutu göz önünde alındığında kısa olduğu, 12 adet gözlem içerdiği görülmektedir. Bu derece az gözlem içeren zaman boyutuna sahip panel veri setleri için literatürde mikro panel tanımlanması yapıldığı görülmekte ve panel veri ekonometrisinde zaman boyutunda ortaya çıkabilecek durağan dışılıktan kaynaklı sahte regresyon tehlikesi olmadığı bilinmektedir (Baltagi, 1995, s.237-238). Bu sebeple değişkenlere ait durağanlık süreçleri göz ardı edilerek birim kök testlerinin uygulanmasına gerek duyulmamıştır.

3.4.1 Panel Veri Analizi

K adet açıklayıcı değişkenli genel bir panel veri modeli denklem 7'deki gibi ifade edilebilir.

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \sum_{k=1}^{K} \beta_{kit} X_{kit} + \varepsilon_{it} \qquad i=1,..,N \qquad t=1,..,T \qquad (7)$$

Denklem 7 ile gösterilen panel veri modeli sabit terim dâhil tüm parametreleri zamana ve birime göre değişen genel bir gösterimdir. Ancak panel veri modelleri birim etkisi içerip içermediği veya birim etkisi içeren modellerdeki birim etkisinin sabit veya rastsal olma durumlarına göre farklılaşabilmektedir (Tatoğlu, 2012, s. 37-122).

3.4.1.1. Klasik Model

Birim etki ve söz konusu etkinin sabit veya rastsal olma durumları gibi farklı varyasyonlar için tahmin yönteminde farklılıkların anlaşılabilmesi için önce birim etkisinin olmadığı klasik model, daha sonra sabit ve rastsal etki modellerinin tanımlanmasında fayda vardır. Birim etkisinin olmadığı klasik model denklem 8'deki gibi ifade edilebilir.

$$Y_{it} = \alpha + \sum_{k=1}^{K} \beta_{k} X_{kit} + \varepsilon_{it} \qquad i=1,..,N \qquad t=1,..,T \qquad (8)$$

Denklem 8'de görüldüğü üzere klasik modelde sabit parametre (α) ve eğim parametreleri (β_k, k=1,…) zaman ve birimlere göre değişmemektedir. Daha açık bir ifade ile parametreler tüm model için tahmin edilmekte, birimler için ayrı parametrelerin tahmin edilmesi söz konusu olmamaktadır. Birim etkisinin olmadığı varsayımı altında denklem 8'deki eğim parametreleri klasik havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile denklem 9'daki gibi tahmin edilebilir.

$$\hat{\beta} = \left(\sum_{i=1}^{N} \sum_{t=1}^{T} X'_{it} X_{it} \right)^{-1} \left(\sum_{i=1}^{N} \sum_{t=1}^{T} X'_{it} X_{it} \right) \qquad (9)$$

3.4.1.2 Sabit Etkiler

Panel veri modellerinde her bir birimde gözlenemeyen etkilerin ortaya çıkması muhtemeldir. Söz konusu birimlerde ortaya çıkan gözlenemeyen etkilere hata terimi gibi tesadüfi bir değişken olarak davranılıyorsa tesadüfi (rastsal) etkiler modeli, gözlenemeyen etkilere yatay kesit gözlem için tahmin edilecek bir parametre gibi davranılıyorsa sabit etkiler modeli söz konusudur.

Sabit etkiler modelinde eğim parametreleri tüm yatay kesit gözlemler için aynı iken ($\beta_i=\beta$) sabit parametre birim etki içermesi sebebiyle birimden birime değişmektedir. Daha açık bir ifade ile sabit etkiler modelinde birimler arası farklılıklar sabit terimin birimler için ayrı ayrı tahmin edilmesi ile modellenmektedir. Sabit etkiler modelinde yapılan dönüşüm ile birim etkinin elimine edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda denklem 10'dan yola çıkılmıştır.

$$Y_{it} = \alpha + X_{it}\beta + \mu_i + u_{it} \qquad i=1,..,N \qquad t=1,..,T \qquad (10)$$

Denklemde μ_i birim etkisini ε_{it} ise hata terimini ifade etmektedir. Denklem 10'un zaman boyutuna göre birim ortalamaları alınarak denklem 11 elde edilmiştir.

$$\overline{Y}_i = \alpha + \overline{X}_i\beta + \mu_i + \bar{u}_i \qquad (11)$$

μ_i ve α'nın zaman boyutuna göre birim ortalamaları eşittir. Daha sonra denklem 10 ile denklem 11'in farkı alınarak denklem 12'ye ulaşılmıştır.

$$(Y_{it} - \overline{Y}_i) = (X_{it} - \overline{X}_i)\beta + (u_{it} - \bar{u}_i) \qquad (12)$$

Denklem 12'de μ_i ve α'nın zaman ortalamaları eşit olduğundan denklemden düşmüştür. Denklem 12'de denklem 13, 14 ve 15'teki tanımlamalar yapılırsa.

$$\ddot{y}_{it} \equiv Y_{it} - \overline{Y}_i \qquad (13)$$

$$\ddot{x}_{it} \equiv X_{it} - \overline{X}_i \qquad (14)$$

$$\ddot{u}_{it} \equiv u_{it} - \bar{u}_i \qquad (15)$$

Denklem 12 denklem 16'daki gibi ifade edilebilmektedir.

$$\ddot{y}_{it} \equiv \ddot{x}_{it}\beta + \ddot{u}_{it} \qquad i=1,..,N \qquad t=1,..,T \qquad (16)$$

Denklem 16'dan yola çıkarak sabit etkiler tahmincisi β denklem 17'deki gibi hesaplanmaktadır.

$$\hat{\beta}_{SE} = \left(\sum_{i=1}^{N}\sum_{t=1}^{T} \ddot{x}'_{it}\,\ddot{x}_{it}\right)^{-1}\left(\sum_{i=1}^{N}\sum_{t=1}^{T} \ddot{x}'_{it}\ddot{y}_{it}\right) \qquad (17)$$

Sabit etkiler tahmincisi elde edildikten sonra grup içi dönüşüm ile dışlanan sabit parametre denklem 18 ile elde edilmektedir.

$$\alpha = \overline{Y} - \hat{\beta}\overline{X} \tag{18}$$

Birim etkiler ise denklem 19'daki gibi elde edilmektedir.

$$\hat{\mu}_i = \overline{Y}_i - \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}\overline{X}_i \tag{19}$$

3.4.1.3. Rastsal Etkiler

Panel veri modellerinde sabit etki modellerine bir alternatif de birimler arası farklılıkların tesadüfi olduğu tesadüfi etkiler modelidir. Tesadüfi etkiler modelinde birim etkiler sabit olmadığından dolayı sabit terimde değil, tesadüfi olan hata teriminde yer almaktadır. Tesadüfi etki modeli için panel veri modelindeki hata terimi denklem 20'deki gibi tanımlanmaktadır.

$$v_{it} = u_{it} + \mu_i \tag{20}$$

Bu durumda denklem 7'deki genel model yeniden düzenlenerek denklem 21'deki gibi ifade edilebilir.

$$Y_{it} = \alpha_i + \sum_{k=1}^{K} \beta_{ki} X_{kit} + (u_{it} + \mu_i) \tag{21}$$

Rastsal etkiler tahmincisini elde etmek amacıyla denklem 21'in genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi ile çözümlenmesi gerekmektedir. Genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminin uygulanması için hata teriminin varyans kovaryans matrisinin denklem 22'deki gibi oluşturulması gerekmektedir.

$$\Omega = E(v_i v_i') = \sigma_u^2 I_t + \sigma_\mu^2 ee' \tag{22}$$

Hata teriminin varyans kovaryans matrisi elde edildikten sonra tesadüfi etkiler tahmincisi denklem 23'teki gibi elde edilir.

$$\hat{\beta}_{TE} = \left[\sum_{i=1}^{N} \overline{X}_i' \Omega^{-1} \overline{X}_i\right]^{-1} \left[\sum_{i=1}^{N} \overline{X}_i' \Omega^{-1} \overline{Y}_i\right] \tag{23}$$

3.4.1.4. Arellano-Bover/ Blundell-Bond

Yapılan birim etki testleri sonucunda birim etki görülmeyen getiri serisi modelleri için Arellano-Bover/ Blundell-Bond yönteminden faydalanılmıştır. Arellano-Bover/ Blundell-Bond tahmincisi Arellano-Bover tahmincisinin zaman boyutu küçük olan panel verilerde kullandığı birinci fark dönüşümünün zayıf kalması üzerine geliştirilmiştir. Arellano-Bover/ Blundell-Bond yöntemi birim etkisinin olmadığı veya homojen olduğu durumlarda içsellik problemini ortadan kaldıran statik bir tahmin yöntemidir (Arellano & Bover, 1995).

3.4.2 Spesifikasyon Testleri

Panel veri tahmincileri arasında seçim yapmak amacıyla ilk aşamada birim etkinin varlığı sınanmaktadır. Birim etkisinin testi Breusch-Pagan (1980) Lagrange çarpanı yaklaşımı ile incelenmiştir. Breusch-Pagan (1980) bireysel heterojenliği bir başka ifade ile havuzlanmış en küçük kareler yönteminin uygun olup olmadığını sınamaktadır. Test için sıfır hipotezi şu şekildedir;

H_0: Birim etki varyansı sıfırdır ($\sigma_u^2 = 0$).

Breusch-Pagan LM istatistiği denklem 24'teki gibi hesaplanmaktadır.

$$LM = \frac{NT}{2(T-1)}\left[\frac{\sum_{i=1}^{N}(\sum_{t=1}^{T} u_{it})^2}{\sum_{i=1}^{N}\sum_{t=1}^{T} u_{it}^2} - 1\right]^2 \qquad (24)$$

Hesaplanan test istatistiği 1 serbestlik derecesinde Ki-Kare (χ^2) dağılımına uymaktadır. LM istatistiği ile χ^2 tablosunun karşılaştırılması sonucu H_0 hipotezi reddedilemezse birim etkinin olmadığı dolayısıyla klasik havuzlanmış en küçük kareler yönteminin uygun olduğu söylenebilir. Aksi durumda birim etkisinin varlığı sonucuna ulaşılır ki bu bulgu da birim etkisinin türünün belirlenmesini gerekli kılar (Breusch & A.Pagan, 1980).

Birim etkisinin türüne karar vermek amacıyla ise Hausman (1978) yaklaşımından faydalanılmıştır.

Hausman (1978) testi sabit etki ve tesadüfi etki modellerinde yer alan birim etki ile bağımsız değişken arasındaki korelasyon ile ilgili varsayım kısıtlamasından yola

çıkmaktadır. Buna göre bağımsız değişken ile birim etki arasında korelasyon olmaması durumunda her iki tahminci de tutarlıdır fakat tesadüfi etkiler tahmincisi daha etkindir.

Diğer yandan bağımsız değişken ile birim etki arasında korelasyon olması durumunda ise tesadüfi etkiler tahmincisi sapmalıdır, sabit etkiler tahmincisi tutarlıdır. Hausman test istatistiği için H istatistiği denklem 25'teki gibi sabit ve tesadüfi etkiler tahmincileri arasındaki farktan yararlanılarak elde edilmektedir.

$$\mathrm{H} = \left(\hat{\beta}_{\mathrm{SE}} - \hat{\beta}_{\mathrm{TE}}\right)' \left[\mathrm{A\,Var}\left(\hat{\beta}_{\mathrm{SE}}\right) - \mathrm{A\,Var}\left(\hat{\beta}_{\mathrm{TE}}\right)\right]' \left(\hat{\beta}_{\mathrm{SE}} - \hat{\beta}_{\mathrm{TE}}\right) \qquad (25)$$

Denklemdeki SE alt indisi sabit etkiler tahmincisini, TE alt indisi tesadüfi etkiler tahmincisini, $A\,\mathrm{Var}\left(\hat{\beta}_{\mathrm{SE}}\right)$ ve $\mathrm{A\,Var}\left(\hat{\beta}_{\mathrm{TE}}\right)$ ise sırasında sabit ve tesadüfi etkiler modellerinden elde edilen asimptotik varyans kovaryans matrislerini ifade etmektedir. Hausman testi değişken sayısı serbestlik derecesi ile Ki-Kare ($\square^2$) dağılımına uymaktadır. Hesaplanan test istatistiği ile $\square^2$ tablosunun karşılaştırılması sonucu temel hipotezin kabul edilmesi durumunda tesadüfi etikler modeli, reddedilmesi durumunda ise sabit etkiler modelinin kullanılması uygun olacaktır (Hausman, 1978).

3.4.3. Temel Varsayım Sınamaları

Sabit birim etkili modeller için yatay kesit bağımlılığının denetlenmesi amacıyla Pesaran (2004) testinden faydalanılmıştır (Pesaran, 2004). Sabit birim etkili modeller için otokorelasyonsuzluk varsayımının sınanması amacıyla Baltagi-Wu-LBI (1999) testi ve Bahargava, Franzini ve Narendranathan'ın (1982) Durbin Watson testi uygulanmıştır. (Baltagi & Wu, 1999) (Bharava, Franzini, & Narendranathan, 1982). Sabit varyans varsayımının sınanması amacıyla ise Değiştirilmiş Wald (2000) testi uygulanmıştır (Greene, 2000). Yapılan varsayım sınamalarında tüm modeller için yatay kesit bağımlılığı ile birlikte otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının da tespit edilmesi üzerine parametre etkinliğini korumak amacıyla modeller Arellano, Froot ve Rogers Kümelenmiş Standart Hatalar ile tahmin edilmiştir. (Arellano, 1987) (Froot, 1989) (Rogers, 1993).

Diğer yandan Arellano-Bover/ Blundell-Bond için önemli olan 2 varsayım söz konusudur. Arellano-Bover/ Blundell-Bond yöntemi sadece otokorelasyona duyarlı bir yöntem iken, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılık kaynaklı etkinlik kaybı olmadığı bilinmektedir. Arellano-Bover/ Blundell-Bond yönteminde otokorelasyonun sınanması için

geliştirilen test ise Arellano Bond Testidir (Arellano & Bond, 1998). Diğer yandan yöntem dahilinde kullanılan araç değişkenin aşırı kısıt geçerliliği ise Sargan Testi ile denetlenmektedir (Sargan, 1958). Yapılan Arellano Bond testleri sonucunda tüm modellerde 1 ve/veya 2. Dereceden önemli otokorelasyon sorunları görüldüğünden model dahilinde standart hatalar Huber (1967), Eicker (1967) ve White (1980) dirençli (Robust) standart hataları ile dirençli hale getirilmiştir. (Huber, 1967) (Eicker, 1967) (White, 1980). Diğer yandan Sargan testi sonucu tüm araç değişkenlerin geçerli olduğu görülmüştür.

BÖLÜM 4. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında veri analizi sonucu elde edilen bulgular yorumlanarak paylaşılmıştır.

4.1 Değişken Betimsel İstatistikleri

Araştırmada yer alan değişkenler düzey değerleri ve getiri değerleri için ayrı ayrı modellendiğinden değişkenlere ait betimsel istatistikler değişkenlerin düzey değerleri ve getiri değerleri için ayrı ayrı raporlanmıştır.

4.1.1. Düzey Değerlere Ait Betimsel İstatistikler

Değişken düzey değerleri için betimsel istatistikler tablo 2'deki gibidir.

Tablo 8. Değişken Düzey Değerleri Betimsel İstatistikleri

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
GDP	576	1145950.000	2688816.000	8721.000	21400000.000
CORR	576	58.809	20.277	21.000	95.000
FDI	576	2.443	7.607	0.000	65.737
CPI	576	113.288	22.386	89.294	385.880
PSI	576	0.358	0.767	-2.010	1.590
DI	576	7.431	1.620	1.830	9.930
TRD	576	96.926	65.461	22.106	408.362

GDP değişkeni minimum 8721 ile maksimum 21400000 değerleri arasında 1145950 ortalama etrafında 2688816 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. CORR değişkeni minimum 21 ile maksimum 95 değerleri arasında 58.809 ortalama etrafında 20.277 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. FDI değişkeni minimum 0 ile maksimum 65.737 değerleri arasında 2.443 ortalama etrafında 7.607 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. CPI değişkeni minimum 89.294 ile maksimum 385.88 değerleri arasında 113.288 ortalama etrafında 22.386 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. PSI değişkeni minimum -2.01 ile maksimum 1.59 değerleri arasında 0.358 ortalama etrafında 0.767 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. DI değişkeni minimum 1.83 ile maksimum 9.93 değerleri arasında 7.431 ortalama etrafında 1.62 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. TRD değişkeni minimum

22.106 ile maksimum 408.362 değerleri arasında 96.926 ortalama etrafında 65.461 standart sapma değeri ile dağılmaktadır.

4.1.2 Getiri Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Değişken getiri değerleri için betimsel istatistikler tablo 3'teki gibidir.

Tablo 9. Değişken Getiri Değerleri Betimsel İstatistikleri

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ΔGDP	528	0.020	0.089	-0.392	0.280
ΔCORR	528	0.004	0.050	-0.215	0.268
ΔFDI	528	0.051	1.537	-14.538	15.213
ΔCPI	528	0.024	0.041	-0.244	0.424
ΔPSI	528	0.002	0.059	-0.422	0.334
ΔDI	528	0.004	0.053	-0.385	0.540
ΔTRD	528	0.006	0.067	-0.234	0.369

ΔGDP değişkeni minimum -0.392 ile maksimum 0.28 değerleri arasında 0.02 ortalama etrafında 0.089 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔCORR değişkeni minimum -0.215 ile maksimum 0.268 değerleri arasında 0.004 ortalama etrafında 0.05 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔFDI değişkeni minimum -14.538 ile maksimum 15.213 değerleri arasında 0.051 ortalama etrafında 1.537 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔCPI değişkeni minimum -0.244 ile maksimum 0.424 değerleri arasında 0.024 ortalama etrafında 0.041 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔPSI değişkeni minimum -0.422 ile maksimum 0.334 değerleri arasında 0.002 ortalama etrafında 0.059 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔDI değişkeni minimum -0.385 ile maksimum 0.54 değerleri arasında 0.004 ortalama etrafında 0.053 standart sapma değeri ile dağılmaktadır. ΔTRD değişkeni minimum -0.234 ile maksimum 0.369 değerleri arasında 0.006 ortalama etrafında 0.067 standart sapma değeri ile dağılmaktadır.

4.2. Değişkenler Arası Korelasyon Matrisleri

Değişkenler arasındaki korelasyon matrisleri düzey değerleri değişkenler ve getiri değişkenleri için farklılaştığından dolayı korelasyon matrislerinin düzey ve getiri değişkenleri için aşağıda ayrı ayrı paylaşılmıştır.

4.2.1. Düzey Değerler Arası Korelasyon Matrisi

Düzey değerlerdeki değişkenler için korelasyon matrisi tablo 4'teki gibidir.

Tablo 10. Düzey Değerler Arası Korelasyon Matrisi

	GDP	CORR	FDI	CPI	PSI	DI	TRD
GDP	1.000						
	-						
CORR	0.164***	1.000					
	(0.000)	-					
FDI	-0.103**	0.131***	1.000				
	(0.013)	(0.002)	-				
CPI	-0.027	-0.225***	-0.044	1.000			
	(0.522)	(0.000)	(0.290)	-			
PSI	0.018	0.799***	0.195****	-0.270***	1.000		
	(0.669)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	-		
DI	0.129***	0.764***	0.072*	-0.190***	0.746***	1.000	
	(0.002)	(0.000)	(0.083)	(0.000)	(0.000)	-	
TRD	-0.286***	0.175***	0.665***	-0.183***	0.315***	0.119***	1.000
	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.004)	-

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri anlamlılık değerlerini içerir.)

Tablo 10 incelendiğinde bağımlı değişken GDP ile bağımsız değişkenler arasında pozitif yönde 0.129 ile 0.164 arasında değişen korelasyon katsayılarının olduğu görülmektedir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında negatif yönde ise -0.103 ile -0.286 arasında korelasyon katsayılarının hesaplandığı görülmektedir. Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde negatif yönde -0.183 ile 0.764 arasında değişen korelasyon katsayıları görülürken, pozitif yönde 0.072 ile 0.799 arasında değişen korelasyon katsayıları göze çarpmaktadır.

4.2.2. Getiri Değişkenleri Arası Korelasyon Matrisi

Getiri değerlerdeki değişkenler için korelasyon matrisi tablo 5'teki gibidir.

Tablo 11.Getiri Değerleri Arası Korelasyon Matrisi

	ΔGDP	ΔCORR	ΔFDI	ΔCPI	ΔPSI	ΔDI	ΔTRD
ΔGDP	1.000 -						
ΔCORR	-0.062 (0.152)	1.000 -					
ΔFDI	0.026 (0.549)	0.020 (0.641)	1.000 -				
ΔCPI	0.050 (0.256)	0.054 (0.214)	0.035 (0.417)	1.000 -			
ΔPSI	0.118*** (0.006)	0.027 (0.535)	-0.011 (0.802)	0.014 (0.745)	1.000 -		
ΔDI	0.238*** (0.000)	-0.016 (0.716)	0.035 (0.418)	0.048 (0.270)	-0.033 (0.449)	1.000 -	
ΔTRD	0.025 (0.575)	-0.072 (0.100)	0.065 (0.135)	0.085* (0.052)	0.008 (0.858)	0.071 (0.105)	1.000 -

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri anlamlılık değerlerini içerir.)

Tablo 11 incelendiğinde bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon ilişkilerinin pozitif yönde 0.118 ile 0.238 arasında değiştiği görülmektedir. Bağımsız değişkenler arasında ise istatistiksel olarak önemli tek korelasyon katsayısının 0.085 olduğu görülmektedir.

4.3. Model Tahmin Bulguları

Araştırmanın bu kısmında araştırma modelleri için uygun tahmin yöntemlerinin belirlenebilmesi için yapılan spesifikasyon testleri, belirlenen tahmin yöntemine dair temel varsayım sınamaları ve model tahmin bulguları yer almaktadır.

4.3.1. Model 1 Tahmin Bulguları

Model 1 için CORR, PSI ve DI değişkenlerinin ayrı ayrı modeller içerinde tahmin edilmesi sonucunda modelin 3 ayrı model olarak tahmin edilmesine karar verildiği için söz konusu modellere dair bulguların ayrı tablolarda raporlanması tercih edilmiştir.

4.3.1.1 Model 1.1 Tahmin Bulguları

$$LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 LNCORR_{i,t} + \beta_2 LNFD\dot{I}_{i,t} + \beta_3 LNCP\dot{I}_{i,t} + \beta_4 LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 1.1 için tahmin bulguları tablo 6'daki gibidir.

Tablo 12: Model 1.1 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018
LNCORR	β	0.170	0.179	-0.121	-0.128	0.279	0.266
	S.H	(0.179)	(0.167)	(0.204)	(0.205)	(0.212)	(0.199)
	t	[0.950]	[1.070]	[-0.590]	[-0.620]	[1.320]	[1.340]
	p	0.347	0.288	0.560	0.539	0.199	0.199
LNFDI	β	0.012	0.010	0.005	0.005	0.017	0.016
	S.H	(0.004)	(0.005)	(0.002)	(0.001)	(0.006)	(0.007)
	t	[2.790]***	[2.320]**	[2.570]**	[3.450]***	[2.660]**	[2.370]**
	p	0.008	0.025	0.018	0.002	0.014	0.026
LNCPI	β	0.302	0.630	0.833	1.074	0.231	0.555
	S.H	(0.160)	(0.146)	(0.276)	(0.290)	(0.159)	(0.152)
	t	[1.890]*	[4.320]***	[3.010]***	[3.700]***	[1.450]	[3.660]***
	p	0.065	0.000	0.006	0.001	0.001	0.001
LNTRD	β	-0.439	-0.385	-0.255	-0.366	-0.526	-0.413
	S.H	(0.116)	(0.117)	(0.161)	(0.133)	(0.139)	(0.151)
	t	[-3.770]***	[-3.300]***	[-1.590]	[-2.770]***	[-3.770]***	[-2.730]**
	p	0.000	0.002	0.126	0.011	0.001	0.012
Sabit	β	12.483	10.670	11.334	10.731	11.994	10.006
	S.H	(1.257)	(1.030)	(1.543)	(1.487)	(1.382)	(1.197)
	t	[9.930]***	[10.360]***	[7.350]***	[7.210]***	[8.680]***	[8.360]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
		Tanısal İstatistikler					
WALD		F(4,47)=12.81 P=0.000	F(4,47)=17.20 P=0.000	F(4,22)=7.22 P=0.000	F(4,22)=12.31 P=0.000	F(4,24)=9.63 P=0.000	F(4,24)=19.11 P=0.000
Determinasyon		R^2=0.206	R^2=0.295	R^2=0.188	R^2=0.223	R^2=0.257	R^2=0.352
Breusch-Pagan		χ^2(01)=2898.51 p=0.000	χ^2(01)=1985.20 p=0.000	χ^2(01)=1422.52 p=0.000	χ^2(01)=973.31 p=0.000	χ^2(01)=1465.11 p=0.000	χ^2(01)=1000.66 p=0.000
Hausman		χ^2(04)=165.60 p=0.000	χ^2(04)=39.49 p=0.000	χ^2(04)=11.59 p=0.021	χ^2(04)=51.25 p=0.000	χ^2(04)=52.03 p=0.000	χ^2(04)=863.65 p=0.000
Pesaran		χ^2(12)=54.355 p=0.000	χ^2(10)=33.738 p=0.000	χ^2(12)=20.238 p=0.000	χ^2(10)=20.192 p=0.000	χ^2(12)=25.901 p=0.000	χ^2(10)=20.989 p=0.000
Otokorelasyon		D.W.=0.556 L.B.I.=0.962	D.W.=0.656 L.B.I.=1.074	D.W.=0.605 L.B.I.=0.897	D.W.=0.699 L.B.I.=1.009	D.W.=0.559 L.B.I.=0.998	D.W.=0.654 L.B.I.=1.093
Heteroscedasticity		χ^2(48)=1760.22 p=0.000	χ^2(48)=982.54 p=0.000	χ^2(23)=401.28 p=0.000	χ^2(23)=246.92 p=0.000	χ^2(25)=173.17 p=0.000	χ^2(25)=170.03 p=0.000

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, χ^2: Ki-Kare Test İstatistiği, χ^2(SD), F(SD1, SD2),

Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi

Tablo 12 Breusch Pagan birim etkisinin test bulguları incelendiğinde model 1.1 dahilinde çözümlenen tüm panel veri regresyonları için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli birim etkilerinin varlığı görülmektedir ($p<0.01$). Birim etkisinin doğru modellenebilmesi için yapılan Hausman testleri doğrultusunda ise tüm panel regresyonların Sabit Etkiler Modeli ile daha etkin ve tutarlı çözümlenebileceği görülmektedir ($p<0.01$).

Temel varsayımlar incelendiğinde Pesaran testi doğrultusunda tüm modellerde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli yatay kesit bağımlılığı görülmektedir ($p<0.01$). Diğer yandan tüm modellerde otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının olduğu görülmektedir.

Modellerde görülen yatay kesit bağımlılık, otokorelasyon ve değişen varyans sorunları sebebiyle modeller kümelenmiş (cluster) standart hatalar ile tahmin edilmiştir

Tüm data için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

Yolsuzluk ve büyüme arasında kavramsal olarak negatif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Analiz çerçevesinde CORR değişkeninin içeriği itibariyle LNCORR ve LNGDP değişkenleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki artışların GDP değişkenini artış yönünde etkilemesi beklenmektedir. LNCORR değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin saptanmadığı görülmektedir ($\beta=0.170$, $p>0.10$ ve $\beta=0.179$, $p>0.10$).

LNFDI değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %1 ve %5 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. ($\beta=0.012$, $p<0.01$ ve $\beta=0.010$, $p<0.05$). Tüm panel ülkeleri için ele alınan dönem boyunca Doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %10 ve %1 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif

bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.302, p<0.10 ve β=0.630, p<0.01). Tüm panel ülkeleri için ele alınan dönem boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNTRD değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=-0.439, p<0.01 ve β=-0.385, p<0.01). Tüm panel ülkeleri için ele alınan dönem boyunca Dış Ticaret Haddindeki azalışlar/ artışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

Gelişmiş ülkeler için tahmin edilen parametreler incelendiğinde;

LNCORR ve LNGDP değişkenleri için; LNCORR değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin saptanmadığı görülmektedir (β=-0.121, p>0.10 ve β=-0.128, p>0.10).

LNFDI değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %5 ve %1 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.005, p<0.01 ve β=0.005, p<0.05). Gelişmiş ülkeler için ele alınan dönem boyunca Doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.833, p<0.01 ve β=1.074, p<0.01). Gelişmiş ülkeler için ele alınan dönem boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNTRD değişkeninin tüm dönemlerdeki etkisi istatistiksel olarak anlamsız iken, Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=-0.255, p>0.10 ve β=-0.366, p<0.05). Gelişmiş ülkeler için Covid öncesi dönem boyunca Dış Ticaret Haddindeki azalışlar/ artışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler için tahmin edilen parametreler incelendiğinde;

LNCORR ve LNGDP değişkenleri için; LNCORR değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin saptanmadığı görülmektedir (β=0.279, p>0.10 ve β=0.266, p>0.10).

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %5 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.017, p<0.05 ve β=0.016, p<0.05). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan dönem boyunca Doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin tüm dönem için LNGDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisi görülmezken, Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.231, p>0.10 ve β=0.555, p<0.01). Gelişmekte olan ülkeler için Covit öncesi dönem boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNTRD değişkeninin gerek tüm dönem gerekse Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=-0.526, p<0.01 ve β=-0.413, p<0.05). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan dönem boyunca Dış Ticaret Haddindeki azalışlar/ artışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

Özet olarak, düzey değerler üzerinden yapılan analiz neticesinde 1. Model için CORR değişkeni ve diğer açıklayıcı değişkenler kullanılmış olup yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde ayrı ayrı tüm ülkeler için, gelişmekte olan ülkeler için ve gelişmiş ülkeler için hem tüm dönem hem de covid öncesi dönem için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.1.2. Model 1.2 Tahmin Bulguları

$$\mathrm{LNGDP}_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \mathrm{LNFD\dot{I}}_{i,t} + \beta_2 \mathrm{LNCP\dot{I}}_{i,t} + \beta_3 \mathrm{LNPS\dot{I}}_{i,t} + \beta_4 \mathrm{LNTRD}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 1.2 için tahmin bulguları tablo 7'deki gibidir.

Tablo 13: Model 1.2 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018
LNPSI	β	0.481	0.393	0.239	0.381	0.522	0.413
	S.H	(0.129)	(0.119)	(0.227)	(0.237)	(0.161)	(0.134)
	t	[3.720]***	[3.300]***	[1.050]	[1.610]	[3.240]***	[3.080]***
	p	0.001	0.002	0.304	0.122	0.003	0.005
LNFDI	β	0.012	0.010	0.005	0.005	0.017	0.016
	S.H	(0.005)	(0.005)	(0.002)	(0.001)	(0.007)	(0.008)
	t	[2.560]**	[2.160]**	[2.550]**	[3.250]***	[2.360]***	[2.150]**
	p	0.014	0.036	0.018	0.004	0.007	0.042
LNCPI	β	0.314	0.641	0.851	1.101	0.264	0.589
	S.H	(0.141)	(0.114)	(0.263)	(0.263)	(0.138)	(0.116)
	t	[2.230]**	[5.620]***	[3.230]***	[4.180]***	[1.920]*	[5.070]***
	p	0.030	0.000	0.004	0.000	0.067	0.000
LNTRD	β	-0.363	-0.328	-0.251	-0.377	-0.407	-0.321
	S.H	(0.117)	(0.117)	(0.160)	(0.134)	(0.152)	(0.160)
	t	[-3.100]***	[-2.800]***	[-1.560]	[-2.800]	[-2.690]**	[-2.010]*
	p	0.003	0.007	0.132	0.010	0.013	0.056
Sabit	β	12.204	10.626	10.396	9.592	11.815	10.004
	S.H	(0.941)	(0.778)	(1.396)	(1.361)	(1.097)	(0.986)
	t	[12.960]***	[13.660]***	[7.450]***	[7.050]***	[10.770]***	[10.150]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
		Tanısal İstatistikler					
WALD		F(4,47)=8.79	F(4,47)=17.20	F(4,22)=19.24	F(4,22)=18.13	F(4,24)=12.22	F(4,24)=22.08
		P=0.000	P=0.000	P=0.000	P=0.000	P=0.000	P=0.000
Determinasyon		R^2=0.201	R^2=0.183	R^2=0.202	R^2=0.283	R^2=0.101	R^2=0.113
Breusch-Pagan		□²(01)=2888.43	□²(01)=1977.64	□²(01)=1397.67	□²(01)=956.03	□²(01)=1376.37	□²(01)=956.44
		p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000
Hausman		□²(04)=4326.48	□²(04)=92.90	□²(04)=48.28	□²(04)=51.25	□²(04)=100.65	□²(04)=58.89
		p=0.000	p=0.000	p=0.021	p=0.000	p=0.000	p=0.000
Pesaran		□²(12)=47.574	□²(10)=33.738	□²(12)=19.746	□²(10)=25.72	□²(12)=22.813	□²(10)=18.037
		p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000
Otokorelasyon		D.W.=0.574	D.W.=0.676	D.W.=0.603	D.W.=0.707	D.W.=0.569	D.W.=0.664
		L.B.I.=0.975	L.B.I.=1.086	L.B.I.=0.912	L.B.I.=1.031	L.B.I.=1.005	L.B.I.=1.095
Heteroscedasticity		□²(48)=1491.55	□²(48)=1269.98	□²(23)=401.73	□²(23)=423.15	□²(25)=415.96	□²(25)=362.24
		p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000	p=0.000

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, □²: Ki-Kare Test İstatistiği, □²(SD), F(SD1, SD2), Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi

Tablo 13 Breusch Pagan birim etkisinin test bulguları incelendiğinde model 1.2 için tahmin edilen tüm panel veri regresyonları için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli birim etkilerinin varlığı görülmektedir.($p<0.01$) Birim etkisinin doğru modellenmesi için yapılan Hausman testleri bulguları doğrultusunda tüm panel regresyonların Sabit Etkiler Modeli ile daha etkin ve tutarlı çözümlenebileceği görülmektedir.($p<0.01$)

Temel varsayımlar incelendiğinde tüm modellerde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli yatay kesit bağımlılığı görülmektedir ($p<0.01$). Diğer yandan tüm modellerde otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının olduğu görülmektedir.

Modellerde görülen yatay kesit bağımlılık, otokorelasyon ve değişen varyans sorunları sebebiyle modeller kümelenmiş (cluster) standart hatalar ile tahmin edilmiştir

Tüm ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNPSI ve LNGDP arasında pozitif yönlü bir ilişki beklenmektedir. LNPSI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir ($\beta=0.482$, $p<0.01$ ve $\beta=0.393$, $p<0.01$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca Siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir ($\beta=0.012$, $p<0.05$ ve $\beta=0.010$, $p<0.05$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için %5, covid dönemi öncesi dönem için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır ($\beta=0.314$, $p<0.05$ ve $\beta=0.641$, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde hem tüm dönem hem de Covid öncesi dönem için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak önemli ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır ($\beta=-0.363$, $p<0.01$ ve $\beta=-0.0328$, $p<0.01$).

Gelişmiş ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNPSI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %10 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin saptanmadığı görülmektedir. (β=0.239, $p>0.10$ ve β=0.381, $p>0.10$).

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.005, $p<0.05$ ve β=0.005, $p<0.01$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem ve covid dönemi öncesi için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.851, $p<0.01$ ve β=1.101, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmekle birlikte Covid öncesi dönem için %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak önemli ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır (β=-0.251, $p>0.10$ ve β=-0.377, $p<0.05$).

Gelişmekte ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNPSI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.522, $p<0.01$ ve β=0.413, $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan dönem boyunca Siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.017, $p<0.01$ ve β=0.016, $p<0.05$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem ve covid dönemi öncesi için sırasıyla %10 ve %1 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.264, $p<0.10$ ve β=0.589, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif, Covid öncesi dönem için %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır (β=-0.407, $p<0.05$ ve β=-0.321, $p<0.10$).

Model 1.2'de ve model 1.1'de ortak olarak yer alan diğer değişkenlere ait katsayılar incelendiğinde model 1.1'deki katsayılar ile istatistiksel anlamlılık bakımından majör bir fark görülmezken, katsayılarda oldukça küçük değişikliklerin olduğu görülmektedir.[3]

4.3.1.3. Model 1.3 Tahmin Bulguları

$$\mathrm{LNGDP}_{i,t} = \alpha_{it} + \beta_1 \mathrm{LNFD\dot{I}}_{i,t} + \beta_2 \mathrm{LNCP\dot{I}}_{i,t} + \beta_3 \mathrm{LND\dot{I}}_{i,t} + \beta_4 \mathrm{LNTRD}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 1.3 için tahmin bulguları tablo 14'teki gibidir.

[3] Modele dahil edilen veya dışlanan her değişken için regresyon katsayılarında değişikliklerin görülmesi beklenmektedir.

Tablo 14: Model 1.3 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018	2009-2020	2009-2018
LNDI	β	0.721	0.778	0.457	0.575	0.791	0.821
	S.H	(0.226)	(0.242)	(0.262)	(0.288)	(0.278)	(0.311)
	t	[3.190]***	[3.210]***	[1.740]*	[1.990]*	[2.840]***	[2.640]**
	p	0.003	0.002	0.095	0.059	0.009	0.014
LNFDI	β	0.012	0.010	0.006	0.005	0.014	0.014
	S.H	(0.004)	(0.004)	(0.002)	(0.001)	(0.006)	(0.006)
	t	[3.010]***	[2.560]**	[2.530]**	[3.820]**	[2.300]**	[2.120]**
	p	0.004	0.014	0.019	0.001	0.030	0.044
LNCPI	β	0.328	0.606	0.820	0.934	0.283	0.569
	S.H	(0.157)	(0.132)	(0.263)	(0.272)	(0.158)	(0.139)
	t	[2.090]**	[4.600]***	[3.120]***	[3.430]***	[1.790]*	[4.090]***
	p	0.042	0.000	0.005	0.002	0.086	0.000
LNTRD	β	-0.440	-0.376	-0.272	-0.330	-0.511	-0.408
	S.H	(0.114)	(0.115)	(0.154)	(0.134)	(0.138)	(0.153)
	t	[-3.870]***	[-3.280]***	[-1.760]*	[-2.470]**	[-3.710]***	[-2.670]**
	p	0.000	0.002	0.092	0.022	0.001	0.014
Sabit	β	11.627	9.928	9.987	9.463	11.269	9.401
	S.H	(1.036)	(0.766)	(1.374)	(1.221)	(1.160)	(0.945)
	t	[11.220]***	[12.960]***	[7.270]***	[7.750]***	[9.710]***	[9.950]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
		Tanısal İstatistikler					
WALD		F(4,47)=11.68 P=0.000	F(4,47)=22.49 P=0.000	F(4,22)=8.67 P=0.000	F(4,22)=16.81 P=0.000	F(4,24)=9.63 P=0.000	F(4,24)=18.67 P=0.000
Determinasyon		R^2=0.362	R^2=0.341	R^2=0.267	R^2=0.321	R^2=0.257	R^2=0.278
Breusch-Pagan		χ^2(01)=2906.56 p=0.000	χ^2(01)=1992.21 p=0.000	χ^2(01)=1432.38 p=0.000	χ^2(01)=971.61 p=0.000	χ^2(01)=1462.11 p=0.000	χ^2(01)=997.06 p=0.000
Hausman		χ^2(04)=165.60 p=0.000	χ^2(04)=41.22 p=0.000	χ^2(04)=25.61 p=0.021	χ^2(04)=23.45 p=0.000	χ^2(04)=71.96 p=0.000	χ^2(04)=60.84 p=0.000
Pesaran		χ^2(12)=111.74 p=0.000	χ^2(10)=39.505 p=0.000	χ^2(12)=19.991 p=0.000	χ^2(10)=19.139 p=0.000	χ^2(12)=22.316 p=0.000	χ^2(10)=17.528 p=0.000
Otokorelasyon		D.W.=0.575 L.B.I.=0.919	D.W.=0.691 L.B.I.=1.062	D.W.=0.646 L.B.I.=0.923	D.W.=0.761 L.B.I.=1.069	D.W.=0.528 L.B.I.=0.887	D.W.=0.635 L.B.I.=1.016
Heteroscedasticity		χ^2(48)=1156.69 p=0.000	χ^2(48)=735.16 p=0.000	χ^2(23)=341.20 p=0.000	χ^2(23)=192.46 p=0.000	χ^2(25)=215.15 p=0.000	χ^2(25)=256.68 p=0.000

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, χ^2: Ki-Kare Test İstatistiği, χ^2(SD), F(SD1, SD2), Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi.

Tablo 14'te Breusch Pagan birim etkisinin test bulguları incelendiğinde model 1.3'te tahmin edilen tüm panel veri regresyonları için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli birim etkilerinin varlığı görülmektedir ($p<0.01$). Birim etkisinin doğru modellenmesi için yapılan Hausman testleri bulguları doğrultusunda tüm panel regresyonların Sabit Etkiler Modeli ile daha etkin ve tutarlı çözümlenebileceği görülmektedir ($p<0.01$).

Temel varsayımlar incelendiğinde tüm modellerde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli yatay kesit bağımlılığı görülmektedir ($p<0.01$). Tüm modellerde otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının olduğu görülmektedir.

Modellerde görülen yatay kesit bağımlılık, otokorelasyon ve değişen varyans sorunları sebebiyle modeller kümelenmiş (cluster) standart hatalar ile tahmin edilmiştir

Tüm ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNDI ve LNGDP arasında pozitif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. LNDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %1 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.721, $p<0.01$ ve β=0.778, $p<0.01$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca demokrasi endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.012, $p<0.01$ ve β=0.010, $p<0.05$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem ve covid dönemi öncesi için sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.328, $p<0.05$ ve β=0.606, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için ve Covid öncesi dönem için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır (β=-0.440, $p<0.01$ ve β=-0.376, $p<0.01$).

Gelişmiş ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %10 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.457, $p<0.10$ ve β=0.575, $p<0.10$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan dönem boyunca demokrasi endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.006, $p<0.05$ ve β=0.005, $p<0.01$). Tüm ülkeler için

ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem ve covid dönemi öncesi için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.820, $p<0.01$ ve β=0.934, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif Covid öncesi dönem için %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak önemli ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır (β=-0.272, $p>0.10$ ve β=-0.330, $p<0.05$).

Gelişmekte olan ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

LNDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönem için LNGDP değişkeni üzerinde %1 ve %5 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.791, $p<0.01$ ve β=0.821, $p<0.05$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan dönem boyunca demokrasi endeksindeki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNFDI değişkeninin tüm dönem ve Covid öncesi dönemi için LNGDP değişkeni üzerinde %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.014, $p<0.05$ ve β=0.014, $p<0.05$). Tüm ülkeler için ele alınan dönem boyunca doğrudan yabancı yatırımlardaki artışlar/azalışlar Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulmaktadır.

LNCPI değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem ve covid dönemi öncesi için sırasıyla %10 ve %1 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.283, $p<0.10$ ve β=0.569, $p<0.01$).

LNTRD değişkeninin LNGDP değişkeni üzerinde tüm dönem için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif, Covid öncesi dönem için %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisi olduğu saptanmıştır (β=-0.511, $p<0.01$ ve β=-0.408, $p<0.05$).

Model 1.3'te ve model 1.1'de ortak olarak yer alan diğer değişkenlere ait katsayılar incelendiğinde model 1.1'deki katsayılar ile istatistiksel anlamlılık bakımından herhangi bir fark görülmezken, katsayılarda oldukça küçük değişikliklerin olduğu görülmektedir.

Model 1 kapsamında düzey değerler üzerinden yapılan 3 farklı model analizi sonucunda CORR değişkeni özelinde beklenen GDP değişkeni ile arasında negatif yönlü bir ilişki olmasıdır. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki artışların GDP değişkenini düşüş yönünde etkilemesi beklenmektedir. Model 1'de analiz neticesinde tüm dönem ve Covid öncesi dönemde tüm ülkeler için, gelişmiş ülkeler için ve gelişmekte olan ülkeler için istatistiksel olarak anlamlı bir etki saptanmamıştır.

Model 1 kapsamında yapılan analiz neticesinde PSI değişkeninin -2,5 - +2,5 skalasında 2,5'a yakın çıkması politik istikrarın yüksek olduğunu göstermekte olup ilgili değişkendeki artışların GDP değişkenini olumlu yönde etkilemesi büyümeyi artırması beklenmektedir. Analiz sonuçları tüm ülkeler için ve gelişmekte olan ülkeler için tüm dönemler ve covid öncesi dönem için siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışların Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulduğu yönünde çıkarak beklenti ile aynı doğrultudadır. Gelişmiş ülkelerde hem tüm dönemlerde hem de covid öncesi dönemde istatistiksel olarak anlamlı bir etki saptanmamıştır.

DI değişkeni için 0-10 skalasında 10'a yakın çıkan değerler ilgili ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu göstermekte olup DI değişkeni ile GDP değişkeni arasında beklenen ilişki pozitif yönlüdür. Model 1 kapsamında yapılan analiz neticesinde tüm ülkeler için tüm dönem ve Covid öncesi dönemde pozitif yönlü bir ilişki çıkmıştır. Yani demokrasi endeksindeki artış veya azalışlar aynı yönde GDP' yi etkilemekte olup beklenti ile aynı yöndedir. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için iki değişken arasındaki ilişki tüm dönemler ve covid öncesi dönem için pozitif yönlü olup beklenti ile aynı doğrultudadır.

4.3.2. Model 2 Tahmin Bulguları

Model 2 ve varyasyonları için tahmin bulguları araştırmanın bu kısmında raporlanmıştır.

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNCORR_{i,t} + \beta_2 \Delta LNFD\dot{I}_{i,t} + \beta_3 \Delta LNCP\dot{I}_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

4.3.2.1. Model 2.1 Tahmin Bulguları

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNCORR_{i,t} + \beta_2 \Delta LNFD\dot{I}_{i,t} + \beta_3 \Delta LNCP\dot{I}_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 2.1 için tahmin bulguları tablo 15'teki gibidir.

Tablo 15: Model 2.1 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018
$\Delta LNGDP_{t-1}$	β	0.153	0.154	-0.045	-0.008	0.247	0.252
	S.H	(0.004)	(0.009)	(0.013)	(0.022)	(0.021)	(0.017)
	t	[37.920]***	[17.750]***	[-3.380]***	[-0.360]	[12.10]***	[14.720]***
	p	0.000	0.000	0.001	0.718	0.000	0.000
ΔLNCORR	β	-0.237	-0.248	0.100	0.223	-0.288	-0.251
	S.H	(0.007)	(0.015)	(0.053)	(0.059)	(0.023)	(0.051)
	t	[-29.690]***	[-16.490]***	[1.870]*	[3.710]***	[-12.280]***	[-4.910]***
	p	0.000	0.000	0.061	0.000	0.000	0.000
ΔLNFDI	β	-0.001	-0.004	-0.014	-0.015	0.006	0.003
	S.H	(0.000)	(0.000)	(0.001)	(0.002)	(0.002)	(0.001)
	t	[-3.680***	[-7.860]***	[7.40]***	[-8.170]***	[2.580]**	[2.250]**
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.010	0.025
ΔLNCPI	β	0.229	0.343	1.348	1.641	0.114	0.207
	S.H	(0.002)	(0.008)	(0.229)	(0.219)	(0.047)	(0.034)
	t	[86.150]***	[43.890]***	[5.890]***	[7.470]***	[2.41]**	[6.020]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.016	0.000
ΔLNTRD	β	0.006	0.008	0.279	-0.094	0.028	-0.055
	S.H	(0.001)	(0.024)	(0.066)	(0.072)	(0.035)	(0.057)
	t	[10.790]***	[0.34]	[4.230]**	[-1.300]**	[0.800]	[-0.950]
	p	0.000	0.735	0.000	0.192	0.425	0.340
Sabit	β	0.006	0.016	-0.004	0.000	0.008	0.019
	S.H	(0.000)	(0.000)	(0.003)	(0.002)	(0.002)	(0.001)
	t	[24.450]***	[23.440]***	[-1.420]	[0.000]	[3.610]***	[9.410]***
	p	0.000	0.000	0.156	0.999	0.000	0.000
Tanısal İstatistikler							
WALD		$\chi^2(05)=16934$ p=0.000	$\chi^2(05)=18.37$ p=0.002	$\chi^2(05)=13609.2$ p=0.000	$\chi^2(05)=41.82$ p=0.000	$\chi^2(05)=13609.2$ p=0.000	$\chi^2(05)=13609.2$ p=0.000
Breusch-Pagan		$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000	$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000	$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000	$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000	$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000	$\chi^2(01)=0.00$ p=1.000
Arellano-Bond	Lag=1	z(01)=-34.58 p=0.000	z(01)=-5.359 p=0.000	z(01)=-3.924 p=0.000	z(01)=-3.867 p=0.000	z(01)=-3.076 p=0.002	z(01)=-3.777 p=0.000
	Lag=2	z(02)=-2.438 p=0.021	z(02)=-3.505 p=0.000	z(02)=-3.816 p=0.000	z(02)=-3.265 p=0.001	z(02)=-0.995 p=0.319	z(02)=-2.213 p=0.027
Sargan		$\chi^2(53)=47.586$ p=0.684	$\chi^2(34)=45.764$ p=0.861	$\chi^2(53)=22.177$ p=0.999	$\chi^2(34)=22.379$ p=0.937	$\chi^2(53)=24.678$ p=0.999	$\chi^2(34)=23.973$ p=0.899

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, χ^2: Ki-Kare Test İstatistiği, Z test istatistiği $\chi^2(SD)$, F(SD1, SD2), Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi, Δ:Değişkenlerin ardışık dönemler arasındaki farklarını (getiri serilerini) ifade eder, Lag: Gecikme Sayısı

Tablo 15'te Breusch Pagan birim etkisin test bulguları incelendiğinde tahmin edilen her 3 model için de %10 anlamlılık düzeyinde dahi istatistiksel olarak anlamlı bir birim etkisinin saptanmadığı görülmektedir. ($p>0.10$). Modellerde birim etkisinin saptanmadığı görüldüğünden birim etkisinin olmadığı veya homojen olduğu durumlar için içsellik problemini ortadan kaldırmaya yönelik geliştirilen Arellano-Bover/Blundell-Bond (1995) tahmin yönteminden faydalanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür.

Tahmin modelleri Arellano-Bover/Blundell-Bond (1995) tahmin yöntemi varsayımları açısından değerlendirildiğinde tüm modellerde en az %5 anlamlılık düzeyinde 1.derece ve/veya 2.derece otokorelasyon sorunlarının görüldüğü saptanmıştır. ($p<0.05$) Otokorelasyon sorununun yaratacağı etkinlik kayıplarının önlenmesi amacıyla modeller Dirençli (Robust) Standart hatalar ile tahminlenmiştir. Bir diğer Arellano-Bover/Blundell-Bond varsayımı ise araç değişkenlerinin geçerliliğiyle ilgilidir. Araç değişkenlerin geçerliliği için yapılan Sargan Test bulguları incelendiğinde tüm modeller için araç değişken geçerliliğinin söz konusu olduğu görülmektedir ($p>0.10$).

Tüm panel için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. ($\beta=0.153$, $p<0.01$ ve $\beta=0.154$, $p<0.01$) Daha açık bir ifade ile ele alınan tüm ülkeler için hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemleri için bir dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Yolsuzluk ve büyüme arasında kavramsal olarak negatif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Analiz çerçevesinde CORR değişkeninin içeriği itibariyle ΔLNCORR ve ΔLNGDP değişkenleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Yolsuzluğun iktisadi büyümeye doğrudan ve dolaylı olarak olumsuz etkileri mevcuttur. Yolsuzluk seviyesi doğrudan yabancı yatırımların girişini engelleyerek, kamu gelirlerini düşürerek, kamu harcamalarının doğru alanlara yönlendirilmesini ve verimli kullanılmasını engelleyerek, gelir dağılımındaki eşitsizliği tetikleyerek, kayıt dışı ekonomiyi destekleyerek, fiyat istikrarsızlığı tetikleyerek olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda CORR değişkeni ile GDP değişkeni arasında ilişkinin pozitif yönlü olması beklenmektedir. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk

algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki % artışların GDP değişkenini artış yönünde etkilemesi beklenmektedir. ΔLNCORR değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=-0.237, $p<0.01$ ve β=-0.248, $p<0.01$). Söz konusu ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Yolsuzluk endeksindeki % artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Bu durumda elde edilen sonuç beklenti ile ters yöndedir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=-0.001, $p<0.01$ ve β=-0.004, $p<0.01$). Söz konusu ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.229, $p<0.01$ ve β=0.343, $p<0.01$). Söz konusu ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemli ve pozitif bir etkisi görülürken, 2010-2018 dönemleri için %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.006, $p<0.01$ ve β=0.008, $p>0.10$). Daha açık bir ifade ile Dış Ticaretteki % artışlar ele alınan tüm dönemler için ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahip iken, Covid öncesi dönem için söz konusu etkinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür.

Gelişmiş ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 döneminde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkiye sahip iken, 2010-2018 dönemleri için istatistiksel olarak anlamsız olarak tahmin edilmiştir. (β=-0.045, $p<0.01$ ve β=-0.008, $p>0.10$) Gelişmiş ülkeler için 2010-2020 dönemi için bir önceki dönem ekonomik büyümesinin cari dönem ekonomik büyümesi üzerindeki negatif

etkisi görülürken, Covid öncesi dönem için ise söz konusu etkinin anlamsız olduğu görülmüştür.

ΔLNCORR ve ΔLNGDP değişkenleri arasında negatif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki % artışların GDP değişkenini artış yönünde etkilemesi beklenmektedir. ΔLNCORR değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %10 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. (β=0.100 $p<0.10$ ve β=0.223, $p<0.01$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Yolsuzluk endeksindeki % artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Bu durumda elde edilen sonuç beklenti ile aynı yöndedir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=-0.014, $p<0.01$ ve β=-0.015, $p<0.01$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=1.348, $p<0.01$ ve β=1.641, $p<0.01$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif, 2010-2018 dönemi için %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.279, $p<0.01$ ve β=-0.0941, $p>0.10$). Gelişmiş ülkeler için 2010-2020 dönemi boyunca Dış Ticaretteki artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

Gelişmekte olan ülkeler için tahmin edilen bulgular incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.247, $p<0.01$ ve β=0.252, $p<0.01$). Daha açık bir ifade ile Gelişmekte olan için hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemleri için bir

dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

ΔLNCORR ve ΔLNGDP değişkenleri arasında negatif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki % artışların GDP değişkenini artış yönünde etkilemesi beklenmektedir. ΔLNCORR değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=-0.288, $p<0.01$ ve β=-0.251 $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Yolsuzluk endeksindeki % artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Bu durumda elde edilen sonuç beklenti ile ters yöndedir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.006, $p<0.05$ ve β=0.003, $p<0.05$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür (β=0.114, $p<0.05$ ve β=0.207, $p<0.01$). Gelişmekte ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.028, $p>0.10$ ve β=-0.055, $p>0.10$).

4.3.2.2. Model 2.2 Tahmin Bulguları

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNFD\dot{I}_{i,t} + \beta_2 \Delta LNCP\dot{I}_{i,t} + \beta_3 \Delta LNPS\dot{I}_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 2.2 tahmin bulguları tablo 16'daki gibidir.

Tablo16: Model 2.2 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018
$\Delta LNGDP_{t-1}$	β	0.122	0.119	-0.048	-0.009	0.203	0.193
	S.H	(0.003)	(0.005)	(0.021)	(0.016)	(0.025)	(0.013)
	t	[42.360]***	[23.610]***	[-2.330]**	[-0.550]	[8.090]***	[15.290]***
	p	0.000	0.000	0.020	0.581	0.000	0.000
ΔLNPSI	β	0.174	0.173	0.109	0.282	0.155	0.101
	S.H	(0.009)	(0.027)	(0.077)	(0.114)	(0.017)	(0.031)
	t	[17.890]***	[6.510]***	[1.43]	[2.470]**	[9.410]***	[3.210]***
	p	0.000	0.000	0.154	0.014	0.0400	0.001
ΔLNFDI	β	-0.001	-0.005	-0.013	-0.015	0.006	0.004
	S.H	(0.000)	(0.000)	(0.002)	(0.002)	(0.002)	(0.001)
	t	[-3.820]***	[-5.840]***	[-6.720]***	[-8.330]***	[3.390]***	[2.740]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.006
ΔLNCPI	β	0.234	0.382	1.261	1.491	0.094	0.203
	S.H	(0.005)	(0.015)	(0.257)	(0.192)	(0.046)	(0.019)
	t	[50.24]***	[25.700]***	[4.910]***	[7.770]***	[2.020]**	[10.220]**
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.043	0.000
ΔLNTRD	β	0.171	0.173	0.276	-0.085	0.584	-0.058
	S.H	(0.016)	(0.016)	(0.051)	(0.068)	(0.051)	(0.047)
	t	[12.630]***	[12.630]***	[5.360]***	[-1.250]	[1.160]	[-1.220]
	p	0.000	0.000	0.000	0.210	0.246	0.223
Sabit	β	0.006	0.0135	-0.002	0.002	0.007	0.019
	S.H	(0.000)	(0.000)	(0.003)	(0.002)	(0.004)	(0.003)
	t	[15.950]***	[20.620]***	[-0.630]	[0.900]	[1.920]*	[7.440]****
	p	0.000	0.000	0.528	0.370	0.055	0.000
Tanısal İstatistikler							
WALD		$\chi^2(05)$=16934 p=0.000	$\chi^2(05)$=18.37 p=0.002	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000	$\chi^2(05)$=41.82 p=0.000	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000
Breusch-Pagan		$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000
Arellano-Bond	Lag=1	z(01)=-4.602 p=0.000	z(01)=-5.311 p=0.000	z(01)=-3.998 p=0.000	z(01)=-3.917 p=0.000	z(01)=-3.019 p=0.002	z(01)=-3.683 p=0.000
	Lag=2	z(02)=-2.573 p=0.010	z(02)=-3.589 p=0.000	z(02)=-3.617 p=0.000	z(02)=-2.692 p=0.007	z(02)=-1.194 p=0.233	z(02)=-2.191 p=0.028
Sargan		$\chi^2(53)$=47.408 p=0.691	$\chi^2(34)$=45.716 p=0.086	$\chi^2(53)$=22.586 p=0.999	$\chi^2(34)$=21.519 p=0.952	$\chi^2(53)$=24.344 p=0.999	$\chi^2(53)$=24.295 p=0.684

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, χ^2: Ki-Kare Test İstatistiği, Z test istatistiği χ^2(SD), F(SD1, SD2), Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi, Δ:Değişkenlerin ardışık dönemler arasındaki farklarını (getiri serilerini) ifade eder, Lag: Gecikme Sayısı

Tablo 16'da Breusch Pagan birim etkisinin test bulguları incelendiğinde çözümlenen tüm modeller için de %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir birim etkisinin saptanmadığı görülmektedir. ($p>0.10$). Modellerde birim etkisinin saptanmadığı görüldüğünden birim etkisinin olmadığından Arellano-Bover/Blundell-Bond (1995) tahmin yönteminden faydalanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür.

Otokorelasyonsuzluk varsayımı için Arellano Bond testi incelendiğinde açısından modellerde en az %1 anlamlılık düzeyinde 1.derece ve/veya 2.derece otokorelasyon sorunlarının görüldüğü saptanmıştır ($p<0.01$). Otokorelasyon sorununun yaratacağı etkinlik kayıplarının önlenmesi amacıyla modeller Dirençli (Robust) Standart hatalar ile tahminlenmiştir. Araç değişkenlerin geçerliliği için yapılan Sargan Test bulguları incelendiğinde modeller için araç değişken geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir. ($p>0.10$)

Modelde tüm ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. ($\beta=0.122$, $p<0.01$ ve $\beta=0.119$, $p<0.01$) Daha açık bir ifade ile ele alınan tüm ülkeler için hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemleri için bir dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

LNPSI ve LNGDP arasında pozitif yönlü bir ilişki olması beklenmektedir. ΔLNPSI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür ($\beta=0.174$, $p<0.01$ ve $\beta=0.173$, $p<0.01$). Tüm ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Siyasi İstikrar Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. ($\beta=-0.001$, $p<0.01$ ve $\beta=-0.005$, $p<0.01$). Söz konusu ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.234, $p<0.01$ ve β=0.382, $p<0.01$). Söz konusu ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.171, $p<0.01$ ve β=0.173, $p<0.01$). Daha açık bir ifade ile Dış Ticaretteki % artışlar ele alınan tüm dönemler için ve Covid öncesi dönem için ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahip.

Modelde gelişmiş ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 döneminde %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkiye sahip iken, 2010-2018 dönemleri için istatistiksel olarak anlamsız olarak tahmin edilmiştir. (β=-0.048, $p<0.05$ ve β=-0.008, $p>0.10$) Gelişmekte olan ülkeler için 2010-2020 dönemi için bir önceki dönem ekonomik büyümesinin cari dönem ekonomik büyümesi üzerindeki negatif etkisi görülürken, Covid öncesi dönem için ise söz konusu etkinin anlamsız olduğu görülmüştür.

ΔLNPSI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 döneminde istatistiksel olarak önemli bir etkisi görülmezken, 2010-2018 dönemi için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.109, $p>0.10$ ve β=0.282, $p<0.05$). Gelişmiş ülkeler için 2010-2018 dönemi boyunca Siyasi İstikrar Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=-0.013, $p<0.01$ ve β=-0.015, $p<0.01$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=1.261, $p<0.01$ ve β=1.491, $p<0.01$). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif, 2010-2018 dönemi için %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.276, $p<0.01$ ve β=-0.085, $p>0.10$). Gelişmiş ülkeler için 2010-2020 dönemi boyunca Dış Ticaretteki artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

Gelişmekte olan ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 döneminde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (β=0.203, $p<0.01$ ve β=0.198, $p<0.01$).

ΔLNPSI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.155, $p<0.05$ ve β=0.101, $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Siyasi İstikrar Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=0.006, $p<0.01$ ve β=0.004, $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür (β=0.094, $p<0.05$ ve β=0.203, $p<0.01$). Gelişmekte ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.584, p>0.10 ve β=-0.058, p>0.10).

Model 2.2 ile Model 2.1'de yer alan ortak değişkenlere ait katsayılar bakımından bulguların uyumlu olduğu görülmektedir.

4.3.2.3 Model 2.3 Tahmin Bulguları

$$\Delta LNGDP_{i,t} = \alpha_{i,t} + \beta_1 \Delta LNFD\dot{I}_{i,t} + \beta_2 \Delta LNCP\dot{I}_{i,t} + \beta_3 \Delta LND\dot{I}_{i,t} + \beta_4 \Delta LNTRD_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Model 2.3 tahmin bulguları tablo 17'deki gibidir.

Tablo 17: Model 2.3 Tahmin Bulguları

Değişken		Tüm Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler	
		2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018	2010-2020	2010-2018
$\Delta LNGDP_{t-1}$	β	0.128	0.126	-0.050	0.006	0.202	0.197
	S.H	(0.002)	(0.006)	(0.013)	(0.029)	(0.012)	(0.001)
	t	[54.090]***	[22.860]***	[-3.720]***	[0.210]	[17.050]***	[20.690]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.832	0.000	0.000
ΔLNDI	β	0.084	-0.003	0.016	-0.869	0.040	0.047
	S.H	(0.015)	(0.066)	(0.039)	(0.291)	(0.074)	(0.101)
	t	[5.670]***	[-0.040]	[0.420]	[-2.980]***	[0.540]	[0.470]
	p	0.000	0.965	0.674	0.003	0.591	0.640
ΔLNFDI	β	-0.002	-0.005	-0.013	-0.014	0.006	0.004
	S.H	(0.009)	(0.009)	(0.001)	(0.002)	(0.002)	(0.002)
	t	[-4.420]***	[-6.200]***	[-8.530]***	[-7.370]***	[3.220]***	[2.290]**
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001	0.022
ΔLNCPI	β	0.229	0.371	1.376	1.543	0.104	0.215
	S.H	(0.002)	(0.013)	(0.194)	(0.173)	(0.041)	(0.028)
	t	[86.150]***	[29.23]***	[7.080]***	[8.930]***	[2.570]**	[7.670]***
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0.010	0.000
ΔLNTRD	β	0.195	0.023	0.295	-0.059	0.076	-0.024
	S.H	(0.007)	(0.019)	(0.051)	(0.075)	(0.463)	(0.044)
	t	[26.870]***	[1.250]***	[5.820]***	[-0.800]***	[1.640]	[-0.540]
	p	0.000	0.212	0.000	0.426	0.101	0.590
Sabit	β	0.006	0.014	-0.005	0.000	0.008	0.018
	S.H	(0.001)	(0.000)	(0.001)	(0.002)	(0.003)	(0.002)
	t	[15.86]***	[23.780]***	[-2.790]***	[0.010]	[2.760]***	[8.270]***
	p	0.000	0.000	0.005	0.991	0.006	0.001
		Tanısal İstatistikler					
WALD		$\chi^2(05)$=16934 p=0.000	$\chi^2(05)$=18.37 p=0.002	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000	$\chi^2(05)$=41.82 p=0.000	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000	$\chi^2(05)$=13609.2 p=0.000
Breusch-Pagan		$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000	$\chi^2(01)$=0.00 p=1.000
Arellano-Bond	Lag=1	z(01)=-4.605 p=0.000	z(01)=-5.258 p=0.000	z(01)=-3.892 p=0.000	z(01)=-3.884 p=0.000	z(01)=-3.091 p=0.002	z(01)=-3.708 p=0.000
	Lag=2	z(02)=-2.449 p=0.021	z(02)=-3.5555 p=0.000	z(02)=-3.762 p=0.000	z(02)=-2.875 p=0.004	z(02)=-1.052 p=0.293	z(02)=-2.115 p=0.035
Sargan		$\chi^2(53)$=47.721 p=0.679	$\chi^2(34)$=45.821 p=0.085	$\chi^2(53)$=27.113 p=0.999	$\chi^2(34)$=22.055 p=0.937	$\chi^2(53)$=24.662 p=0.999	$\chi^2(34)$=24.045 p=0.898

***(%1),**(%5),*(%10) anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılıkları ifade eder, (parantez içleri standart hataları içerir.) [parantez içleri t istatistiklerini içerir.], F: F test istatistiği, χ^2: Ki-Kare Test İstatistiği, Z test istatistiği χ^2(SD), F(SD1, SD2), Bağımlı Değişken: LNGDP: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, Bağımsız Değişkenler: LNCORR: Yolsuzluk Endeksi, LNFDI: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, LNCPI: Tüketici Fiyat Endeksi, LNTRD: Dış Ticaret, LNDI: Demokrasi Endeksi, LNPSI: Siyasi İstikrar Endeksi, Δ:Değişkenlerin ardışık dönemler arasındaki farklarını (getiri serilerini) ifade eder, Lag: Gecikme Sayısı.

Tablo 17'de Breusch Pagan birim etkisinin test bulguları incelendiğinde tüm modeller için de %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir birim etkisinin olmadığı görülmektedir. ($p>0.10$). Modellerde birim etkisinin saptanmadığı görülmüş ve birim etkisiz Arellano-Bover/Blundell-Bond (1995) tahmin yönteminden faydalanılmasına karar verilmiştir.

Otokorelasyonsuzluk varsayımı için Arellano Bond testi incelendiğinde açısından modellerde en az %1 anlamlılık düzeyinde 1.derece ve/veya 2.derece otokorelasyon sorunlarının görüldüğü saptanmıştır. ($p<0.01$) Otokorelasyon sorununun yaratacağı etkinlik kayıplarının önlenmesi amacıyla modeller Dirençli (Robust) Standart hatalar ile tahminlenmiştir. Araç değişkenlerin geçerliliği için yapılan Sargan Test bulguları incelendiğinde modeller için araç değişken geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir. ($p>0.10$)

Modelde tüm ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir. ($\beta=0.128$, $p<0.01$ ve $\beta=0.126$, $p<0.01$) Daha açık bir ifade ile ele alınan tüm ülkeler için hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemleri için bir dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

ΔLNDI değişkeninin ΔGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif iken, 2010 ile 2018 dönemi için istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir. ($\beta=0.084$, $p<0.01$ ve $\beta=-0.003$, $p>0.10$). Ele alınan tüm ülkeler için 2010-2020 dönemindeki Demokrasi endeksindeki artışların ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. ($\beta=-0.002$, $p<0.01$ ve $\beta=-0.005$, $p<0.01$). Tüm ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin

saptandığı görülmüştür (β=0.229, p<0.01 ve β=0.371, p<0.01). Tüm ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etki görülmüş iken 2010-2018 dönemi için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.195, p<0.01 ve β=0.023, p>0.10).

Gelişmiş ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisi olduğu saptanmışken (β=-0.050, p<0.01) 2010-2018 döneminde ise istatistiksel olarak anlamlı bir etki görülmemiştir (β=0.006, p>0.10). Daha açık bir ifade ile ele alınan tüm ülkeler için hem 2010-2020 dönemi için bir dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde negatif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

ΔLNDI değişkeninin ΔGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için anlamlı bir etkisi görülmezken, , 2010 ile 2018 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisi görülmüştür (β=0.016, p>0.10 ve β=-0.869, p<0.01). Gelişmiş ülkeler için 2010-2018 dönemindeki Demokrasi endeksindeki artışların ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkisinin olduğu görülmektedir.

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=-0.013, p<0.01 ve β=-0.014, p<0.01). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede negatif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmüştür. (β=1.376, p<0.01 ve β=1.543, p<0.01). Gelişmiş ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif, 2010-2018 dönemi için %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.295, $p<0.01$ ve β=-0.059, $p>0.10$). Gelişmiş ülkeler için 2010-2020 dönemi boyunca Dış Ticaretteki artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

Gelişmekte ülkeler için tahmin edilen katsayılar incelendiğinde;

ΔLNGDP değişkeni 1 gecikmeli değerinin cari ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin saptandığı görülmektedir (β=0.202, $p<0.01$ ve β=0.197, $p<0.01$). Daha açık bir ifade ile ele alınan tüm ülkeler için hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemleri için bir dönem önceki ekonomik büyümenin cari dönem ekonomik büyümesi üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

ΔLNDI değişkeninin ΔGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi ve 2010 ile 2018 dönemi için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmektedir (β=0.040, $p>0.10$ ve β=0.047, $p>0.10$).

ΔLNFDI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 dönemi için %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu saptanmış olup 2010-2018 dönemleri için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu görülmüştür (β=0.006, $p<0.01$ ve β=0.004, $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Doğrudan Yabancı Yatırımlardaki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNCPI değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için sırasıyla %5 ve %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etkisi olduğu saptanmıştır (β=0.104, $p<0.05$ ve β=0.215, $p<0.01$). Gelişmekte olan ülkeler için ele alınan tüm dönemler boyunca Tüketici Fiyat Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

ΔLNTRD değişkeninin ΔLNGDP değişkeni üzerinde 2010-2020 ve 2010-2018 dönemleri için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanmadığı görülmüştür. (β=0.076, $p>0.10$ ve β=-0.024, $p>0.10$).

Model 2.3 ile Model 2.1'de yer alan diğer ortak değişkenlere ait katsayılar bakımından model bulguların uyumlu olduğu görülmüştür.

Model 2 kapsamında getiri değerler üzerinden yapılan 3 farklı model analizi sonucunda CORR değişkeni özelinde beklenen GDP değişkeni ile arasında pozitif yönlü bir ilişki olmasıdır (yolsuzluğun büyümeyi negatif yönde etkilemesi beklenmektedir). Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki artışların GDP değişkenini artış yönünde etkilemesi beklenmektedir. Model 2'de analiz neticesinde 2010-2020 ve 2010-2018 döneminde tüm ülkeler için CORR'un GDP üzerinde negatif yönlü bir etkisi olduğu saptanmış olup bu sonuç beklenti ile ters yöndedir. Gelişmiş ülkeler grubunda 2010-2020 ve 2010-2018 döneminde LNCORR'un LNGDP üzerindeki etkisi %10 ve %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Bu sonuç beklenti ile aynı yöndedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise CORR ile GDP arasındaki ilişki tüm dönemler için istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olup bu sonuç beklenti ile ters yöndedir.

Model 2 kapsamında yapılan analiz neticesinde PSI değişkeninin -2,5 - +2,5 skalasında 2,5'a yakın çıkması politik istikrarın yüksek olduğunu göstermekte olup ilgili değişkendeki artışların GDP değişkenini olumlu yönde etkilemesi büyümeyi artırması beklenmektedir. Analiz sonuçları tüm ülkeler için tüm dönemlerde siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışların Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulduğu yönünde çıkarak beklenti ile aynı doğrultudadır. Gelişmiş ülkelerde 2010-2020 döneminde beklentinin aksine etkisinin olmadığı yönünde olup 2010-2018 döneminde beklenti ile aynı yönde pozitif etki saptanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise sonuçlar tüm dönemlerde Siyasi İstikrar Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahip şeklinde çıkmıştır ki bu sonuç da beklenti ile aynı yöndedir.

DI değişkeni için 0-10 skalasında 10'a yakın çıkan değerler ilgili ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu göstermekte olup DI değişkeni ile GDP değişkeni arasında beklenen ilişki pozitif yönlüdür. Model 2 kapsamında yapılan analiz neticesinde tüm ülkeler için 2010-2020 döneminde beklenti ile aynı yönde pozitif etki saptanmış olup 2010-2018 döneminde ise beklentinin aksine istatistiksel olarak etki anlamsız çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler için analiz sonuçları 2010-2020 dönemi için DI değişkeninin GDP üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamsız çıkarken 2010-2018 döneminde negatif yönde etkisi olduğu neticesi çıkarak her iki dönem için de beklentinin aksi yönünde sonuçlar elde edildiği

görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemi için DI'nın GDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi saptanmamıştır.

BÖLÜM 5.SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler grubu için 2009-2020 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmak suretiyle incelenmiştir. İktisadi büyüme için kullanılan gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni bağımlı değişken olup yolsuzluk olarak kullanılan yolsuzluk algı endeksi değişkeni ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar, enflasyon olarak alınan tüketici fiyat endeksi ve dış ticaret hacmi değişkenleri ise açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmıştır. Demokrasi endeksi ve siyasi istikrar endeksi değişkenleri ise 3 ayrı model olarak kurgulanan analizde bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

Literatürde yolsuzluk ile ülkelerin ekonomik büyüme seviyesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların iki ayrı görüşü desteklediği görülmektedir. Bir grup çalışma, yolsuzluk adı altındaki faaliyetlerin bürokratik birtakım engelleri ortadan kaldırarak ilerlemeyen sistemin yürümesini sağlayan ve bu yolla ekonomide büyümeyi tetikleyen bir kavram olduğunu savunmakta olup bunu savunan grup bu etkiyi "Etkin Yağlama Hipotezi" ya da "Tekerleri Yağlama" (Grease the wheels) olarak adlandırmıştır (Meon ve Sekkat, 2005:70). Bu hipotezin aksini savunan yaklaşımda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği, buna ilave olarak gelir dağılımında eşitsizlik, yatırımların azalması, kamu alanında etkin olmayan yönetim vb. hususlara da yol açtığı belirtilmektedir.

Çalışmada yolsuzluğun iktisadi büyümeyi olumsuz etkilediği beklentisiyle yola çıkılmıştır. Bu beklenti ekonometrik analiz kısmında yolsuzluk algı endeksi (CORR) değişkeni ile gayri safi yurt içi hasıla (GDP) değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişki çıkması beklentisi anlamını taşımaktadır. Kıyaslama yapabilmek için hem düzey değerler hem de getiri değerler kullanılmıştır. 2 ayrı kurgu üzerinden 3'er model oluşturulmuştur (CORR, PSI ve DI düzey değişkenler arasında korelasyon her biri için de 0,7-0,8 aralığında çıkmıştır). Model 1 kapsamında düzey değerler üzerinden yapılan analizde alt kırılımda açıklayıcı değişkenler ile birlikte 1.1 modelinde CORR ve GDP, 1.2 modelinde PSI ve GDP, 1.3 modelinde ise DI ve GDP arasındaki ilişki analiz edilirken model 2 kapsamında ise getiri değerler üzerinden aynı değişkenler arasındaki ilişki 2.1, 2.2 ve 2.3 modelleri ile analiz edilmiştir. Panel veri analizi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için model 1'de 2009-2020 yılları arası için, model 2'de ise 2010-2018 yılları arasını kapsayacak şekilde yapılmıştır. Bu şekilde belirtilen değişkenler arasındaki ilişki Covid dönemi özelinde de irdelenmiştir.

Model 1 kapsamında düzey değerler üzerinden yapılan 3 farklı model analizi sonucunda CORR değişkeni özelinde beklenen GDP değişkeni ile arasında negatif yönlü bir ilişki olmasıdır. Yolsuzluk algı endeksini ifade eden CORR değişkeninin 1-100 skalasında 100'e yakın çıkması yolsuzluk algısının düşük olduğunu göstermekte olup değişkendeki artışların GDP değişkenini düşüş yönünde etkilemesi beklenmektedir. Model 1'de analiz neticesinde tüm dönem ve Covid öncesi dönemde tüm ülkeler için, gelişmiş ülkeler için ve gelişmekte olan ülkeler için istatistiksel olarak anlamlı bir etki saptanmamıştır.

Model 2 kapsamında getiri değerler üzerinden yapılan 3 farklı model analizi sonucunda CORR değişkeni özelinde beklenen GDP değişkeni ile arasında negatif yönlü bir ilişki olmasıdır. Model 2'de analiz neticesinde 2010-2020 ve 2010-2018 döneminde tüm ülkeler için CORR'un GDP üzerinde negatif yönlü bir etkisi olduğu saptanmış olup bu sonuç beklenti ile ters yöndedir. İki değişken arasındaki ilişki gelişmiş ülkeler grubunda 2010-2020 ve 2010-2018 döneminde %10 ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğu yönünde çıkmıştır ki bu sonuç beklenti ile aynı yöndedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise CORR ile GDP arasındaki ilişki tüm dönemler için istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olup bu sonuç beklenti ile ters yöndedir.

Bu durumda Model 1 kapsamında CORR ve GDP değişkeni arasındaki ilişki ile ilgili hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için çıkan sonuçlar literatür yer alan "etkin yağlama hipotezi" ve "tekerleklerin kuma sağlanması" hipotezlerini desteklememektedir. Yolsuzluğun iktisadi büyümeye istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı yönünde çıkan sonuç literatürde Drury, Krieckhaus ve Luszting (2016), Karagöz ve Karagöz (2012) ve Assiotis'i (2012) desteklemektedir. Diğer taraftan getiri değerler üzerinden ilerlenen model 2'de tüm dönemlerde tüm ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için 2010-2020 dönemi için çıkan sonuç yolsuzluğun iktisadi büyümeyi artırdığı (negatif yönlü ilişki) yönünde olup literatürde başta öncü çalışma olan Leff (1964), Beck ve Maher (1986), Lien (1986), Bardhan (1997), Dreher ve Gasebner (2013), Donk ve Torpler (2013), Ondo (2017), HUang (2012) Ho ve Huang (2011), Shabbir (2017), Powel (2010) ve Ali, Gant ve Dominic'i (2010) desteklemektedir. Model 2'de gelişmiş ülkelerde 2010-2020 ve 2010 2010-2018 dönemi için CORR ve GDP arasındaki ilişkinin %10 ve %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif çıkan sonucu literatürde başta öncü çalışma olan Mouro'yu (1995) olmak üzere Mo (2002), Pellegrini ve Gerlagh (2204), Lui (1996), Lambsdorff (1998), Murphy ve diğerlerini (1993) desteklemektedir.

Model 1 kapsamında yapılan analiz neticesinde PSI değişkeninin -2,5 - +2,5 skalasında 2,5'a yakın çıkması politik istikrarın yüksek olduğunu göstermekte olup ilgili değişkendeki artışların GDP değişkenini olumlu yönde etkilemesi büyümeyi artırması beklenmektedir. Analiz sonuçları tüm ülkeler için ve gelişmekte olan ülkeler için tüm dönemler ve covid öncesi dönem için siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışların Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulduğu yönünde çıkarak beklenti ile aynı doğrultudadır. Gelişmiş ülkelerde hem tüm dönemlerde hem de covid öncesi dönemde beklentiden farklı olarak istatistiksel olarak anlamlı bir etki saptanmamıştır.

Model 2 kapsamında PSI ve GDP arasındaki ilişki ile ilgili analiz sonuçları tüm ülkeler için tüm dönemlerde için siyasi istikrar endeksindeki artışlar/azalışların Gayri Safi Yurt İçi Hasılada artış/azalış ile karşılık bulduğu yönünde çıkarak beklenti ile aynı doğrultudadır. Gelişmiş ülkelerde 2010-2020 döneminde beklentinin aksine etkisinin olmadığı yönünde olup 2010-2018 döneminde beklenti ile aynı yönde pozitif etki saptanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise sonuçlar tüm dönemlerde Siyasi İstikrar Endeksindeki dönemsel artışlar ekonomik büyümede pozitif yönlü bir etkiye sahip şeklinde çıkmıştır ki bu sonuç da beklenti ile aynı yöndedir. Genel olarak değerlendirildiğinde PSI değişkeni ile ilgili olarak GDP ile olan ilişkisinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı çıkması beklenmekte olup sonuçların beklenti yönünde çıktığı görülmektedir.

DI değişkeni için 0-10 skalasında 10'a yakın çıkan değerler ilgili ülkenin demokrasi seviyesinin yüksek olduğunu göstermekte olup DI değişkeni ile GDP değişkeni arasında beklenen ilişki pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı olmasıdır. Model 1 kapsamında yapılan analiz neticesinde tüm ülkeler için tüm dönem ve covid öncesi dönemde pozitif yönlü bir ilişki çıkmıştır. Yani demokrasi endeksindeki artış veya azalışlar aynı yönde GDP yi etkilemekte olup beklenti ile aynı yöndedir. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için iki değişken arasındaki ilişki tüm dönemler ve covid öncesi dönem için pozitif yönlü olup beklenti ile aynı doğrultudadır.

Model 2 kapsamında DI değişkeni ve GDP arasındaki ilişki üzerine yapılan analiz neticesinde tüm ülkeler için 2010-2020 döneminde beklenti ile aynı yönde pozitif etki saptanmış olup 2010-2018 döneminde ise beklentinin aksine istatistiksel olarak etki anlamsız çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler için analiz sonuçları 2010-2020 dönemi için DI değişkeninin GDP üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamsız çıkarken 2010-2018 döneminde negatif yönde etkisi olduğu neticesi çıkarak her iki dönem için de beklentinin

aksi yönünde sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler grubunda ise beklentinin aksine hem 2010-2020 hem de 2010-2018 dönemi için DI'nın GDP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi saptanmamıştır. Bu sonucun sebebinin gelişmekte olan ülkelerde demokrasi seviyesinin zaten düşük olduğu ve kısa dönemde bu kapsamda bir iyileşme veya kötüleşme yönünde değişimin olamayacağından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Analiz sonucunda gelişmiş ülkeler için DI değişkeni ile CORR değişkeni arasında tüm modellerde beklentiyi destekler şekilde pozitif yönlü bir ilişki çıkması da aslında sürpriz bir sonuç değildir. Bunun sebebi de gelişmiş ülkelerde demokrasi endeksinin genel olarak yüksek olmasıdır. Demokrasi endeksi gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre genel olarak daha yüksektir. Gelişmiş ülkelerdeki en düşük demokrasi endeksi değeri bile gelişmekte olan ülkelerdeki en yüksek demokrasi endeksi değerinden dahi daha yüksektedir. Bu anlamda gelişmekte olan ülkelerde demokrasi endeksinin ekonomiye olan etkisinin daha yüksek, daha etkili olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Abed, M. G. T., & Davoodi, M. H. R. (2000). Corruption, structural reforms, and economic performance in the transition economies (No. 0-132). *International Monetary Fund.*

Ahmad, E., Ullah, M. A., & Arfeen, M. I. (2012). Does corruption affect economic growth?. *Latin American Journal of Economics*, 49(2), 277-305.

Aidt, T. S. (2009). Corruption, institutions, and economic development. *Oxford Review of Economic Policy*, 25(2), 271-291.

Akça, H., Ata, A. Y., & Karaca, C. (2012). Inflation and corruption relationship: Evidence from panel data in developed and developing countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, *2*(3), 281-295.

Akçay, Selçuk (2000), "Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi". *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi,* 1 (1), 1-15.

Akçay, Selçuk (2002). "Corruption and Economic Growth: A Cross-National Study". *Ankara Üniversitesi SBE Dergisi*, 57 (1), 1-13.

Aktan, C. C. (1993). Politikada rant kollama. *Amme İdaresi Dergisi*, *26*(4), 119-136.

Al-Marhubi, Fahim A. (2000), "Corrupiton and Inflation". *Economic Letters,* (66), 199-202.

Ali, Nasrul, Grant Cullen and Dominic Gasbarro (2010), "The Coexistence of Corruption and Economic Growth in East Asia: Miracle or Alarm?". *Murdoch Business School.*

Altunç, Ömer Faruk ve Yıldırım Abdulmecit, Yolsuzluğun Ekonomik Büyümeyi Etkileme Kanalları; Ülkeler Arası bir Çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 63, Aralık, s. 15-27, 2017.

Arslan, A. G. D. Ü., & Sağlam, Y. (2011). The relationship between corruption and public investment: The case of Turkey. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 365-378.

Arellano, M. (1987). Computing Robust Standart Errors for Within-Group Estimators. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 431-434.

Arellano, M., & Bond, S. (1998). Dynamic Panel Data Estimation Using DPD98 for Gaus: A Guide for Users.

Arellano, M., & Bover, O. (1995). Another Look at the Instrumental Variable Estimation of Error-Components Models. *Journal of Econometrics*, 29-51.

Asher, Mukul G., (2001). Design of tax systems and corruption. Conference on Fighting Corruption: Common Challenges and Shared Experiences, Singapore. 10-11.

Assiotis A. (2012). Corruption and income. *Economics Bulletin*, 32(2): 1404-1412.

Ata, A. Yılmaz ve Arvas, M. Akif (2011). Determinants of economic corruption: A Cross-Country Data Analysis. *International Journal of Business and Social Science*, 2(13), 161-169.

Baltagi, B. H. (1995). *Econometric Analysis of Panel Data* (Vol2). San Francisco: Johan Wiley & Sons, Ltd.

Baltagi, B., & Wu, P. (1999). Unequally Spaced Panel Data Regressions with AR(1) Disturbances. *Econometric Theory*, 814-823.

Bardhan, P. (1997). Corruption and development: a review of issues. *Journal of economic literature*, 35(3), 1320-1346.

Baron, M., & Kenny, D. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological resarch: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1173-1182.

Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 407-443.

Baum, M. A., Lake, D. A. (2003). The political economy of growth: democracy and human capital. *American Journal of Political Science*, 47(2), 333-347.

Baumol, W. J. (1990). Sir John versus the Hicksians, or theorist malgré lui?. *Journal of Economic Literature*, 1708-1715.

Benk, Serkan ve Karakurt, Birol (2010), "Gelir Ġdareleri ve Yolsuzluk: Motivasyonlar, Fırsatlar ve Mücadele Yolları", *Business and Economics Research Journal*, 1 (4), 133-148.

Bayley, D. H. (1966). The effects of corruption in a developing nation. *Western Political Quarterly*, 19(4), 719-732.

Beck, P. J., & Maher, M. W. (1986). A comparison of bribery and bidding in thin markets. *Economics letters*, 20(1), 1-5.

Becker, G. S. (1995). If you want to cut corruption, cut government. *Business Week*, 3454, 26.

Berkman, Ü. (1983). *Azgelişmiş ülkelerde kamu yönetiminde yolsuzluk ve rüşvet.* Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Beşel, F., & Savaşan, F. (2014). Türkiye'de yapısal kırılmalar altında yolsuzluk-ekonomik büyüme ilişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 73-86.

Bhargava, A., Franzini, L., & Narendranathan, W. (1982). Serial correlation and the fixed effects model. *The Review of Economic Studies*, 49(4), 533-549.

Bounoua, C., & Matallah, S. (2014). Corruption and Economic Growth: Empirical Evidence from Algeria. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 8(3), 927.

Bouzid, B. N. (2016). Dynamic relationship between corruption and youth unemployment: empirical evidences from a system GMM approach. *World Bank Policy Research Working Paper*, (7842).

Braun, Miguel and Di Tella, Rafael (2000), Inflation and Corruption. *Harvard Business School Working Paper*, (053), 1-28.

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The review of economic studies*, 47(1), 239-253.

Campbell, Neil and Saha Shrabani (2013), Corruption, Democracy and Asia-Pacific Countries. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 18 (2), 290-303.

Castro, C., & Nunes, P. (2013). Does corruption inhibit foreign direct investment?. *Política. Revista de Ciencia Política*, 51(1), 61-83.

Chetwynd, Eric vd. (2003), Corruption and Poverty: A Review of Recent Literature, *Management Systems International*, (600), 5-16.

Cohen, Y., (1985), The impact of bureaucratic-authoritarian rule on economic growth. *Comparative Political Studies*, 18(1), 123-136.

Cole, M. A., Elliott, R. J., & Zhang, J. (2009). Corruption, governance and FDI location in China: A province-level analysis. *The Journal of Development Studies,* 45(9), 1494-1512.

Collier, M. W. (2002). Explaining corruption: An institutional choice approach. *Crime, Law and Social Change, 38*(1), 1-32.

Cooray, A., & Dzhumashev, R. (2018). The effect of corruption on labour market outcomes. *Economic Modelling, 74*, 207-218.

Çulpan, R. (1980). Bürokratik sistemin yozlaşması. *Amme İdaresi Dergisi*, 13(2), 31-45.

Del Monte, A., & Papagni, E. (2001). Public expenditure, corruption, and economic growth: the case of Italy. *European journal of political economy*, 17(1), 1-16. 4375.

Doğan, A. (2005). Demokrasi ve Ekonomik Gelişme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25, 1-19.

Damador N. Gujarati. *Temel Ekonometri. Boston*: Mc Grae Hill.

Dong, B., & Torgler, B. (2013). Causes of corruption: Evidence from China. *China Economic Review,* 26, 152-169.

Dreher, A., & Gassebner, M. (2013). Greasing the wheels? The impact of regulations and corruption on firm entry. *Public Choice*, 155(3), 413-432.

Drury, A. C., Krieckhaus, J., & Lusztig, M. (2006). Corruption, democracy, and economic growth. *International political science review*, 27(2), 121-136.

E. Warren, M. (2004). What does corruption mean in a democracy? *American journal of political science*, 48(2), 328-343.

Erkal, G., Akıncı, M., & Yılmaz, Ö. (2014). Yolsuzluk Ve İktisadi Büyüme İlişkisi: OECD Ve AB Ülkeleri Üzerine Panel Sınır Testi Analizi. *Journal of Turkish Court of Accounts/Sayistay Dergisi*, (92).

Egger, P., & Winner, H. (2005). Evidence on corruption as an incentive for foreign direct investment. *European journal of political economy*, 21(4), 932-952.

Eicker, F. (1967). Limit theorems for regressions with unequal and dependent errors. In Proceedings of the fifth Berkeley symposium on mathematical statistics and probability (Vol. 1, No. 1, pp. 59-82). Berkeley: University Of California

Erkal, Gökhan vd. (2014), Yolsuzluk ve İktisadi Büyüme İlişkisi: OECD ve AB Ülkeleri Üzerine Panel Sınır Testi Analizi. *Sayıştay Dergisi*, (92), 143-162.

Evans, B. R. (1999). The cost of corruption. *Teddington, UK: TEARFund*.

Friedman, M. (1937). The Use Ranks To Avoid the Assumption of Normality Implicit in the Analysis Of Variance. *Journal Of the American Statistical Association*, 333-355.

Froot, K. (1989). Consistent Covariance Matrix Estimation with Cross-Sectional Dependence and Heteroskedasticity in Financial Data. *Journal Of the American Statistical Association*, 333-355.

Eliasberg, W. (1951), Corruption and Bribery. *The Journal and Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol: 42, No:3, Sep-Oct, 317-331.

Gedikli, A. (2011). Kamu Hizmetlerinin Yönetimi Sürecinde Yolsuzluğun Derinleştirdiği Ekonomik Büyüme ve Yoksulluk Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme-An Evaluation On Economic Growth and Poverty Problem Deepened by Corruption in the Public Service Management Process. *Öneri Dergisi*, *9*(36), 169-188.

Gerni, M., Emsen, Ö. S., Özdemir, D., & Buzdağlı, Ö. (2012, October). Yolsuzluğun Belirleyicileri ve Büyüme ile İlişkileri. *In International Conference On Eurasian Economies* B (Vol. 1, pp. 131-139).

Ghalwash, T. (2014). Corruption and economic growth: Evidence from Egypt. *Modern Economy*, 2014.

Gerring, J., Bond, P., Barndt, W. T., Moreno, C. (2005). Democracy and economic growth: A historical perspective. *World Politics*, 57(03), 323-364.

Glaeser, E. L., & Saks, R. E. (2006). Corruption in america. *Journal of public Economics*, *90*(6-7), 1053-1072.

Gray, C. W., & Kaufman, D. (1998). Corruption and development. *Finance and Development*, 35 (1), 7-10.

Greene, W. H. (2000). *Econometric analysis 4th edition*. International edition, New Jersey: Prentice Hall, 201-215.

Gründler, K., & Potrafke, N. (2019). Corruption and economic growth: New empirical evidence. *European Journal of Political Economy*, 60, 101810.

Gür, T. H., & Akbulut, H. (2012). Gelişmekte Olan Ülkelerde Politik İstikrarın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *Sosyoekonomi*, *17*(1).

Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, economic growth, and income inequality in Africa. *Economics of governance*, 3(3), 183-209.

Habib, M., & Zurawicki, L. (2002). Corruption and foreign direct investment. *Journal of international business studies*, 33(2), 291-307.

Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. Econometrica. *Journal of the econometric society*, 1251-1271.

Ho, Y. H., & Huang, C. J. (2011). The corruption-economic growth nexus: Evidence from four BRIC countries based on the panel data approach. *Journal of Global Business and Technology*, 7(2), 44.

Huang, C. J. (2012). Corruption, economic growth, and income inequality: evidence from ten countries in Asia. *International Journal of Economics and Management Engineering*, 6(6), 1141-1145.

Huber, P. J. (1967, June). The behavior of maximum likelihood estimates under nonstandard conditions. In Proceedings of the fifth Berkeley symposium on mathematical statistics and probability (Vol. 1, No. 1, pp. 221-233). Berkeley: University of California.

Huntington, S. (1968). *Political order in changing societies* New Haven: Yale U.

Jain, A. K. (2001). Corruption: A review. *Journal of economic surveys*, 15(1), 71-121.

Karagöz, K., & Karagöz, M. (2010). Yolsuzluk, ekonomik büyüme ve kamu harcamaları: Türkiye için ampirik bir analiz. *Sayıştay Dergisi*, 76(1-3), 5-22.

Karataş, M. (2011). Yolsuzluğun Nedenleri, Etkileri ve Yolsuzlukla Mücadelede Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Yönetişim. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (50).

Kim, C. U., & Lim, G. (2015). Corruption and Economic Growth: A South Korean Study. *Journal of Reviews on Global Economics*, 4, 1-7.

Korkusuz, M. Yolsuzluk, Yoksulluk ve Bürokratik Sistem İlişkisi. Yaklaşım Dergisi, (89).

Kpundeh, S. J. (1998). Political will in fighting corruption. *Corruption and integrity improvement initiatives in developing countries*, 91-110.

Kraay, A., & Van Rijckeghem, C. (1995). Employment and wages in the public sector: a cross-country study.

Lambsdorff J.G. (1998). Corruption in comparative perception, in A. Jain (Eds.), *The economics of corruption* (pp. 81-110), Boston, Kluwer Academic Publishers.

Lambsdorff, J. G. (2003). How corruption affects persistent capital flows. *Economics of Governance*, 4(3), 229-243.

Leff, N. H. (1964). Economic development through bureaucratic corruption. *American behavioral scientist*, 8(3), 8-14.

Leys, C. (1965). What is the Problem about Corruption?. *The Journal of Modern African Studies*, 3(2), 215-230k

Lien, D. H. D. (1986). A note on competitive bribery games. *Economics Letters*, 22(4), 337-341.

Lui, F. T. (1985). An equilibrium queuing model of bribery. *Journal of political economy*, 93(4), 760-781.

Lui F.T. (1996). Three aspects of corruption. *Contemporary Economic Policy*, 14(3): 26- 29.

Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The quarterly journal of economics*, 110(3), 681-712.

Mauro, P. (1997). The effects of corruption on growth, investment, and government expenditure: a cross-country analysis. *Corruption and the global economy*, 83, 87.

Mauro, P. (1998). Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public economics*, 69(2), 263-279.

Méon, P. G., & Sekkat, K. (2005). Does corruption grease or sand the wheels of growth?. *Public choice*, 122(1-2), 69-97.

Mo, P. H. (2001). Corruption and economic growth. Journal of comparative economics, 29(1), 66-79.

Murphy, K. M., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1991). The allocation of talent: Implications for growth. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 503-530.

Murphy, K. M., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Why is rent-seeking so costly to growth?. *The American Economic Review*, 83(2), 409-414.

Myrdal G. (1968). *Asian drama: An inquiry into the poverty of nations*, New York, Random House Inc.

Oktar, Suat (2003), Yolsuzluk Ekonomisi. *T.C. Marmara Üniversitesi Ġ.Ġ.B.F. Dergisi*, 18 (1), 13-27.

Ondo, A. (2017). Corruption and economic growth: The case of EMCCA.

Oni, Triumph O. and Olawale Awe, Olushina (2012), Empirical Nexus Between Corruption and Economic Growth (Gdp): A Cross Country Econometric Analysis. *International Journal of Scientific and Research Publications,* 2 (8), 426-431.

Özsemerci, K. (2003). Türk kamu yönetiminde yolsuzluklar, nedenleri, zararları ve çözüm önerileri. *TC Sayıştay Araştırma, İnceleme, Çeviri Dizisi*, *27*.

Pedersen, K. H., & Johannsen, L. (2005). Corruption: Commonality, causes & consequences comparing 15 ex-communist countries. Department of Political Science, University of Aarhus.

Pellegrini, L., & Gerlagh, R. (2004). Corruption's effect on growth and its transmission channels. Kyklos, 57(3), 429-456.

Pesaran, M. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence. *Centre for Economic Studied&Ifo Institute for Economic Research,* 53-74.

Piplica, D. (2011), Corruption and Inflation In Transition Eu Member Countries. Ekon. Mısao I Praksa Dbk. God XX., BR. 2, 469-506.

Powell, B., Manish, G. P., & Nair, M. (2010). 13 Corruption, crime and economic growth. *Handbook on the Economics of Crime*, 328.

Reiter, S. L., & Steensma, H. K. (2010). Human development and foreign direct investment in developing countries: the influence of FDI policy and corruption. *World development*, 38(12), 1678-1691.

Rogers, W. (1993). Regression Standart Errors ın Clustered Samples. Stata Technical Bulletin, 19-23.

Rose-Ackerman S. (1978). *Corruption: A study in political economy*, New York, Academic Press.

Rose-Ackerman S. (1999). *Corruption and government: Causes, consequences and reform.* Cambridge, Cambridge University Press.

Sargan, J. (1958). The Estimation of Economic Relationships Using Instrumental Variables. *Econometrica,* 393-415.

Schneider, F. (2015). Does corruption promote emigration?. IZA World of Labor. 10.15185/izawol.192.

Shabbir, G. (2017). Corruption, Democracy and Economic Growth: Does Conditionality Matter?. *Pakistan Economic and Social Review,* 55(1), 99-117.

Shalabi, Y. (2019). Corruption and Economic Growth (Bachelor Thesis in Economics). Malardalen University, Sweden.

Sirowy, L., Inkeles, A. (1990). The effects of democracy on economic growth and inequality: A review. *Studies in Comparative International Development*, 25(1), 126-157.

Svensson, J. (2005). Eight questions about corruption. *Journal of economic perspectives,* 19(3), 19-42.

Swaleheen, Mushfiq us; Stansel, Dean. In: *Cato Journal*, Vol. 27, Issue 3 (Fall 2007), pp. 343-358.

Tanzi V., Davoodi H.R. (1997). Corruption, public investment, and growth. IMF Working Paper, WP/97/139.

Tanzi, V. (1998). Corruption around the world: Causes, consequences, scope, and cures. *Staff papers,* 45(4), 559-594.

Tarhan, R.Bülent...[ve öte]. (2006) Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenleri, Etkiler ve Çözüm Önerileri. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

Taşar, M. O., & Çevik, S. (2017). Yolsuzluk ve Rüşvetin Kültürel Belirleyicileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 140-153.

Tatoğlu, F. Y. (2012). *Panel veri ekonometrisi*. Beta Yayınevi.

Tosun, M.U. (2003). Yolsuzluğun Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* 5, 125-146.

Ünlü, Ufuk, Son Değişiklik Kapsamında Rüşvet Suçu, http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-102-1222, u.t. 20.11.2018, 2012.

Voskanyan, F. (2016). A study of the effects of corruption on economic and political development of Armenia (Doctoral dissertation).

White, H. (1980). Heteroskedasticity-Consistent Covariance Matrix Estimator and A Direckt Test for Heteroskedasticity. *Econometrica*, 817-838.

Wei, Shang-Jin (1997). Why Is Corruption so much More Taxing Than Tax? Arbitrariness Kills, *NBER Working Paper*, (6255), 1-17

Wei, S. J. (2000). How taxing is corruption on international investors?. Review of economics and statistics, 82(1), 1-11.

Wheeler, D., & Moody, A. (1992). International Investment Location Decisions: The Case of US Firms. *Journal of International Economics*.

White, H. (1980). A heteroskedasticity-consistent covariance matrix estimator and a direct test for heteroskedasticity. Econometrica*: journal of the Econometric Society*, 817-838.

Wooldridge, J. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. Cambridge: MIT Press.

Yavuzyiğit, M. H. (1996). Türkiye'de Rüşvet ve Yolsuzluklar. *Sayıştay Dergisi*, 23, 16.

Yay, G. G. (2002). İktisadi Gelişme ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Bir Sınama. *İktisat Fakültesi Mecmuası,* 52(1), 1-27.

Yılmaz, Ö., & Kaya V. (2005). Kamu Harcama Çeşitleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *5*(9), 257-271.

https://www.imf.org/external/datamapper/datasets (Erişim Tarihi: 06.03.2021)

https://data.worldbank.org/indicator (Erişim Tarihi: 06.03.2021)

http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor02.htm (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart (Erişim Tarihi: 05.04.2021)

https://fred.stlouisfed.org/series/DDOE01ARA086NWDB (Erişim Tarihi : 06.04.2021)

Türk Ceza Kanunu

https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/Australia/ Erişim Tarihi: 06.07.2021

https://www.seffaflik.org/cpi Erişim Tarihi 05.05.2021

https://www.eiu.com/n/ Erişim Tarihi : 08.07.2021

https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS Erişim Tarihi: 08.07.2021

https://datacatalog.worldbank.org/search?search_api_views_fulltext_op=AND&query=BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS&sort_by=search_api_relevance&sort_order=DESC&f%5B0%5D=field_wbddh_country%3A47 Erişim Tarihi: 08.08.2021

https://data.oecd.org/eduatt/adult-education-level.htm Erişim Tarihi 25.08.2021

https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.CUAT.ST.ZS?locations=AZ Erişim Tarihi: 04.09.2021

https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/ Erişim Tarihi: 22.09.2021

https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm Erişim Tarihi: 23.09.2021

https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?locations=AR Erişim Tarihi: 23.09.2021

https://www.statista.com/statistics/239153/employment-rate-in-china/ Erişim Tarihi: 23.09.2021

https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS?locations=GB Erişim Tarihi: 23.09.2021

https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=LU Erişim Tarihi: 23.09.2021

https://tradingeconomics.com/bahrain/trade-percent-of-gdp-wb-data.html Erişim Tarihi: 24.09.2021

https://tradingeconomics.com/panama/trade-percent-of-gdp-wb-data.html Erişim Tarihi: 24.09.2021

https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability Erişim Tarihi: 30.09.2021

https://www.theglobaleconomy.com/rankings/Literacy_rate Erişim Tarihi: 03.10.2021

https://www.ceicdata.com/en/bahrain/education-statistics/bh-literacy-rate-adult--of-people-aged-15-and-above Erişim Tarihi: 03.10.2021